

02
С-764

НАЦІОНАЛЬНА НАУКОВА МЕДИЧНА БІБЛІОТЕКА УКРАЇНИ
АСОЦІАЦІЯ БІБЛІОТЕК УКРАЇНИ

До 80—річчя
Національної наукової
медичної бібліотеки України

**СТАН ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ
СИСТЕМИ НАУКОВО-ІНФОРМАЦІЙНОГО
ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ МЕДИЧНОЇ ГАЛУЗІ
УКРАЇНИ**

**МАТЕРІАЛИ МІЖНАРОДНОЇ
НАУКОВО-ПРАКТИЧНОЇ КОНФЕРЕНЦІЇ**

Одеса, 19-20 травня 2010р.

Київ – 2011 р

35465

1

ОБОВ'ЯЗКОВИЙ ПРИМІРНИК

НАЦІОНАЛЬНА НАУКОВА МЕДИЧНА БІБЛІОТЕКА УКРАЇНИ
АСОЦІАЦІЯ БІБЛІОТЕК УКРАЇНИ

СТАН ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ СИСТЕМИ
НАУКОВО-ІНФОРМАЦІЙНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ
МЕДИЧНОЇ ГАЛУЗІ УКРАЇНИ

846609

МАТЕРІАЛИ МІЖНАРОДНОЇ
НАУКОВО-ПРАКТИЧНОЇ КОНФЕРЕНЦІЇ

Одеса, 19-20 травня 2010р.

НАЦІОНАЛЬНА
НАУКОВА МЕДИЧНА
БІБЛІОТЕКА УКРАЇНИ
01033, м.Київ, вул.Л.Толстого, 7

3

Київ – 2011 р

1. Інформаційна медична
2. Бібліотечні медичні
3. Конгреси. 61.001.8

НАЦІОНАЛЬНА НАУКОВА МЕДИЧНА БІБЛІОТЕКА УКРАЇНИ
АСОЦІАЦІЯ БІБЛІОТЕК УКРАЇНИ

ББК: 78.34(4)758.1
УДК: 61.0001.8(063)

Б 91016

СТАН ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ СИСТЕМИ НАУКОВО-
ІНФОРМАЦІЙНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ МЕДИЧНОЇ ГАЛУЗІ
УКРАЇНИ

Матеріали міжнародної науково-практичної конференції
Одеса, 19-20 травня 2010р.

Редакційна колегія: Р.І. Павленко (відп. редактор)
Т.А. Остапенко (заст. відп. редактора)
О.М. Кірішева
Д.І. Костенко
О.С. Згурська
О.О. Хміль
Комп'ютерний набір: О.В. Орлик

Затверджено на засіданні науково-методичної ради
Протокол №5 від 15 вересня 2010 р.

*Щиро вітаю трудовий колектив Національної наукової медичної
бібліотеки України з визначним ювілеєм – 80-річчям від дня заснування.
Сьогодні разом з вами святкують вдячні користувачі – шанувальники
храму книжної мудрості, однодумці, партнери та колеги
в Україні та за кордоном.*

*Ювілей бібліотеки знаменує багаторічну напружену фахову працю
багатьох людей. Заснована у далекому 1930 році, книгозбірня
залишилася невичерпним джерелом пізнання історії медицини,
провідним науково-інформаційним та культурно-освітнім центром
медичної галузі. Є невід'ємною частиною системи
професійної підготовки лікарів.*

*Активна діяльність директора та трудового колективу дозволили
науковому закладу стрімко включитися у процеси глобальних технічних
і технологічних змін, набутти сучасних рис та увійти
у єдиний інформаційний простір.*

*Хай цей урочистий день стане для колективу бібліотеки джерелом
нових успіхів, вдачі та творчого натхнення.*

Зичу добра, благополуччя, родинного затишку та міцного здоров'я!

З повагою

**Заступник Голови
Верховної Ради України**

М. Томенко

30 листопада 2010 року

**Колективу Національної
наукової медичної бібліотеки**

**Шановні працівники Національної
наукової медичної бібліотеки!**

Колегія Міністерства охорони здоров'я охорони здоров'я України і я особисто вітаємо колектив Національної наукової медичної бібліотеки зі знаменною подією в історії медицини Української держави - з 80 річчям з дня заснування Вашої установи!

Ваша багатогранна діяльність в бібліотечно-бібліографічному, інформаційному забезпеченні медичної науки, охорони здоров'я, впровадження комп'ютеризації бібліотечних процесів, видавнича і науково-дослідна робота сприяли становленню Бібліотеки, як провідного інформаційного медичного і культурного центру країни, складової частини професійної підготовки студентів, лікарів та науковців.

Маючи один з найбільших в Європі унікальних фондів медичних видань від XVI століття до найновіших публікацій на 35 мовах світу, Бібліотека є невичерпним джерелом пізнання історії української медицини, відродження духовних цінностей нашої держави.

Національна наукова медична бібліотека є головною профільною установою галузі і організаційно-методичним центром для обласних медичних бібліотек, медичних бібліотек, що функціонують в лікувально-профілактичних установах, науково-дослідних інститутах, вищих медичних навчальних закладах освіти та закладах післядипломної освіти, яких на сьогодні більше тисячі.

Завдяки натхненній праці колективу, однією з найхарактерніших ознак якого є постійний пошук нових ідей та нововведень для поліпшення інформаційного забезпечення працівників, установ та закладів медичної галузі, здійснюється значний внесок у розвиток пріоритетних напрямів медичної науки, впровадження нових медичних технологій у практику охорони здоров'я. Удосконалення інформаційної бази Бібліотеки, видання широковідомих власних

інформаційних видань ("На допомогу практикуючому лікарю", "Нові книги, що надійшли в довідково-інформаційний фонд бібліотеки", "Медицина в Україні. Видатні лікарі", "Медичні працівники України, удостоєні почесних звань", науково-допоміжні покажчики вітчизняної і зарубіжної літератури, тематичні добірки інформаційних матеріалів з актуальних проблем медицини й охорони здоров'я тощо) високо оцінюються медичною та науковою громадськістю.

Великою популярністю у науковців користується державний патентний фонд. На базі Бібліотеки проходять "Дні інформації", "Дні спеціаліста", конференції, семінари, "круглі столи", виставки, зустрічі з відомими фахівцями і вченими.

Національна наукова медична бібліотека стала скарбницею не тільки професійної підготовки медичних працівників, а й духовної культури українського народу.

Сьогодні директором цього славного колективу є заслужений працівник культури України, фахівець зі світовим іменем Павленко Раїса Іванівна, яка, працюючи в Бібліотеці більше 50 років і очолюючи її 35 років, всі свої знання, вміння, науковий та практичний досвід віддає подальшому розвитку національної установи і бібліотечної справи у медичній галузі. Висловлюємо Вам, шановна Раїсо Іванівно, сердечну подяку і привітання.

Дорогі ювіляри !

Щиро вітаємо Вас зі святом! Висловлюю Вам найтепліші слова глибокої вдячності і пошани. Бажаю всім міцного здоров'я, добра й благополуччя, творчих успіхів та нових досягнень.

З повагою

Міністр

З.М. Мятник

Шановні друзі!

Мені дуже приємно, що міжнародна науково - практична конференція «Стан та перспективи розвитку системи науково-інформаційного забезпечення медичної галузі України» відбувається саме тут, у стінах Одеського державного медичного університету – одного з провідних вищих медичних навчальних закладів країни.

Мета форуму дуже актуальна: зосередити зусилля фахівців на докорінному поліпшенні науково-інформаційної справи. Ми, медики, науковці, педагоги, як ніхто інший, відчуваємо силу інформаційного вибуху останніх років. Нелегке завдання – знайти в морі інформації те, що тобі потрібно. І з кожним роком воно стає все більш важким.

Нас дуже радує, що переважна більшість учасників конференції - бібліотечні працівники. Саме бібліотеки в усі часи були найважливішою ланкою накопичення, систематизації і розповсюдження наукової інформації. Та сьогодні й ця споконвічна справа потребує перебудови на основі новітніх інформаційно - комп'ютерних технологій.

Наш університет одним з перших в Україні розпочав таку перебудову. Вже більше року, як розпочала свою роботу нова студентська бібліотека, основу якої становлять інформаційно - комп'ютерні системи. І сьогодні ми відчуваємо, що вона не лише допомагає підвищувати ефективність і якість навчання, але й спонукає до творчого пошуку нових шляхів перебудови всієї справи вищої освіти. Вона відкриває нові, воістину небачені, можливості для оволодіння всім інформаційним надбанням людства, піднімає на вищі щаблі самосвідомість людини та її усвідомлення причетності до всього, що відбувається у навколишньому світі.

Дорогі друзі! Від імені колективу Одеського державного медичного університету бажаю учасникам і гостям конференції успішної роботи і приємного перебування в нашому місті.

ректор Одеського державного медичного університету
Академік НАМН, д-р мед.наук, проф.,
лауреат Державної премії України
В.М. Запорожан,

НАЦІОНАЛЬНА НАУКОВА-МЕДИЧНА БІБЛІОТЕКА УКРАЇНИ: 80 РОКІВ НА НИВІ ОХОРОНИ ЗДОРОВ'Я

Р.І.Павленко

Генеральний директор ННМБ України,
заслужений працівник культури України

У житті кожної установи є дата, яка має одну властивість: віддаляючись у часі, не втрачати для наступних поколінь ні свого значення, ні своєї магічної сили. Навпаки, з роками, десятиріччями, вона стає більш вагомим, ще глибше розкривається її соціальний та історичний зміст.

Саме таку дату - 6 листопада 1930 року - дату, яка започаткувала відлік історії головної медичної бібліотеки країни, святкує в 2010 році наша Бібліотека. Починалось все з невеличкої книгозбірні у приміщенні «Будинку вчених», де, створена наказом Народного Комісаріату охорони здоров'я України Київська державна медична бібліотека_займала лише одну невеличку кімнату, а весь її фонд розміщувався на двох стелажах. В роки Великої Вітчизняної війни книжковий фонд Бібліотеки, вся документація були знищені вщент. І подальша її доля складалась непросто: серед випробувань, які чекали на Бібліотеку - жорсткий фінансовий тиск, економічна невизначеність, книжкова криза, постійна загроза втрати приміщення. Неодноразово змінювалась назва Бібліотеки, її адреса.

Але за всіх умов Бібліотека зберігала та примножувала свої найкращі традиції – в ім'я здоров'я людини нести світло знань, втілених у друкованому слові. У 50-х роках Бібліотека (на той час Республіканська наукова медична бібліотека МОЗ УРСР) остаточно сформувалась як центр бібліотечно-бібліографічного обслуговування медичних працівників республіки. Здійснюючи організаційно-методичне керівництво мережею бібліотек галузі, РНМБ у стислі строки створила ефективну систему методичної допомоги на місцях, організувала обмін досвідом бібліотечної роботи. В Бібліотечі почали функціонувати нові структурні відділи та підрозділи. Саме на цей період припадає відкриття першого в УРСР довідково-реферативного відділу на повній самоокупності, створення міжбібліотечного та заочного абонементу. В середині 70-х років РНМБ затверджена державним депозитарієм медичної літератури та центром галузевого документообміну, координаційним центром науково-дослідницької роботи.

3 року в рік Бібліотека підіймалась сходинами визнання та авторитету від крайової бібліотеки до установи загальнодержавного значення. 80 років плідної праці на ниві охорони здоров'я кількох поколінь співробітників Бібліотеки забезпечили їй достойне місце в

сучасній інформаційній інфраструктурі держави. Сьогодні Національна наукова медична бібліотека України – невід’ємна ланка системи охорони здоров’я, справжній лідер потужної бібліотечної мережі медичної галузі країни, яка нараховує майже 1000 бібліотек різного рівня.

Якщо медична бібліотека – це фундамент медицини, то книги – її нервова система. Ресурсна книжкова база ННМБУ сьогодні є однією з найбільших у Європі і нараховує понад 1,5 млн. примірників літератури медико-біологічного спрямування багатьма мовами світу (фонд іноземної літератури становить 400 тис. одиниць). Вже понад 40 років у Бібліотеці функціонує один з найбільших спеціалізованих галузевих фондів країни – фонд патентної та нормативно-виробничої медичної документації (202 тис. примірників). Гордістю Бібліотеки є колекції з власних зібрань видатних вітчизняних медиків: Л.Громашевського, Г.Писемського, Я.Фрумкіна, наших сучасників: Л.Пирога, В.Саєнка, В.Барабоє. А унікальний фонд рідкісних та раритетних видань Античного світу, епохи Відродження і Просвітництва, фонд літератури з автографами та дарчими написами – справжня окраса цієї національної книжкової скарбниці.

Великі перспективи в ресурсному забезпеченні медичної науки і практики в умовах технологічних змін відкриває модернізація процесів формування та управління фондами. Впродовж 5 років (згідно з наказом МОЗ України 2005р.) в ННМБУ ведеться робота з організації вітчизняного фонду електронних документів. Окрім джерел інформації на традиційних носіях, Бібліотека має чимало баз на CD-ROM. Серед основних баз даних електронного каталога (ЕК) Бібліотеки – база даних на книги та автореферати, реєстраційно-аналітичного розпису періодичних видань, патентів на винаходи України, зведеної електронної БД краєзнавчої тематики «Охорона здоров’я України», книжкових пам’яток, української медичної періодики (з перекладом анотацій англійською мовою) тощо. Впровадження новітніх технологій, засобів зв’язку та телекомунікацій створюють сприятливі умови для ефективного використання всіх джерел інформації. Бібліотека є одним з перших і постійних членів Консорціуму бібліотек України по використанню ресурсів найбільшого у світі видавництва періодики «EBSCO Publishing». Сьогодні ННМБУ в режимі online забезпечує доступ до 2 тисяч повнотекстових електронних журналів, серед яких найбільшою популярністю користуються «Lancet», «American journal of cardiology», «Science» тощо. Створення власних баз даних, нових документально-інформаційних продуктів, а також транспортування знань (тобто забезпечення доступу до світових електронних баз даних) – це надійний шлях інтегрування ННМБУ в світовий інформаційний простір.

Через розгалужену систему традиційних та сучасних форм бібліотечної роботи Бібліотека здійснює комплексне бібліотечно-інформаційне обслуговування всіх категорій спеціалістів (понад 70 тис.

користувачів) галузі та суміжних з медициною галузей знань. За висловом видатного медика М.Мудрова «в лікарському мистецтві не повинно бути лікарів, що закінчили навчання». Безперервний професійний розвиток медиків за принципом «освіта впродовж усього життя» – ось гарантія якісного медичного обслуговування населення, збереження і зміцнення фізичного та психічного здоров'я нації.

Бібліотека завжди радо зустрічає своїх відвідувачів. Яскраві сторінки в історію нашої Бібліотеки вписали всесвітньо відомі вчені: М.Стражеско, О.Богомолець, О.Кримов, Б.Маньківський, В.Фролькіс, М.Спіров, Ю.Бернадський, В.Чаговець, Л.Громашевський, М.Амосов. І сьогодні серед наших читачів та щирих друзів ціла когорта видатних медиків сучасності: Л.Пиріг, М.Бойчак, І.Чекман, В.Безруков, І. Трахтенберг, К.Амосова, А.Свінцицький, М.Опанасенко, Б.Криштопа, Ю.Дупленко, С.Старченко та багато інших.

Задовольняючи наукові, освітні та практичні потреби фахівців, ННМБУ спрямовує свою діяльність на розширення спектру інформаційних послуг на засадах доступності, оперативності та комфортності. Адже, саме впровадження інновацій у сфері інформаційного сервісу сприяє найбільш ефективному використанню всього інформаційно-документального потенціалу галузі.

Сьогодні ННМБУ – це не тільки та складова частина системи професійної підготовки кадрів і осередок наукової медичної думки. Як провідна культурно-освітня установа, науково-дослідницький та організаційно-методичний центр бібліотек галузі, ННМБУ дбає про посилення інтересу та поваги до нашого минулого. Продовжуючи традиції бібліотек як носіїв соціальної пам'яті народу, Бібліотека активно працює в рамках програми заходів по збору, збереженню та популяризації документальної пам'яті саме в її медичному аспекті. Серед багатьох завдань, передбачених програмою «Медична україніка» - створення бібліографічної бази з питань історії медицини та охорони здоров'я в Україні. Відтворенню історії галузі в портретах її діячів слугує серія біобібліографічних словників під загальною назвою «Медицина в Україні», започаткована Бібліотекою у 1997р. Кожний випуск серії «Медична біографістика» - це зустріч з медичним світом України на всіх етапах нашої історії. Подвижникам бібліотечної справи та медикам, чие життя пов'язане з медичною книгою, присвячено серію біобібліографічних видань «Славні імена української медичної книги: медичні бібліотеки України в особах, документах, бібліографії». Справі увічнення пам'яті особистостей, які становлять інтелект нашої держави, слугуватиме зініційована Бібліотекою серія нарисів «Внесок українських лікарів у світову медицину».

З кожним роком міцніють міжнародні зв'язки ННМБУ. Серед ділових партнерів Бібліотеки – Німецьке видавництво «Springer», канадський

проект «Освіта», Інститут Гете, Британська Рада, Французький культурний центр, Американський Дім, благодійні фонди «Сейбр-Світло», «Езра», «Каунтерпарт» та ін. Національна наукова медична бібліотека України – учасниця світового бібліотечного процесу. Книгообмін, який здійснюється сьогодні із 35 бібліотеками 20 країн світу - не тільки важливе джерело формування фондів, але й надійний інструмент розширення інтелектуальних контактів та взаєморозуміння між науковцями світу. Ми щиро вдячні державним, громадським, науковим організаціям, приватним особам, які зробили і роблять свій неоціненний внесок у розвиток ННМБУ - національної скарбниці медичних знань.

Бібліотека – це не лише книги. Її історію творили конкретні люди, справжні Особистості. У цьому колективі з перших днів працювали носії високої культури і духовності. Тут розпочинали свою діяльність такі відомі у майбутньому спеціалісти, як фізіолог Бергер Е., мікробіолог Дяченко С., військовий лікар Закржевський Є. Певний час бібліографом-референтом працювала рідна сестра Лесі Українки - Ольга Косач-Кривинюк. Серед тих, хто розробляв стратегію розвитку Бібліотеки та становлення всієї мережі медичних бібліотек республіки - професіонали найвищого гатунку - Хмара Ф.Л., Коломієць П.В., Плеський Г.М... Справжні подвижники бібліотечної справи, бібліотекарі за покликанням Гончар Л.І., Зухевич В.К., Груль З.О., Бодик Й.З. та багато-багато інших зробили свій значний внесок у становлення та поступальний розвиток головної бібліотеки медичної галузі країни. Справу своїх славних попередників достойно продовжують вже декілька поколінь висококваліфікованих представників бібліотечної справи, серед яких є цілі бібліотечні династії.

Колектив ННМБУ – живий організм, що розвивається і з надією дивиться у майбутнє!

ИСПОЛЬЗОВАНИЕ КОМПЬЮТЕРНЫХ ТЕХНОЛОГИЙ ДЛЯ СОЗДАНИЯ ЕДИНОГО ИНФОРМАЦИОННОГО ПРОСТРАНСТВА

Г.И. Хандрикова

Помощник ректора по научно-информационной деятельности
Одесского государственного медицинского университета

Конечно, новыми информационными технологиями сегодня никого не удивишь. Компьютер, а значит и Интернет, есть в любом учреждении как телевизор, телефон и холодильник.

Я хотела бы поделиться с Вами теми возможностями, которые созданы в нашем университете, для объединения высоких информационных технологий в единую систему, что является

стратегическим направлением нашего развития как современного европейского вуза и показать эффективность такого подхода как с функциональной, так и с финансовой стороны.

За последние 3-5 лет университету удалось многое сделать для создания необходимой материальной базы для использования современных информационных технологий, причем, практически, во всех сферах деятельности: и в учебной, и в научной, и в лечебной, и в административной. Сегодня нет ни одной кафедры, ни одного отдела и службы, где бы не работали компьютеры; разработаны, приобретены и внедрены современные компьютерные программные комплексы, позволившие на качественно новый, значительно более высокий уровень вывести организацию учебного процесса, обеспечить доступ к информационным ресурсам мира не только сотрудников и преподавателей, но и студентов. Создан электронный издательско-полиграфический комплекс, электронная студенческая библиотека. Абсолютно перестроены суть и возможности работы библиотеки, она стала информационным центром университета с неограниченными возможностями информационных услуг. Информационные технологии создали новые возможности для работы собственных университетских клиник. И главное, что нам удалось, мы объединили с помощью технологий различные структурные подразделения университета в единую сеть, что позволяет получать и передавать нужную информацию прямо с рабочего места. Но обо всём по порядку. Остановлюсь только на тех направлениях, которые Вам будут интересны профессионально.

Одной из финансово трудоемких задач в последние годы является приобретение учебной и научной литературы для библиотек. Нам удалось решить эту проблему, и не только путём создания фонда электронных учебников, но, главное, путем обеспечения издательской деятельности. Для этого создан собственный издательско-полиграфический комплекс. Комплексу уже 13 лет. За это время издано более 200 наименований учебной и монографической литературы на украинском, русском и английском языках общим тиражом 188тысяч томов, более 100 номеров научных журналов 4-х наименований, выпускаем две газеты. Издательство обеспечивает необходимой акцидентной продукцией все подразделения университета, прежде всего учебные подразделения.

Что это реально даёт? Библиотека ежегодно получает учебной литературы на значительную сумму, при этом, затрачивая деньги только на покупку новинок монографической литературы. Основная же учебная литература, которой пополняется библиотека — издаётся в нашем издательстве. Экономия расходов на закупку книг позволяет затрачивать больше средств на подписку периодических изданий (более 400 наименований журналов).

Кроме того, наши учёные вне очереди публикуют научные статьи в своих журналах. Сегодня публикации только в наших журналах составляют 420-430 научных статей в год, что не может не сказаться на общем уровне научной работы в университете. В течение 13 лет публикация статей в наших журналах для авторов была бесплатной.

Научные журналы подписываются, учебная литература, кроме библиотеки, поступает в оптовую и розничную торговлю, что позволяет частично покрыть расходы на издательскую деятельность.

Мы знакомы с аналогичным опытом работы Тернопольского медицинского университета, Харьковского национального фармацевтического университета, да и наш скромный опыт доказывает оптимальность такой совместной работы издательства и библиотеки и его функциональную и экономическую целесообразность.

В единую информационную систему университета включены и кафедры как основное звено учебно-научного процесса. Технически это выполнено как единая локальная сеть, объединяющая все компьютеры кафедр с библиотекой.

С 1 января 2010г. кафедры получили доступ со своего рабочего места к большому электронному каталогу библиотеки, что значительно облегчает поиск для научных работников, а также позволяет преподавателю более эффективно использовать в работе со студентами библиотечный фонд.

С помощью специальной программы кафедрам дан доступ к ресурсам электронной студенческой библиотеки. Со своего рабочего места пользователь может не только увидеть тот материал, что есть на кафедральной базе, но и внести туда новые материалы, убрать устаревшие, т.е. кафедра является хозяйкой своей электронной базы и прямо со своего рабочего места может управлять ею.

И, наконец, до конца 2010 года мы планируем создать сайт электронной библиотеки, куда смогут войти прямо с домашнего компьютера наши студенты, осуществить поиск, получить в полнотекстовом формате нужный им материал.

Использование современных информационных технологий, как все мы понимаем, требует не только желания, материального и программного обеспечения, но и соответствующего кадрового обеспечения. Для этого в университете создана соответствующая вертикаль подчинённости, которая позволяет объединить необходимые структуры университета для решения генеральной задачи по созданию единого информационного пространства.

Готовясь к открытию электронной библиотеки, мы, прежде всего, обучили её сотрудников, как умению пользоваться компьютером, так и программному обеспечению, с которым им придется работать. В этом нам оказали помощь преподаватели кафедры биофизики, информатики и

медицинской аппаратуры. А вот компьютерные технологии, с которыми сейчас работают библиотекари, они осваивают по ходу их внедрения. Для этого в штат электронной библиотеки был введён инженер-электронщик, а позднее и программист. Наш небольшой пока опыт показал, что без этих специалистов создание и функционирование электронной библиотеки невозможно.

Потребовались определенные усилия для мотивации сотрудников кафедр при создании электронных баз данных и для привлечения студентов в библиотеку. Для этого проведена серия презентаций, консультаций, семинаров с заведующими кафедр, преподавателями и студентами.

Неоднократно приходилось выступать на заседаниях учёного совета с анализом хода работы по формированию баз данных. Т.е., как всякое новое направление, так и это, потребовало использования административного ресурса в полном объёме. Нам за короткий срок удалось создать и запустить в работу всё то, о чём говорилось в предыдущем докладе и что Вы сумеете увидеть.

Мы уверены, что на нынешней конференции будет предоставлено много интересных докладов, и с благодарностью позаимствуем тот богатый опыт, который, безусловно, накопился в медицинских вузах страны. И будем рады, если наш опыт пригодится в вашей работе. В завершение хочется только подчеркнуть, что современные информационные технологии, которые всё активнее входят в нашу жизнь, охватывают всё большую сферу университетской деятельности. И, как показывает наша практика, центром этой работы является электронная библиотека.

СОВРЕМЕННЫЕ ТЕХНОЛОГИИ В ОБЕСПЕЧЕНИИ ИНФОРМАЦИЕЙ СПЕЦИАЛИСТОВ ЗДРАВООХРАНЕНИЯ И МЕДИЦИНЫ БЕЛАРУСИ

В.Н. Сороко

Директор ГУ «Республиканская научная медицинская библиотека»,
Республика Беларусь

Согласно статистическим данным в Республике Беларусь работают свыше 48 тыс. врачей и около 120 тыс. работников среднего медицинского персонала.

Государственное учреждение «Республиканская научная медицинская библиотека» (ГУ РНМБ) как головной информационный центр отрасли занимает важное место в обеспечении научной информацией ученых и специалистов научно-исследовательских и

лечебно-профилактических учреждений, учебных заведений и других организаций здравоохранения в Республике Беларусь.

ГУ РНМБ выполняет функции национального хранилища и республиканского депозитария литературы по здравоохранению, отраслевого межбиблиотечного и международного абонемента, научно-методического и координационного центра для 158 медицинских библиотек Беларуси.

Деятельность библиотеки направлена на формирование и хранение информационных ресурсов, удовлетворение библиотечно-библиографических и информационных потребностей специалистов здравоохранения, а также на информационное обеспечение и содействие в проведении научных исследований и разработок в области медицинской науки.

В настоящее время ГУ РНМБ обслуживает более 20 тыс. пользователей в год.

Фонд насчитывает около 900 тыс. экземпляров документов на традиционных и электронных носителях. Издания по медицине и смежным отраслям знаний составляют 99%. Ежегодно библиотека приобретает более 500 названий журналов, издаваемых в Беларуси, России, США, Англии и др. странах, в частности - 21 украинский журнал.

С января 1995г. ГУ РНМБ является Центром документации Всемирной Организации Здравоохранения (ВОЗ) в Беларуси и выполняет функции национального библиотечного и информационного центра, обеспечивающего пользователей информацией ВОЗ.

Основываясь на собственных информационных ресурсах и координируя свою деятельность с другими библиотеками, ГУ РНМБ создает библиографические и реферативные базы данных (БД), доступные пользователям как в режиме он-лайн, так и тиражируемые, в случае необходимости, на CD-ROM:

1. Библиографическая база данных по медицине и смежным отраслям «Электронный каталог ГУ РНМБ».

Содержит сведения об изданиях, поступивших в фонд библиотеки. Состав: книги, авторефераты диссертаций, диссертации, аналитическая роспись отечественных журналов и сборников, периодические издания, электронные документы. Количество библиографических записей - свыше 315 тыс.

2. Библиографическая база данных «Нормативно-законодательные документы Министерства здравоохранения Республики Беларусь».

Содержит информацию обо всех нормативно-правовых документах МЗ РБ, имеющихся в библиотеке. Состав: постановления, приказы, информационные письма, решения Коллегии МЗ РБ. Количество записей - свыше 2,5 тыс.

3. Библиографическая база данных «Национальная библиография по медицине и смежным отраслям».

Содержит краеведческую библиографию всех поступивших документов. Состав: книги, авторефераты диссертаций, диссертации, аналитическая роспись белорусских журналов и сборников, периодические издания. Количество записей - свыше 92 тыс.

4. База данных авторитетных файлов «Медики Беларуси». Содержит сведения об ученых-медиках Беларуси. Количество записей - свыше 5 тыс. Подробнее об этой БД будет рассказано в разделе «Корпоративная деятельность».

5. Библиографическая база данных «Сводный каталог иностранных периодических изданий по медицине и смежным областям».

Содержит информацию об иностранных периодических изданиях по медицине и смежным областям, имеющихся в фондах медицинских и крупных научных библиотек Беларуси. Количество записей - свыше 500.

Наряду с БД собственной генерации, в фонде библиотеки насчитывается около 800 компакт-дисков (CD-ROM), основную часть из которых составляют библиографические и полнотекстовые базы данных по медицине и здравоохранению (120 БД, включая электронные версии печатных изданий).

Информационное обеспечение специалистов по медицине и здравоохранению первоисточниками информации из зарубежных периодических изданий осуществляется также благодаря использованию мировых информационных ресурсов. На сегодняшний день статьи по медицинской теории и клинической практике библиотека получает, обращаясь к таким базам данных как «Medline», «Ebsco», «Springer». С 2009 года организован он-лайн доступ к базам данных ведущих мировых издательств и фирм в рамках сервисно-технологического обслуживания виртуального читального зала Национальной библиотекой Беларуси при содействии Совета библиотек Беларуси по информационному взаимодействию. Деятельность Совета направлена на организацию взаимодействия библиотек республики на межведомственном уровне, их координацию и кооперацию по реализации национальных и международных проектов, повышение качества обслуживания пользователей библиотек за счет обеспечения доступа к электронным информационным ресурсам образовательного и научно-исследовательского характера.

Для обеспечения свободного доступа пользователей к информационным ресурсам в библиотеке постоянно проводится работа по внедрению современных информационных технологий, модернизации технологии обслуживания и реорганизации функциональной структуры.

Библиотека одна из первых в стране начала работу по автоматизации библиотечных и информационных процессов. Электронный каталог ГУ РНМБ ведется с 1991 г. и постоянно совершенствуется.

В 1998 г., при финансовой поддержке клуба Ротари, в ГУ РНМБ началось строительство локальной вычислительной сети (ЛВС). Назначение ЛВС - объединение электронных информационных и вычислительных ресурсов в единое информационное пространство, предназначенное как для библиотекарей, так и для пользователей.

В настоящее время ЛВС модернизируется в соответствии с национальными и международными стандартами и отвечает всем современным требованиям. Использование в качестве транспортной среды кабельной системы «витая пара 6-й категории» и активного оборудования производства Cisco Systems обеспечивает скорость передачи данных на магистральных участках до 1 Г/бит. в секунду и высокую надежность передачи данных. Топология «Звезда» обеспечивает гибкость в управлении сетью и ее будущее развитие. В сети функционирует 7 серверов и 75 рабочих станций, 15 из которых предназначены для пользователей библиотеки.

Все процессы библиотечного цикла полностью автоматизированы благодаря применению Системы автоматизации библиотек ИРБИС.

Создание в библиотеке современной автоматизированной системы позволило в 2004 г. приступить к модернизации системы традиционного библиотечно-библиографического и информационного обслуживания с целью создания «прозрачной» библиотеки, т.е. библиотеки, ресурсы которой были бы максимально приближены к пользователям как логически, так и физически.

При финансовой поддержке Министерства здравоохранения Республики Беларусь осуществляется капитальный ремонт здания библиотеки, приобретена современная библиотечная мебель и оборудование. Реорганизована функциональная структура библиотеки: организована единая точка выдачи документов вне зависимости от места хранения и направления выдачи, создан зал открытого доступа, в котором представлены наиболее ценные и часто спрашиваемые издания. Все службы, осуществляющие обслуживание пользователей, сконцентрированы на одном этаже.

В медицине как ни в одной другой отрасли актуальны оперативность и своевременность оказания помощи. Это утверждение также справедливо и для обеспечения медицинских работников информацией. Особое внимание в работе библиотеки уделяется организации отдаленного обслуживания пользователей и доставке информации непосредственно на их рабочие места. С этой целью с 1991 г. библиотека реализует научный проект: «Эксплуатация и развитие медицинской научной информационной компьютерной сети, поддержка и развитие

медицинских информационных серверов, разработка и формирование новых медицинских информационных ресурсов» (МедНИКС). Данная работа официально зарегистрирована в государственном реестре НИР и ОКР. В рамках работы созданы, поддерживаются и развиваются Интернет-сайты, составляющие единый медицинский научный информационный Интернет-портал MED.BY:

- «Здравоохранение и медицинская наука Беларуси» (www.med.by) — главный сайт портала — является навигатором по медицинским научным информационным ресурсам Интернета, содержит национальную медицинскую информацию.

- Интернет-каталог «Здравоохранение Беларуси» (www.healthcare.by)

- БД медицинских организаций и специалистов, содержит сведения адресного характера о 7000 организаций и 17 000 специалистов. На основе информации из этого сайта библиотека ежегодно издает информационно-справочный каталог «Здравоохранение Беларуси: Учреждения, услуги и товары. Кто есть кто».

Круглосуточная информационно-справочная служба о наличии медицинских товаров в аптеках г. Минска (169.med.by).

Сайты пользуются стабильной популярностью у пользователей.

Ежемесячно в среднем регистрируется около 85 тыс. обращений к portalу MED.BY и его разделам более 18 тыс. посетителей. Примерно 85% посетителей портала составили сотрудники сферы медицины и здравоохранения Республики Беларусь.

ГУ РНМБ поддерживает также Интернет-сайт библиотеки - rsml.med.by. На этом сайте, как и на сайте med.by, можно получить доступ к электронному каталогу библиотеки и, оформить заказ на электронную доставку документов из фонда или на выдачу документов для работы в читальных залах библиотеки. Заказы пока выполняются бесплатно. Доступ к системе ЭДД по адресу: edd.med.by.

С ноября 2008 года в рамках проекта МедНИКС работает виртуальная справочная служба, размещенная также на медицинском портале и сайте библиотеки.

Доступность ресурсов библиотеки в Интернет обеспечивает постоянное синхронное подключение к Сети на скорости 2048 к/бит. в секунду по оптоволоконным каналам связи.

Параллельно с оказанием традиционных и телекоммуникационных услуг по доступу к информации, библиотека активно способствует внедрению современных методов диагностики, лечения и профилактики заболеваний, нового оборудования и медицинской техники, лекарственных средств посредством издательской деятельности.

По заказу Министерства здравоохранения Беларуси библиотека готовит и издает следующие издания:

826509

«Современные методы диагностики, лечения и профилактики заболеваний» за текущий год, в 7 томах, тиражом 500 экз. и одноименную БД, которая распространяется на CD-ROM и представлена в свободный доступ на сайте Med.by.

Рецензируемый сборник научных материалов и научная полнотекстовая база данных «Достижения медицинской науки Беларуси» за текущий год. Тираж издания - 250 экз., БД предоставлена в доступ на сайте Med.by.

Наряду с перечисленными, библиотека выпускает различные научные, справочные, информационные издания по заказу Минздрава, лечебно-профилактических, научных, образовательных организаций отрасли медицины и здравоохранения.

Например, в настоящее время по заказу Министерства здравоохранения Республики Беларусь готовится к изданию официальный статистический сборник «Здравоохранение в Республике Беларусь в 2009 г.».

Библиотека принимает участие в двух международных библиотечных консорциумах: «Сводный каталог периодики и аналитики по медицине» и «Медицинский авторитетный файл «Медики России».

Основная цель первого проекта - создание сводного каталога периодики и аналитической росписи по медицине. В консорциуме участвуют следующие библиотеки:

- Научно-медицинская библиотека СибГМУ (г. Томск).
- Рязанская областная научно-медицинская библиотека (г. Рязань).
- Республиканская научно-медицинская библиотека (г. Чебоксары).
- Научная библиотека КГМУ (г. Казань).
- Медицинская библиотека НИИ онкологии СО РАМН (г. Томск).
- Научная медицинская библиотека Омской медицинской академии (г. Омск).
- Научная медицинская библиотека Башкирского медицинского университета (г. Уфа).
- Курганская областная научная медицинская библиотека (г. Курган).
- Алтайская краевая научная медицинская библиотека (г. Барнаул).
- Библиотека Алтайского медицинского университета (г. Барнаул).
- Республиканский медицинский библиотечно-информационный центр Министерства здравоохранения Республики Татарстан (г. Казань).
- ГУ «Республиканская научная медицинская библиотека» (г. Минск).

Сотрудничество в рамках проекта позволяет при минимальных ресурсных затратах отражать в сводном каталоге аналитическую роспись медицинских журналов имеющихся в фонде библиотеки. В рамках проекта всеми библиотеками используется единое программное обеспечение - САБ «ИРБИС». В качестве лингвистического обеспечения используется тезаурус «MeSH».

Управление проектом централизованное и осуществляется специалистами научно-медицинской библиотеки Сибирского медицинского университета (г. Томск). В управлении проектом принимают участие также и работники ГУ РНМБ: 4 библиографа, работник МБ А и ЭДД, координатор-технолог. По результатам работы за год массив аналитических описаний составляет более 150 тыс. библиографических записей, количество названий журналов, подлежащих аналитической росписи, около 300, в т.ч. журналов, расписываемых ГУ РНМБ - 36.

С 2007 года в рамках вышеназванного корпоративного объединения реализуется новый проект - Медицинский авторитетный файл «Медики России», часть «Медики Беларуси». Основной задачей проекта является лингвистическое обеспечение «Сводного каталога периодических изданий по медицине». В консорциуме принимают участие следующие библиотеки:

- Научно-медицинская библиотека СибГМУ (г. Томск).
- Республиканская научно-медицинская библиотека (г. Чебоксары).
- Научная библиотека ЯГМУ (г. Ярославль).
- Научная медицинская библиотека Башкирского медицинского университета (г. Уфа).
- Курганская областная научная медицинская библиотека (г. Курган).
- ГУ «Республиканская научная медицинская библиотека» (г. Минск).

Согласно Соглашению о совместной работе, в год необходимо предоставить информацию о 120 выдающихся медиках Беларуси. Список авторов определяется самостоятельно и высылается координатору в начале года. Информация об авторе заполняется согласно данным анкеты или сведениям из печатных официальных документов. В инициативную группу с нашей стороны входят: библиограф, сотрудник музея, работник отдела автоматизации.

Корпоративная деятельность позволяет библиотеке снизить трудоемкость и затраты на вспомогательные процессы такие, как генерация информационных ресурсов и сконцентрироваться на основных библиотечных процессах.

Современные информационные технологии активно внедряются в деятельность Музея истории медицины Беларуси, который с 2006 г. является структурным подразделением библиотеки. В частности, каталог фонда музейных предметов ведется с помощью автоматизированной учетно-фондовой системы АМС-4, разработанной белорусской научно-производственной фирмой ИНЕАК (ООО «НПФ «ИНЕАК»). В автоматизированном режиме готовится к изданию ежегодный сборник «Здравоохранение Беларуси: знаменательные и юбилейные даты». На сайте ГУ РНМБ (rsml.med.by) представлен раздел, посвященный музейным экспозициям.

ГУ «Республиканская научная медицинская библиотека» прилагает все усилия к тому, чтобы максимально повысить качество оказываемых населению медицинских услуг посредством обеспечения медицинским работникам оперативного и полного доступа к мировому информационному потоку научной и научно-технической информации по медицине и смежным отраслям знаний. Приоритетной задачей на пути к достижению поставленной цели является дальнейшее внедрение в работу библиотеки новых технологий.

**ФОНД „МЕДИЧНА УКРАЇНІКА”
ЯК СКЛADOVA ІСТОРИКО - КУЛЬТУРНИХ ФОНДІВ
НАЦІОНАЛЬНОЇ НАУКОВОЇ МЕДИЧНОЇ БІБЛІОТЕКИ УКРАЇНИ**

Т.А.Остапенко

Заступник генерального директора з наукової роботи ННМБУ

Н.С. Харченко

Завідувач відділу книгозберігання наукової літератури

Даруйте бібліотеці свої видання з
автографами. Даруйте хоча б тому, що
кожна мить – одночасно рух історії.
Р.І.Павленко

Функція кожної бібліотеки як соціального інституту – забезпечувати суспільству можливості ефективного використання накопиченого документального потенціалу, бути пам'яттю народу, держави, центром їхньої духовності. Саме тому, нового значення сьогодні набуває одна з базових функцій бібліотек – меморіальна. Будь-яка бібліотека, а тим більше національна, виступає локальним хранителем пам'яті людства, бере участь у передачі колективної пам'яті від людини до людини, від покоління до покоління.

Майже чверть віку Національна наукова медична бібліотека спрямовує свої зусилля на виявлення, збирання, збереження та надання у користування читачам унікального документального фонду „Медична Україніка”. Ще у далекому 1975 р. Міністр сховони здоров'я А.Ю.Романенко підтримав ініціативу директора бібліотеки і підписав листа з проханням до вчених України надсилати свої твори до фондів бібліотеки. З того часу ця унікальна колекція невпинно поповнюється. Видання, що входять до неї, мають не лише фахову цінність, забезпечуючи можливість отримання нових знань фахівцями, а й становлять великий інтерес, оскільки містять власноручні дарчі написи та присвяти авторів.

У бібліотечному зібранні представлений цвіт медичної науки. Тут можна зустріти праці найвідоміших професорів й академіків з університетів, вчених з науково-дослідних установ Києва, Харкова, Одеси, Дніпропетровська, Львова... Серед дарувальників книг є зовсім незвичайні постаті. Це люди з світовим ім'ям, які залишили яскравий слід в історії медичної науки і були читачами бібліотеки. Імена багатьох з них не потребують коментарів – М.Амосов, О.Шалімов, Ю.Бернадський, В.Фролькіс, А.Ромоданов, В.Братусь, Л.Піріг та багато інших.

Перша книга, яка була подарована бібліотеці – монографія А.Ю. Романенка „Закрытые повреждения живота” К., 1978. Саме цим подарованим виданням, яке користується великою популярністю у читачів бібліотеки, була започаткована колекція „Медична Україніка”.

Одними з перших до колекції надійшли книги Ю.Й.Бернадського – професора, члена Європейської та Міжнародної асоціації черепно-щелепно-лицевих хірургів, одним із організаторів Української асоціації черепно-щелепно-лицевих хірургів, Почесним її Президентом – „Гнойная челюстно-лицевая хирургия” К., 1983, та „Основы хирургической стоматологии” К., 1983., які користуються великим попитом серед практикуючих лікарів, стоматологів, оториноларингологів, хірургів, а також студентів медичних вузів. Своїм дарчим надписом на одній із книг автор висловив глибоку шану та любов до бібліотеки: „Глубокоуважаемым труженикам Государственной научной медицинской украинской библиотеки и ее читателям – в знак моей глубокой благодарности за помощь библиотеке в научной работе моей лично и моих учеников”. Тому, не випадково, у 2008 році надійшла до книгозбірні його приватна колекція. В ній більше 1000 примірників книг та журналів, які Юрій Йосипович збирав впродовж усього свого життя.

Багато книг до колекції „Медична Україніка” подарував один з основоположників легеневої і серцевої хірургії в Україні і колишньому Радянському Союзу, вчений, письменник, засновник і керівник Інституту серцево-судинної хірургії в Києві, академік, громадський діяч, заслужений діяч науки Микола Михайлович Амосов. Серед численних книг, подарованих бібліотеці М.М. Амосовим, книгу „Здоров'я” К., 1997 справедливо можна назвати малою енциклопедією здоров'я. Гранично стисло академік М.М. Амосов подає ази знань – від будови клітини тіла до соціальних аспектів сучасної медицини.

Даниною пам'яті цій видатній людині, лікареві, вченому стало видання біобібліографічного покажчика „Микола Михайлович Амосов. Легенда світової науки”, підготовленого співробітниками бібліотеки у 2010 році.

Продовжує його справу донька Амосова Катерина Миколаївна, доктор медичних наук, професор, член-кореспондент НАМНУ, завідувачка кафедри госпітальної терапії імені академіка О.О. Богомольця,

керівник Київського міського центру кардіології та ревматології. Книги за її редакцією „Внутрішня медицина” К., 2008 у трьох томах користуються надзвичайною популярністю у кардіологів і терапевтів – читачів бібліотеки.

До когорти видатних діячів медичної науки слід віднести видатного хірурга, вченого, члена НАН і НАМНУ, члена Нью-Йоркської академії наук, академіка Олександра Олексійовича Шалімова, з ім'ям якого пов'язана ціла епоха в розвитку сучасної світової та вітчизняної хірургії. Під керівництвом О.О. Шалімова розроблені нові ефективні методи хірургічного лікування патології судин, опрацьовувались нові технології надання допомоги хворим перфоративної виразки, кровотечі, гострому холециститу, панкреатиту. Ним створена нова українська хірургічна школа – школа академіка Шалімова, набутим досвідом якої цікавляться спеціалісти з близького та далекого зарубіжжя. Надзвичайно великий інтерес у читачів викликають книги всесвітньо відомого нейрохірурга, провідного вченого, який стяв у витоків української нейрохірургії, створив свою нейрохірургічну школу, сформував нейрохірургічну мережу України, доктора медичних наук, академіка Андрія Петровича Ромоданова, який впродовж 29 років очолював Інститут нейрохірургії НАМНУ, що відтепер носить його ім'я.

Книга А.П.Ромоданова „Нейрохирургическая помощь в УССР” користується популярністю у практикуючих лікарів всіх спеціальностей та організаторів охорони здоров'я.

Його талановиті учні та послідовники, член-кореспондент АМН України, заступник директора інституту нейрохірургії імені академіка А.П. Родоманова Цимбалюк В.І. та член-кореспондент НАНУ, член Нью-Йоркської Академії наук, президент Української Асоціації нейрохірургів, член Європейської Асоціації нейрохірургів та Всесвітньої федерації нейрохірургів, директор Київського НДІ нейрохірургії Зозуля Юрій Опанасович з честю та на високому рівні продовжують справу свого вчителя. Монографія „Нейрогенные стволовые клетки” К., 2005, написана Цимбалюком В.І. у співавторстві з Медведевим В.В., що відображає сучасні уявлення про біологію, розташування та відновлення потенціалу нейрогенних стовбурних клітин ссавців, не має аналогів у вітчизняній медичній науці.

На особливу увагу заслуговують книги відомої династії Попових, зокрема, засновника Київського гомеопатичного центру та Київської гомеопатичної школи лікаря, який присвятив гомеопатії 60 років та вніс великий особистий внесок в розвиток та впровадження гомеопатичного методу лікування в систему охорони здоров'я України, Дем'яна Володимировича Попова. Плідно працює в цьому напрямі Тетяна Дем'янівна Попова – заслужений лікар України та її син Антон – засновник та науковий керівник Київського гомеопатичного центру імені

Дем'яна Попова. Велика кількість книг, подарованих родиною Попових, займає чільне місце, а книга Т.Попової „Гомеопатичні препарати”, 1991 є настільною книгою для лікарів-гомеопатів.

Вагомий внесок в українську медичну науку зробила Українська діаспора. У відновленому „Лікарському збірнику”, який видає Наукове товариство імені Шевченка у м. Львові, висвітлюються питання докорінної реформи медицини, розбудови національної системи охорони здоров'я, звільнення медичної науки від деформації і спотворень періоду тоталітаризму.

В результаті тісної співпраці лікарської спільноти Української діаспори Ярослава Ганіткевича, Павла Пундія, Григорія Малиновського, Ігоря Галярника, Ірини Даценко з бібліотекою в наших фондах знаходиться перший том видання „Лікарського збірника” з 1992р, заснованого Євгеном Озаркевичем у 1898 році.

До колекції „Медична Україніка” надійшли книги Петра Сороки з дарчим надписом Павла Пундія: „Павло Пундій. Життя і творчість”.

Про творчий шлях відомого українського історика медицини, журналіста і лікаря з США, архіваріуса Українського Лікарського Товариства Північної Америки доктора Павла Пундія та „Лікарський збірник”. Нова серія, том XIII Львів-Чикаго, 2004 доктора медичних наук, професора, дійсного члена НТШ, завідувача кафедри загальної гігієни Львівського державного медичного університету імені Данила Галицького Ірини Даценко, яка висловлює свою глибоку шану та любов до бібліотеки: „В дарунок Державній науковій медичній бібліотеці... Хай бібліотека стане невичерпною скарбницею медичних знань для її читачів. З пошаною, професор І. Даценко. Львів-2005р”. В бібліотеці зберігається і колекція книг та журналів Ірини Даценко, яка була подарована нею в 2006 році.

Гідне місце в бібліотеці займають книги відомого нейрохірурга, члена-кореспондента НАМНУ, професора, завідувача кафедри нейрохірургії Київської медичної академії післядипломної освіти імені П.Л.Шупика, директора Київського центру невідкладної нейрохірургії, народного депутата України, голови комітету Верховної Ради України з питань охорони здоров'я, материнства та дитинства Поліщука Миколи Єфремовича, який добре знааний серед видатних вчених, лікарів-практиків, організаторів та реформаторів охорони здоров'я України, а також громадських діячів по розбудові демократичної держави України. Ставлячись з великою симпатією до бібліотеки, він постійно дбає про поповнення цієї унікальної колекції своїми працями. Подароване ним надзвичайно цікаве видання „Микола Поліщук лікар, вчений, громадський діяч”, з дарчим надписом ювіляра: „В подарунок читачам Національної медичної бібліотеки України. Наші долі – це миттєвість в історії, бутності,

але з цього складається історія медицини України. Здоров'я всім, бережіть його. Бажаю досягти та перевершити!" 02.03.2008 р.

Фонд „Медична Україніка” непинно зростає. Це не тільки окремі видання, а й цілісні зібрання книг з автографами авторів. Постійним дарувальником своїх видань є Ісаак Михайлович Трахтенберг - видатний український вчений в галузі профілактичної медицини, академік НАМНУ, заслужений діяч науки України, лауреат Державної премії України в галузі науки і техніки, академічних премій з профілактичної медицини НАМНУ, член-кореспондент НАНУ. І.М.Трахтенберг турбується про поповнення фондів не тільки ННМБУ, але й медичних бібліотек країни. Його наукові праці охоплюють широке коло питань: гігієна і фізіологія праці, токсикологія, фармакологія, медична екологія, історія медицини тощо. В своїх книгах, подарованих бібліотеці, автор висловлює глибоку шану та любов до бібліотеки і особисто до директора Павленко Раїси Іванівни: „Моему верному читателю и доброжелателю, любителю мемуарного жанра Раисе Ивановне Павленко (в дар родной библиотеке медиков), с наилучшими пожеланиями добра, удач и напутствием: каждый день как маленькая жизнь!”.

Глибоку повагу та шану викликає у співробітників бібліотеки наш постійний читач, відомий вчений, академік НАМНУ, член-кореспондент НАНУ, заслужений діяч науки і техніки, який очолює Комітет з проблем національного довголіття, президент Всеукраїнського лікарського товариства, Любомир Антонович Пиріг, який ще з 1958 року є читачем бібліотеки. В знак любові до людини, яка зробила вагомий внесок в розвиток медичної науки, бібліотека допомогла вченому видати у 2001 році біобібліографічний довідник „Пиріг Любомир Антонович. Біобібліографія.”, де він висловив щиру подяку за допомогу в підготовці матеріалів до видання.

Любомир Пиріг неодноразово дарував бібліотеці свої твори, поповнюючи скарбницю колекції „Медична Україніка”. „Бібліотеки для мене завжди були святим місцем. Медичні бібліотеки, як для медика, стали необхідними. Гостинністю Центральної медичної бібліотеки користуюся з 1958 року. Вдячний за постійну готовність допомогти, за привітність співробітників на чолі зі знайомою мені з 1958 року Раїсою Іванівною”. Такий напис він залишив на одній із своїх книг „Клінічна нефрологія”, К., 2004, яка стала популярним навчальним посібником для студентів вищих медичних навчальних закладів, лікарів-інтернів, лікарів-нефрологів, терапевтів. Любомир Антонович подарував бібліотеці свою власну колекцію книг та журналів.

Багато книг подарував бібліотеці і вчений радіобіолог, біофізик, доктор медичних наук, професор Вілен Абрамович Барабой. Одне із подарованих ним видань „Спосіб життя і харчування здорової людини” К., 2003 р. користується надзвичайно великою популярністю у читачів

бібліотеки, яке було здійснене у рамках проекту „Школа здорового способу життя” за сприяння швейцарського фонду співробітництва в Україні. А у 1998 році до бібліотеки надійшла колекція В.А.Барабою, загальна кількість документів якої складає 1308 примірників. Слід зазначити, що Вілен Абрамович приділяв велику увагу майбутній долі свого бібліотечного зібрання, тому й передав його до книгозбірні, з якою ніколи не поризав зв'язків. В одній із своїх статей В.А.Барабой зазначив, що автори нових медичних книжок, підручників, спогадів вважають за велику честь для себе подарувати бібліотеці свої праці.

Бібліотеці подаровано ґрунтовне видання „Здоров'я та охорона здоров'я населення України: Європейський вимір” під редакцією члена-кореспондента НАМНУ професора В.Ф.Москаленка. Наукова і практична значущість видання зумовлені надзвичайно актуальною проблемою - покращення здоров'я в Україні. Безумовно, це видання буде корисним для всіх небайдужих до проблеми збереження й зміцнення здоров'я населення та знайде широку читачську аудиторію. В колекції „Медична Україніка” воно зайняло гідне місце серед інших книг. Надпис автора на книзі: „Головному науково-інформаційному центру - Національній науковій медичній бібліотеці від шанувальника творчості медиків минулого та сучасності з найкращими побажаннями розвитку та збереження літературного надбання України і поповнення безцінної національної медичної колекції „Медична Україніка” для майбутніх поколінь”.

Колекція поповнилась цілою низкою цінних видань з проблем фармації та фітотерапії, які систематично дарує бібліотеці член-кореспондент Національної академії медичних наук України, академік Нью-Йоркської академії наук, заслужений діяч науки і техніки України, лауреат Державної премії України, доктор медичних наук, професор, завідувач кафедри фармакології з курсом клінічної фармакології Національного медичного університету ім. О.О.Богомольця МОЗ України – Іван Сергійович Чекман.

До когорті відомих вчених входить і ім'я знаменитого фітотерапевта, академіка Української міжнародної академії оригінальних ідей, народознавця – дослідника Євгена Степановича Товстухи. В його книгах, подарованих бібліотеці, розкрито і узагальнено багатий досвід української народної медицини у застосуванні цілющих рослин, якими користується український народ для лікування та профілактики численних недуг. А книга „Фітотехнологія українців ” К., 2002, взагалі не має аналогів, адже це перша фундаментальна праця такого напрямку у вітчизняному народознавстві. Вона системно об'єднує розмаїту високу етнічну, матеріальну, духовну та лікувально-гігієнічну культуру праукраїнців та українців і доводить, що фітоетнологія є особливим предметом не лише минулого, а й найактуальнішою глибинно-народною наріжною наукою сьогодення та майбутніх поколінь і епох.

Надзвичайно актуальними на сьогодні є видання Євгенії Мачерет і Івана Самосюка „Руководство по рефлексотерапии”, де висвітлені загальні питання методів рефлексотерапії, викладені класичні та сучасні її варіанти, надана коротка історія розвитку методів голкотерапії в СРСР та за кордоном. Наведені показання та протипоказання до застосування рефлексотерапії. На виданні вони залишили автограф: „Бібліотеці – поважному центру медицини, головній збирачці даного і багатьох інших праць на добру згадку”.

Великою науковою та історичною цінністю є книга „История Киевского военного госпиталя. Киевский военный госпиталь в XVIII-XIX веках. Становление и развитие военной медицины в Украине”, що подарована бібліотеці генерал-майором медичної служби, начальником Головного військового клінічного госпіталю МО України, доктором медичних наук, заслуженим лікарем України Михайлом Петровичем Бойчаком. Книга присвячена 250-річчю (1755-2005pp) Київського військового госпіталю, історія якого тісно пов'язана з історією становлення та розвитку вітчизняної військової медицини. Цікавим є той факт, що при Київському військовому госпіталі була організована військово-фельдшерська школа (1838-1926 pp.), яка відіграла значну роль у підготовці медичних працівників того часу. Передаючи книгу до фонду, М.П.Бойчак у своїй присвяті висловив вдячність за допомогу та надану можливість користуватися унікальним фондом бібліотеки. Всі наступні книги автора, присвячені історії медицини, є у наукових фондах ННМБУ.

Відомий вчений в галузі експериментальної фізіології старіння і соціальних аспектів геронтології Владислав Вікторович Безруков, який захоплюється живописом, музикою, поезією, є справжнім лицарем науки та мистецтва. Саме таке визначення найбільш точно відповідає уяві про цю людину. Крім наукових праць, подарував альбом репродукцій власних художніх полотен, які неодноразово експонувались у бібліотеці.

Дуже цікаву книгу „Знаки” К., 1984, з дарчим написом „Бібліотеці – світлій установі, де зосереджена вся мудрість медицини ” подарував відомий епідеміолог, доктор медичних наук, видатний громадський діяч, колишній посол в США Юрій Щербак. Талановитий прозаїк, драматург, кіносценарист, лауреат літературної премії імені Юрія Яновського, в своїх творах прагне використовувати жанрові різновиди, шукати нові прийоми психологічного аналізу, бере такі конфліктні ситуації, які б дозволили глибше проникнути в світ почуттів сучасної людини. Презентації творчого доробку Ю.Щербака неодноразово проходили у бібліотеці.

На особливу увагу заслуговує книга „Неонатологія. Навчальний посібник ” К., 2010, подарована одним з авторів, заступником директора Інституту стратегічних досліджень МОЗ України, доктором медичних наук, професором кафедри неонатології НМАПО імені П.Л.Шупика Ю.Б.Ященко з дарчим написом: „Вам, дорогі друзі, що присвятили себе

служінню книзі і читачам, вам, сіячам розумного, доброго, вічного, сердечні побажання здоров'я, усіх гараздів, з надією на співпрацю у благородній справі, з бажанням і далі йти разом”.

Нещодавно професор, письменник, видатний діяч культури, народний депутат перших скликань Лесь Степанович Танюк вперше подарував низку своїх відомих робіт. Серед них цикл його унікальних документальних щоденників. Тож читачі бібліотеки віднині мають можливість долучитися до глибинних думок автора, непересічних суджень, демократичних переконань. Це гідне поповнення колекції „Медична Україніка”.

А ушлавлений зореплавець, льотчик-космонавт СРСР, двічі Герой Радянського Союзу генерал-майор авіації Павло Романович Попович, даруючи свою книгу „Професії – космічну висоту ” К. 1983, побажав бібліотеці космічного злету в творчості.

Наведений перелік видань з дарчими написами авторів є лише часткою історико-культурних фондів, якими володіє бібліотека. Разом з тим, очевидно, що колекція потребує подальшого вивчення та розкриття. А тому, дана публікація є тільки першим кроком на цьому шляху. Введення таких історико-культурних фондів до наукового обігу – головне завдання бібліотечних працівників.

ЭЛЕКТРОННАЯ БИБЛИОТЕКА КАК СОВРЕМЕННЫЙ ИНФОРМАЦИОННЫЙ ЦЕНТР ОПТИМИЗАЦИИ МЕДИЦИНСКОГО ОБРАЗОВАНИЯ

Н.В.Гарина

Директор библиотеки Одесского государственного
медицинского университета

Как нам известно, миссия университетской библиотеки – это качественное, эффективное информационно-библиотечное обеспечение учебного и научного процессов в университете.

Под качеством здесь понимается доступность, полнота, оперативность предоставления информации и комфортные условия для работы пользователей.

Всеми этими достоинствами, в меру своих сил и возможностей, обладает каждая, тем более, университетская библиотека. Но в современном мире, когда объем информации ежедневно увеличивается в геометрической прогрессии, когда запросы, уже не читателя, а пользователя библиотеки, возрастают быстрее, чем мы можем эту информацию приобрести, особое место в нашем деле занимают компьютерные технологии.

Совсем недавно, в первых числах января прошлого года, новая студенческая библиотека открыла двери для наших студентов. И уже сегодня мы готовы предоставить им не только традиционные учебники на бумажном носителе. Мы стали одной из первых в Украине электронных библиотек для медиков.

Читальный зал вместе с компьютерным залом, могут одновременно разместить 130 пользователей. Благодаря доступу в глобальную сеть по беспроводной технологии Wi-Fi, которая установлена в читальном зале, можно работать не только за стационарными компьютерами, но и на любом месте со своим ноутбуком. Студент имеет доступ к Интернет, и ко всей электронной информации, имеющейся в библиотеке. Более того, он может переписать эту информацию на свой электронный носитель для работы дома.

О какой информации идет речь? Это, в первую очередь, электронные учебники. В читальном зале их свыше 200 наименований. Это полнотекстовая база данных, включающая учебники по основным дисциплинам, количество которых на бумажном носителе ограничено в библиотеке и электронные учебники, создаваемые нашим издательством.

Создание фонда электронных учебников позволило многократно увеличить книгообеспеченность студентов при минимальных расходах университета.

Гордостью электронной библиотеки является база данных материалов всех кафедр нашего университета для самоподготовки студентов. Она включает в себя тексты лекций, методические разработки и рекомендации, тесты для подготовки к сдаче итоговых модульных контролей, Кроков и другие материалы в помощь студентам на украинском, русском и английском языках.

Первым шагом к созданию собственной электронной библиотеки было приобретение системы автоматизации библиотек ИРБИС в 2003 году. Поэтапное внедрение этой системы обеспечило компьютеризацию почти всех направлений деятельности библиотеки.

Сегодня на базе ИРБИС мы создаем собственные информационные ресурсы. Например, нами создано:

1. Собственный электронный каталог, в котором сейчас представлено более 150 000 библиографических записей глубиной до 1990 года;
2. База данных литературы, изданной Одесским медуниверситетом;
3. База данных авторефератов диссертаций, защищенных в Одесском медуниверситете за период с 2000 по настоящее время;
4. Специальные тематические базы данных.

Итогом Корпоративной работы библиотек медвузов и областных медицинских библиотек Винницы, Житомира, Херсона, Ровно, Чернигова и Национальной научной медицинской библиотеки Украины стало создание базы данных аналитической росписи периодических изданий,

которые сейчас насчитывают более 170 тыс. статей из ведущих Ваковских медицинских журналов Украины и России.

Этой работой мы занимаемся уже 5 лет. В корпорацию вошли изъявившие желание библиотеки, имеющие программное обеспечение Ирбис.

Сегодня мы уже пошли дальше. Кроме росписи журналов, мы можем предоставить студентам, преподавателям и научным сотрудникам полнотекстовую базу данных статей научных журналов, которые подписывает университет. А это более 200 наименований журналов. Сейчас глубина этой базы данных с 2007 года. Мы идем от сегодняшних поступлений – вглубь. Ее создание будет продолжено до 2000 года.

Как выяснилось, это не такой сложный вопрос, конечно, при наличии соответствующего оборудования. Нам удалось приобрести специализированный скоростной сканер, позволяющий со скоростью 500 страниц за 30 минут оцифровывать медицинские журналы. Наличие техники позволило начать создание полнотекстовой базы данных редких изданий, имеющихся в нашем фонде, а их у нас свыше 2500 экз. Среди них прижизненные издания Д. Менделеева, Н. И. Пирогова, Л. Пастера, И. Сеченова и многие другие бесценные труды наших великих предшественников. Из понятных причин эти книги не выдаются читателям. Но до конца 2010 года база полнотекстовых редких изданий будет создана, и они найдут своего читателя.

Как видно, библиотека уже сегодня представляет собой сложную систему. Чтобы ориентироваться в ней, надо, хотя бы в общих чертах, знать устройство и возможности этой системы в целом. Ведь прежде чем приступить к написанию научной работы, надо в огромном потоке информации выявить с максимальной полнотой наиболее ценную, оригинальную, принципиально новую литературу, а не довольствоваться ограниченным перечнем обязательной для изучения литературы. Система поиска, разработанная нашими программистами, включает различные способы и приемы и позволяет с наименьшей затратой сил и времени найти нужные первоисточники и извлечь из них необходимые сведения.

В прошлом году с помощью руководства университета сотрудниками библиотеки был организован семинар для заведующих кафедрами с целью ознакомления их со всем информационным массивом, которым обладает библиотека. В новом учебном году мы планируем проведение лекционного курса «Информационная культура» для студентов, аспирантов, преподавателей университета, в целях обучения их навыкам информационного поиска по БД библиотеки.

Проблемным вопросом в деятельности студенческой библиотеки является выдача и сдача учебной литературы. Она забирает очень много времени как у студентов, так и у сотрудников библиотеки. С помощью электронной библиотеки мы начали решать и эту проблему.

За период с июля 2009 года и по сегодняшний день, т. е. менее чем за год, нам удалось осуществить штрихкодирование более 180 тыс. экз. учебной литературы и внести коды в память компьютера. Это 80% от имеющегося в наличии фонда. До начала нового учебного года эта работа будет завершена. Создаются электронные абонементы пользователя. И уже с осени 2010 года мы будем готовы перейти к процессу электронной выдачи учебной литературы.

Этому этапу также предшествовала большая и трудоемкая работа. Нужно было создать автоматизированные места библиотекаря, а главное, обучить персонал не только работе с компьютерной техникой, но и с соответствующим программным обеспечением. Сегодня эти проблемы уже позади. Поэтому нам удастся решать достаточно сложные задачи с использованием компьютерных технологий.

Что касается востребованности нашей работы - в январе - феврале этого года среди студентов и преподавателей нашего университета был проведен блиц-опрос. Нас интересовала оценка пользователей представляемого информационного ресурса. Всего опрошено 178 студентов с различных факультетов и курсов и 60 преподавателей – посетителей читального зала.

На вопрос: «Помогает ли Вам в учебном процессе наличие электронных учебно-методических материалов по изучаемым дисциплинам?» – положительно ответили 99,5% опрошенных. Очевидно, что наличие электронных учебно-методических материалов – безусловно, положительное явление, повышающее уровень учебного процесса, тем более, что 40% учебного времени студенту отведено на самоподготовку. Положительные тенденции мы наблюдаем и в посещаемости студентов. Если до введения электронной библиотеки студенты появлялись у нас, в основном, при получении и сдаче книг, т. е. два раза в семестр, то сейчас ежедневное посещение превышает 50-60 человек.

С созданием электронной библиотеки решаются серьезные проблемы такие как: недостаточное количество учебной литературы, нехватка площадей для хранения фонда, повышается оперативность предоставления информации, формируется новый имидж библиотеки и, в конечном итоге, - это экономия средств, затрачиваемых на пополнение фонда библиотеки.

Библиотека нашего университета, которая еще 5-10 лет назад исполняла, практически, функции книгохранилища, в настоящее время стала информационным центром, который может обеспечить пользователей всей необходимой информацией в доступной и удобной форме.

Особо хочется отметить, что только благодаря постоянной поддержке всех начинаний библиотеки со стороны руководства

университета, у нас появились неограниченные возможности для оптимизации учебно-воспитательного и научного процессов.

БІБЛІОТЕЧНО – ІНФОРМАЦІЙНЕ ОБСЛУГОВУВАННЯ В УНІВЕРСАЛЬНІЙ НАУКОВІЙ БІБЛІОТЕЦІ В ПЕРІОД ІНФОРМАТИЗАЦІЇ СУСПІЛЬСТВА: ОСОБЛИВОСТІ, ОРГАНІЗАЦІЯ, ПРИНЦИПИ

С. В. Дригайло

Молодший науковий працівник НБУВ

Бібліотечне обслуговування – соціопсихолого - педагогічна система, зміст якої полягає в реалізації соціальних функцій, які відображені в законі “Про бібліотеки і бібліотечну справу”, в поєднанні з психологічними і педагогічними функціями. Бібліотечне обслуговування, як допомога в процесі і в результаті соціалізації користувачів, залежить від існуючих і тих, що змінюються соціально-економічних і культурно-історичних умов суспільства і професійної свідомості бібліотекарів, їх компетентності. В.О.Бородіна дає наступне визначення бібліотечного обслуговування :

«Бібліотечне обслуговування – це діяльність бібліотеки як соціального інституту з надання бібліотечно-бібліографічних і інформаційних продуктів і послуг в різноманітних видах і формах в цілях задоволення і розвитку різних потреб користувачів засобами бібліотечно-бібліографічної і інформаційної діяльності на основі використання світових документних і інформаційних ресурсів.»

Головною фігурою в бібліотечному обслуговуванні є соціальний суб'єкт, це і окрема людина, і соціальні групи, і суспільство в цілому. Поняття “соціальний суб'єкт” пов'язане з поняттям “соціалізація”, яке розглядається як процес і результат засвоєння і відтворення соціального досвіду, накопиченого людством. Характеристика соціальних суб'єктів розкрита в багатьох роботах, присвячених бібліотечному обслуговуванню. В деяких із них акцентується увага на людині, як читачеві, в інших на користувачах бібліотек. Поняття “читач” і “користувач” в концепції соціалізації розглянуті І.А.Мейжис із врахуванням різних психологічних підходів. Всі ці підходи взаємопов'язані і реалізуються найчастіше в комплексі. В основі понять “читач” і “користувач” бібліотеки лежить теорія особистості. В залежності від обраної концепції дається характеристика читача (користувача). Виділено сім “зрізів” особистості, змістовний аналіз яких дозволяє цілеспрямовано працювати з конкретним читачем і певною соціальною групою. Структура особистості читача складається із декількох “зрізів”: соціологічного, соціально-

психологічного, соціопсихолого - педагогічного, психологічного, біопсихічних особливостей, психофізичного, характерологічного. Опора на концепцію особистості дозволить бібліотеці конструктивніше брати участь в соціалізації її користувачів. В даний час склалося розуміння, що бібліотека – соціальний інститут, а бібліотечне обслуговування – діяльність по соціалізації особистості. Соціалізуюча функція в процесі бібліотечного обслуговування реалізується специфічно не на пряму, а опосередковано – через організацію інформаційної діяльності.

Бібліотечне обслуговування здійснюється на основі певних принципів. Серед багатьох з них можна виокремити чотири групи: доцільності, розвитку, демократизації, комфортності. Кожен з них включає ще декілька принципів. Критерій рівня обслуговування читачів досить добре обґрунтований і має цілу систему показників, які пройшли перевірку часом. Це обертаність, відвідуваність, читаність та інші. Бібліотека в ринкових умовах переглядає свої пріоритети, змінює соціальні функції. Вони пов'язані з переорієнтацією бібліотеки на обслуговування, не на читача взагалі, а на задоволення попиту конкретного відвідувача, користувача, споживача або їх конкретної групи.

Свою діяльність бібліотеки будують на розумному співвідношенні безкоштовного обслуговування і платних послуг, використовують одночасно традиційні і автоматизовані режими, ретельно вивчаючи бібліотечні і інформаційні запити. За даними анкетування, яке проводила в НБУВ Т.М. Коваль, визначено відношення до платних послуг. Пріоритет мають такі послуги: копіювання документів – 1344 бали, надання бібліотечно-бібліографічної інформації на електронних носіях – 1004 бали, користування Інтернетом – 970 балів, тематичний підбір літератури – 958 балів. Для виявлення ставлення читачів до платних послуг був проведений колективний тест. В ході опитування виявилось, що 70% опитаних відносяться позитивно, 15,5% - негативно, 13,5% не знають про платні форми послуг.

Розвиток інформатизації зумовив зміни у соціально-демографічному складі читача, як основного об'єкта бібліотечної діяльності, змісті бібліотечних послуг, та системи обслуговування читачів. Проведено аналіз вивчення читачів і їх читацьких інтересів за даний період. Значний внесок в цьому питанні таких вчених як Т.В. Новальська, В.М.Горовий, Давидова І.О., Коваль Т.М. та ін. Все це зумовило необхідність усвідомлення ролі бібліотек, щодо трансформації їхніх соціальних функцій у сучасному суспільстві, формування нового професійного мислення, набуття сучасних навичок і знань, ролі і місця бібліотеки і бібліотечного обслуговування в задоволенні інформаційних потреб і запитів нового сучасного користувача.

Традиційні бібліотечні технології стали набувати нових форм, змісту, якостей та властивостей. Для досягнення поставлених цілей бібліотека

стала активно генерувати інновації, які почали реалізовуватися в організаційно-структурних перетвореннях, у значному вдосконаленні та кардинальній зміні існуючих інструментів і механізмів задоволення інформаційних потреб і запитів користувачів у пошуках нових форм, видів, змісту і методів обслуговування. У створенні і впровадженні нових видів інформаційних і бібліотечних продуктів і послуг, інформаційних ресурсів.

Адаптуючись до нових умов існування в ці роки, наукові бібліотеки розробили нову бібліотечну політику, в основі якої лежить пріоритет читальських потреб. Було розроблено нову модель соціальних дій. В цей період наукові універсальні бібліотеки надали необмежений доступ усім категоріям читачів до своїх унікальних фондів. Відчутно посилюється роль елементів інформаційних продуктів і послуг, важливе місце займає вільний доступ до інформації. Однією із форм просування бібліотечного сервісу до користувача стає реклама. На сучасному етапі розвитку відбувається трансформація наукових універсальних бібліотек, їх традиційних форм бібліотечно-бібліографічного обслуговування на основі використання новітніх інформаційних технологій, систем телекомунікаційного доступу до інформації, мережевої інформації, міжбібліотечної взаємодії. Завдяки глобальним комп'ютерним мережам бібліотеки мають змогу трансформуватися в "бібліотеку без стін". З кожним роком збільшується зацікавленість користувачів до Інтернет-видань. Підвищенню ефективності обслуговування віддалених користувачів сприяє "Віртуальна довідкова служба" на сайті бібліотеки і служба "Електронної доставки документів". За цих умов сучасні працівники бібліотечно-інформаційної сфери повинні виконувати роль посередника між інформацією і користувачем, сприяти у професійній діяльності та підвищенні інформаційної культури читачів. В результаті бібліотека перетворилася на інституцію відкритого типу з вільним доступом до інформації.

Тенденціям та перспективам напрямів розвитку універсальних наукових бібліотек присвятили свої роботи українські бібліотекознавці. Так, теоретичні основи трансформації бібліотеки в умовах соціально-економічних змін в Україні дослідили А.С.Чачко, Л.Г.Петрова, М.С.Слободяник, В.Горовий, І.Давидова, Т.В.Новальська та ін. Професор Л.Г. Петрова розробила системну модель сучасної бібліотеки і стратегію розвитку бібліотек України за умов інформаційного суспільства, схему логіки впровадження стратегії змін у бібліотеці.

Теоретичні основи трансформації в бібліотеці в умовах соціально-економічних змін розробляла А.С.Чачко. Цьому об'єкту присвячені дисертації О.В.Башун, О.О. Гроздівської, О.В. Кашкарьової, І.Я. Конюкової, Т.С. Манько, Ю.В. Грач, докторські дисертації Л.Г. Петрової, та О.В. Черних. Як відзначає О.С. Онищенко бібліотека сьогодні має бути

двигуном прогресу як повноправна інформаційна структура, прогнозувати своє майбутнє, а бібліотечна спільнота стоїть перед завданням впровадження стратегічної концепції бібліотечно-інформаційної індустрії, визначення перспективних технологій відповідно до соціокультурних трансформацій і зважаючи на світовий інтелектуальний рівень.

Особливого значення набуває питання про визнання бібліотекарів як професійної групи в демократичному суспільстві. Звичний обов'язок допомогати читачам інформатизація призвела до широкого включення в її процеси професійних бібліотекарів, які осмислили досвід своєї роботи і тоді почалося використання нових можливостей як доповнення до традиційних. Виникають і нові обов'язки бібліотекарів. Почавши з практичної допомоги користувачам в пошуку інформації і її впорядкуванні, а потім в навчанні користувачів комп'ютерної грамотності, бібліотекарі прийшли до одночасної роботи в традиційній і новітніх технологіях для задоволення попиту користувачів одночасно із зміцненням професійного положення в сфері інформації, бібліотекарі реально розширюють об'єм компетенції в соціально-педагогічній сфері, що розвивається в результаті гуманізації суспільства. Попередня схема "користувач-книга-бібліотека" перебудувалась в нову: "користувач-документ-бібліотекар", де найбільший сумнів спочатку викликало майбутнє бібліотекаря. Бібліотекарі в нових умовах повернулись до своїх традиційних постійних обов'язків. Нові умови включили до себе:

- нові носії інформації;
- нову техніку;
- нові категорії користувачів;
- нові правила роботи.

Значний ріст числа користувачів, що звертаються до Інтернету, не повинен віддаляти бібліотекаря від мільйонів інших людей, які тягнуться до живого спілкування, миттєвої реакції до особистого контакту в пошуку і виборі документа. Очевидна необхідність реального завдання укріплення педагогічного напрямку бібліотечної професії, місією якої є сприяння розвитку читача як особистості. Бібліотекарі виявились корисними всім учасникам інформатизації, користувачам, інформаційним працівникам і "суміжникам." Перспективи і прогнози, навіть в умовах суттєвого ускладнення задач, збільшення їх об'ємів, необхідності досягнення значних технологічних особливостей, обслуговування користувачів в новій системі, бібліотекарі залишаються в межах своєї професії, поповнюючи і удосконалюючи знання, уміння, навички, але не змінюючи призначення. Призначення бібліотеки в збереженні балансу, традиційних базових цінностей із трансформацією, яка не допускає поглинання книги. Бібліотекарі продовжують забезпечувати не тільки інформаційно-документальні функції, але і послуги "людського спілкування", які для багатьох людей залишаються важливими привабливими рисами

традиційної бібліотеки. Важливим елементом роботи бібліотеки в інформаційному суспільстві є професійна відповідальність.

Сучасній науковій бібліотеці необхідно відмовитися від пасивної стратегії обслуговування і звертатися до активної ринкової політики. У контингенті сучасних користувачів бібліотеки відбулися кількісні і якісні зміни. Кількісні пов'язані з процесом зменшення в бібліотеках користувачів в абсолютних числах. Хоча питома вага читацького контингенту: науковців, спеціалістів, управлінців, як і раніше, залишається високою – 50%, проте за останні роки спостерігається зменшення їх кількості на 10%. Разом з тим кількість студентів, учнівської молоді збільшується і становить до 50% від загальної кількості користувачів. До бібліотеки прийшов і зовсім новий читач. Це представники малого і середнього бізнесу, працівники банківських і комерційних структур, адвокати, державні службовці та інші.

Вивчення проблем обслуговування свідчить, що серед читачів сучасної бібліотеки, в залежності від їх потреб і використання бібліотечно-інформаційних продуктів і послуг, визначилися такі групи:

- індивідуальні ;
- навчальні ;
- наукові ;
- економічні ;
- торгові ;
- функціональні, або виробничі.

Як видно контекст взаємодії “бібліотека - користувач ” чітко окреслив нові підходи і форми роботи в сучасних бібліотеках

З позиції читача і бібліотеки зроблений погляд у майбутнє. Проведені бібліотечними спеціалістами дослідження змін читацької аудиторії в останні два десятиріччя дають повне уявлення про основні тенденції еволюції читацького контингенту згідно з кардинальними перетвореннями в суспільному житті України. Так за даними науковців НБУВ було зафіксовано різку зміну співвідношення між кількістю читачів природничо - технічних і гуманітарних спеціальностей. Кількість читачів природничо - технічного профілю скоротилася з 43,5% до 34%, а кількість гуманітарних спеціальностей зросла з 35% до 66,5%. І хоча пізніше наведені цифри, що відображають склад читацької аудиторії, значно не змінювались – якісний склад читачів зазнавав постійних змін. Під час аналізу соціологічних опитувань спостерігаються зміни в середовищі інженерно-технічних працівників – читачів бібліотек. Якщо на початку 90-х років – це, як правило, працівники державних підприємств і установ, то в кінці десятиріччя на початку XXI століття серед них – 14,4% підприємців, 9,65% крупних бізнесменів та власників фірм, 2,15% - фермерів.

В зв'язку з цим можна прогнозувати, що серед маркетингових особливостей користувачів бібліотек як на найближче, так і на більш тривале майбутнє буде відчутно виділятися конкурентоспроможність, активна життєва позиція, прагнення до вільного незаангажованого самовиявлення в усіх видах суспільної діяльності. Враховуючи це, на мотивацію майбутніх користувачів бібліотеки буде здійснювати вплив процес формування сучасного інформаційного середовища національної системи інформаційних ресурсів, яка припускає поступове перетворення різноманітних інформаційних продуктів у зручний для користування вигляд, їх збереження і передачу за допомогою комп'ютерних мереж по суті це повинен бути розділений банк даних і знань з різних галузей виробництва, науки, культури, як відзначила І.О.Давидова.

Прискорення темпів розвитку сучасного суспільства обумовлює його зростаючі інформаційні потреби і в виробництві, і в громадському житті, в культурі і в дозвіллі. У зв'язку з цим поряд уже названими характерними ризиками майбутнього користувача можна прогнозувати безумовне виховання в нього високої комп'ютерної грамотності, уміння орієнтуватися в доступних телекомунікативних можливостях, знання основних мов міжнародного спілкування. В наукових бібліотеках сталися значні зміни серед користувачів: удвічі стало більше осіб з вищою і середньоспеціальною освітою, їх кількість зросла з 19 до 31%, зросла частка учнівської та студентської молоді всіх рівнів, зафіксовано відплив науковців і спеціалістів, особливо інженерно - технічних та сільськогосподарських спеціальностей, зріс інтерес до економіки, права, філософії, питань на стику різних галузей знань.

Пріоритетним напрямом у національних бібліотеках економічно розвинутих країн є створення цифрової (електронної) бібліотеки для використання електронних технологій у комплектуванні, збереженні та видачі документів у цифровій формі. Метою цифрової бібліотеки є забезпечення дистанційного доступу до фондів єдиної бібліотеки та БД інших бібліотек. Як відзначив В.М. Горовий необхідність змін у відносинах бібліотекар-користувач, продиктовано специфікою сучасності, що потребує не стільки створення умов для поліпшення доступу до фондів, скільки вдосконалення методики надання інформаційних послуг. Бібліотека як книгозбірня, як центр використання друкованої інформації не витісняється електронними носіями, а в поєднанні з ними забезпечує ефективне використання інформаційних фондів.

На даний час можна виділити найбільш актуальні тенденції в сучасному бібліотечно-інформаційному обслуговуванні:

- створення власних інформаційних продуктів; електронних каталогів, баз даних різних видів та призначення, електронних колекцій, зібрань науково-інформаційних документів;

- оптимізація обслуговування і доступу до інформації за допомогою електронних каталогів, як власного виробництва, так і придбаних;
- удосконалення системи електронної доставки документів;
- створення нових бібліотечних структур;
- введення нових додаткових сервісних послуг.

Для вирішення назрілих питань необхідний системний комплексний підхід у всіх бібліотеках до створення належних комфортних умов, раціональної роботи з читачами, користувачами і співробітниками, формування у них інформаційної культури і культури спілкування в бібліотеці, сприяючи виконанню місії бібліотеки в інформаційному суспільстві.

Модернізація ж бібліотек на основі сучасних технологій можлива тільки за умови включення в цей процес усього фахового співтовариства, активізації інноваційної творчості в кожному бібліотечному колективі, наявність цільової державної політики, конкретних профінансованих програм, необхідного методично-інформаційного забезпечення.

КОМПЛЕКСНАЯ СЛУЖБА ИНФОРМАЦИИ В ЗДРАВООХРАНЕНИИ Г. КИЕВА – СОСТОЯНИЕ И ПЕРСПЕКТИВЫ РАЗВИТИЯ

В.В. Недельчева, В.Т. Нековаль, А.И. Олейникова, Л.В. Петравчук
Киевский городской научный информационно-аналитический центр
медицинской статистики

Здравоохранение г. Киева, являясь подсистемой территориального общества, ответственной за здоровье населения, не может достигнуть хороших конечных результатов, если замкнется в чисто медицинских рамках, без учета и воздействия на социальную сферу.

Главным путем совершенствования системы здравоохранения, ее подсистем, обеспечения конечных результатов при существующих ресурсах в социальной сфере и в отрасли здравоохранения является совершенствование управления ими.

Как и каждая система, система медицинского обеспечения населения города с точки зрения компонентного состава должна иметь три основных компонента: управляющий субъект, управляемый объект и блок научного регулирования.

Рис. 1. Компоненты, составляющие систему здравоохранения

Сложность управления здравоохранением в таком крупном центре каким является столица Украины г. Киев состоит в том, что аппарату управления необходимо решать задачи по непосредственному совершенствованию организации и деятельности медицинских систем, обеспечивать функцию обучения, оказания помощи в выборе эффективных форм работы других ведомств по охране здоровья населения, осуществлять координацию деятельности всех инстанций и учреждений, имеющих отношение к формированию здоровья киевлян. В 1985-1990 гг. кафедрой управления здравоохранением Киевского Государственного института усовершенствования врачей (теперь НМАПО имени П.Л. Шупика) при активном участии сотрудников органов и учреждений здравоохранения г.Киева проведено комплексное, системное исследование «Теоретическое обоснование и опыт совершенствования организационных структур и оптимизации процесса управления системой здравоохранения». Особое внимание было уделено изучению и оптимизации процессов управления более чем 200 различными объектами здравоохранения г.Киева по разработанной специальной аналитико-экспертной карте.

На первом этапе осуществлена повсеместная и детальная работа по анализу состояния и качества процесса управления приоритетными разделами деятельности: кадрами, охраны материнства и детства, снижением младенческой смертности, системой снижения временной утраты трудоспособности, амбулаторно-поликлинической помощи, стационарной помощи, окружающей среды и повышения санитарной активности населения с последующим их совершенствованием.

Совершенствование информационного обеспечения.

При создании нового механизма управления сформулирована одна из первых задач: разработать гибкую, высокопроизводительную и надежную информационную систему, обеспечивающую анализ функционирования здравоохранения в процессе оказания медицинской помощи населению и оценку последствий планово-управленческих решений. При этом исходили из обязательных условий, что процесс управления каждым разделом работы требует обязательного наличия и использования трех видов информации: директивной, научной и передового опыта, из собственных источников.

Совместно с кафедрой управления здравоохранением (ответственная – доцент Власенко Н.И.) проведено изучение организации комплексной службы информации во всех центральных районных больницах (поликлиниках), аппарате управления здравоохранением города, отдельных учреждениях.

По результатам изучения был издан приказ управления здравоохранения № 11 от 12.01.1989 года «О совершенствовании информационного обеспечения управления в здравоохранении г. Киева».

Целью организации и развития комплексной службы информации в здравоохранении г. Киева является:

1. Обеспечение руководителей органов и учреждений здравоохранения необходимой информацией трех видов:

- директивной,
- научной и передового опыта,
- из собственных источников для осуществления каждой фазы процесса управления.

2. Обеспечение медицинских работников необходимой информацией для осуществления трудового процесса.

Состояние и качество использования технологии всего процесса управления и каждой его фазы (рис. 2) аппаратом управления требовало совершенствования компетенции его сотрудников и коренного улучшения информационного обеспечения. Планом реализации указанного выше приказа управления здравоохранения было предусмотрено:

1. Группа директивной информации

1.1. Формирование состава групп директивной информации из лиц, непосредственно работающих с ней, возложив ответственность на первого руководителя (исполнитель – начальник управления, главные врачи ЦРБ, ЦРП, учреждений городского подчинения).

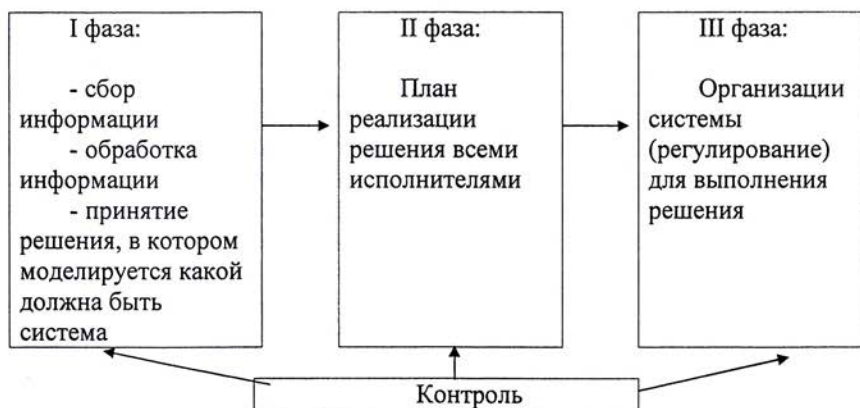

Рис. 2 Процесс управления: фазы управленческого цикла

1.2. Ввести в должностные инструкции вопросы, отражающие элементы трудовых операций при работе с директивной информацией.

1.3. Предусматривать в планах работы аппарата управления мероприятия по изучению систематического контроля над состоянием директивной информации.

1.4. Внедрить автоматизированную систему контроля исполнения документов (АСКИД) в 14 ЦРБ (ЦРП). Отдел научной медицинской информации нашего центра формирует банк данных законодательной и нормативно-правовой информации по мере пополнения ее новыми документами, оказывает методическую помощь главным специалистам, консультантам ГУЗО и МО г. Киева, обеспечивает их необходимой научной, медицинской, статистической информацией, директивными документами для обеспечения выполнения ими своих функциональных обязанностей.

Отдел мониторинга деятельности ведомственных учреждений и учреждений негосударственной формы собственности (хозрасчетное бюро Центра) зарегистрировало (12.09.2000 г.) и издает ежемесячно «Збірник нормативно-директивних документів з охорони здоров'я», готовится и выходит специализированный сборник «На допомогу завідувачу відділення», который содержит регламентирующие приказы и инструкции МЗ Украины, стандарты оказания медицинской помощи, образцы учетных форм и инструкций к ним, международную классификацию болезней 10-го пересмотра и др.

2. Научная медицинская информация является составной частью государственной системы НТИ.

В структуре здравоохранения она входит в состав комплексной службы информации. Свое начало она получила от групп внештатных информаторов, т.е. энтузиастов, работавших на общественных началах. Но по мере развития медицинских библиотек стали появляться и штатные подразделения НМИ.

НМИ, как одно из составных звеньев научного потенциала здравоохранения, на современном этапе становится важнейшим фактором ускорения, определяющим интенсивный путь развития и совершенствования практического здравоохранения.

Отсюда вытекают основные задачи службы НМИ в системе Главного управления здравоохранения и медицинского обеспечения г. Киева:

2.1. Обеспечение руководства ГУЗО и МО, ТМО, ЛПУ и практических специалистов сети НМИ о новых достижениях в области медицинской науки и практического здравоохранения.

2.2. Организация совместно с ННМБУ справочно-информационных фондов группы НМИ, а также во всех учреждениях сети.

2.3. Совершенствование деятельности медицинских библиотек в учреждениях здравоохранения города.

2.4. Изучение информационной потребности руководителей и специалистов.

2.5. Организационно-методическая связь с Украинским центром научной медицинской информации и патентно-лицензионной работы МЗ Украины и Национальной научной медицинской библиотеки Украины по вопросам информационной работы. Отдел научной медицинской информации входит, как составная часть, в комплексную службу информации ГУЗО и МО г. Киева, в которую входят также служба директивной информации (Д) и информации из собственных источников (С).

В схеме движения НМИ условно выделено два информационных потока

1. Основной поток информации составляют:

- расширенные реферативные обзоры;
- краткие реферативные обзоры;
- библиографические списки литературы по профилям специалистов или тематике решаемого вопроса;
- рекомендательные библиографические и аннотированные списки литературы.

2. Второй поток представляет собой НМИ аналитически переработанную, дополненную информацией из собственных источников или вошедшую в документы, отражающие управленческие решения различных уровней – приказы, решение коллегии ГУЗО и МО, аналитические справки.

Информация из собственных источников

В наше время руководящие органы системы здравоохранения как в государстве в целом, так и в регионах, пользуются в большинстве случаев уникальной системой государственной медицинской статистики, которая осталась от бывшего СССР и была основана именно с целью информационного обеспечения процесса управления. В чём же её уникальность? В том, что ни в одной стране мира (за исключением нескольких республик бывшего СССР, а теперь стран СНГ) нет такой масштабной по объёму системы мониторинга, которая включает сбор, обработку и сохранение данных о здоровье населения и деятельности лечебно-профилактических учреждений, уровень медицинского обслуживания. Другим положительным моментом государственной медицинской статистики есть её унифицированность, что позволяет получать информацию, которая сравнивается в масштабе всей страны и со странами СНГ.

Однако хочется отметить, что наряду с бесспорными преимуществами данная система имеет и ряд недостатков. Главный из них заключается в том, что информация, которая поступает в систему государственной статистики может в большей или в меньшей мере искажаться под влиянием т.н. «человеческого» фактора. Действительно,

известно немало примеров, когда она произвольно корректировалась в силу определённых политических, групповых или других интересов. Вторым существенным недостатком является наличие технических ошибок, которых невозможно избежать при создании больших баз данных.

Только правдивая информация позволит принимать правильные управленческие решения. Этому может способствовать только отработанная система трудовой мотивации для всех работников имеющих отношение к ее формированию, выделив две большие группы: материальную и нематериальную (моральную). Внешние и внутренние факторы системы трудовой мотивации должны способствовать формированию только достоверной информации. Тогда и будут оправданными материальные затраты на создание автоматизированных систем сбора, обработки, хранения и выдачи медико-статистической (и не только) информации на базе персональных компьютеров.

Еще в 1992 году на базе городского центра «Мединстат» (сейчас – Киевский городской научный информационно-аналитический центр медицинской статистики) в отделе статистики была создана группа автоматизированной обработки данных статистики здоровья населения и деятельности системы здравоохранения, в задачи которой входила компьютерная обработка статистической информации для оперативного и своевременного обеспечения аппарата ГУЗО и МО г. Киева, руководителей всех звеньев, главных специалистов, лечебно-профилактических учреждений города достоверной информацией о состоянии здоровья населения, и деятельности лечебно-профилактических учреждений. Главным источником этих статистических материалов были и есть государственные и статистические отчеты. Для обеспечения полноты и достоверности информации, кроме отчетов учреждений здравоохранения города, постоянно используются данные отчетов городского управления статистики, Государственного комитета статистики Украины демографического и экономического характера (смертность, средняя продолжительность жизни, половозрастная численность населения и др.).

На основании государственной и отраслевой статистической отчетности разработано программное обеспечение автоматизированной системы обработки и анализа медико-статистической информации «Медстат». Этот программный комплекс успешно функционирует на всей территории Украины уже около 10 лет.

Для внедрения в работу этой системы, прежде всего, необходимо было создать банки данных статистической информации. За прошлые годы накапливается статистическая информация:

1. Здоровье населения:

- 1.1. банк данных «Медицинская демография»

- смертность населения по причинам смерти, возрасту, полам;

- рождаемость;

- половозрастная структура населения;

1.2. банк данных «Заболеваемость населения»;

- число зарегистрированных заболеваний по классам болезней и основным заболеваниям (в соответствии с отчетными формами);

- число зарегистрированных заболеваний и контингенты больных поспециализированным службам (онкология, туберкулез, дерматовенерология, психиатрия, наркология, травматизм, др.);

1.3. банк данных о заболеваемости с временной утратой трудоспособности.

2. Деятельность лечебно-профилактических учреждений:

- коечный фонд и его использование;

- состав больных в стационаре;

- деятельность лечебно-диагностических отделений;

- деятельность дневных стационаров в поликлинике, стационаров на дому.

3. Штаты, медицинские кадры и их квалификация.

Учитывая особую актуальность проблемы детской смертности в городском научном информационно-аналитическом центре медицинской статистики разработано программное обеспечение комплекса «Детская смертность». Программа начала функционировать в 1997 году. Банк данных вмещает персонифицированную информацию о каждом умершем ребенке в г. Киеве и пополняется ежемесячно. Это дает руководству отрасли, главным специалистам и руководителям лечебно-профилактических учреждений оперативно получать данные о детской смертности по возрасту, по причинам и за местом смерти.

Наличие информации в вышеуказанных банках данных дает возможность оперативно проводить подготовку материалов к коллегиям и аппаратным совещаниям ГУЗО и МО, по запросам главных специалистов и т.д.

Начиная с 1997 года в Центре началась работа по формированию банка данных нормативно-правовой и директивной информации. Эта информационно-поисковая система обеспечивает руководителей всех звеньев медицинской отрасли необходимыми материалами для принятия управленческих решений, проверки их исполнения и своевременного обеспечения сотрудников отрасли нормативной и директивно-правовой информацией.

Банк данных пополняется ежедневно по мере поступления документов по электронной почте.

За время существования Центра идёт постоянное обновление его технического и программного обеспечения. На сегодняшний день все сотрудники Центра оснащены современными компьютерами, которые

объединены в локальную сеть. Есть выход в мировую компьютерную сеть INTERNET.

В настоящее время в работу лечебно-профилактических учреждений столицы внедрены и успешно работают справочно-поисковые, административно-управленческие, экспертные системы, системы автоматизированного рабочего места врача, статистические системы. Внедряются новые комплексные информационные системы типа «Стационар», «Поликлиника», госпитальные информационные и телемедицинские системы. Последние предназначены для проведения отдалённого консультирования больных, оказания экстренной медицинской помощи, а также динамического наблюдения за состоянием здоровья пациента.

Необходимо отметить, что наряду с развитием новых информационных технологий, существует ещё и ряд вопросов, требующих разрешения в ближайшее время. Наша страна имеет большой потенциал квалифицированных специалистов, однако процесс информатизации системы здравоохранения Украины и, в частности города Киева, тормозится прежде всего из-за отсутствия:

- Концепции и Программы информатизации здравоохранения с надлежащим финансированием;
- надлежащей нормативно-правовой базы, касающейся внедрения информационных технологий в медицинскую отрасль;
- неопределённостью в вопросах создания типовых информационно-программных комплексов.

Выходя из выше изложенного, необходимо:

- разработать проекты пакетов нормативно-правовых документов по созданию и функционированию информационных сетей здравоохранения; использовать телемедицинские технологии; разработать и ввести в практику электронную медицинскую документацию;
- разработать и утвердить Программу информатизации системы здравоохранения с соответствующим финансовым обеспечением;
- ускорить процесс гармонизации медицинских информационных стандартов, которые должны стать нормативной базой при разработке информационных систем медицинского назначения;
- определить, что для эффективного функционирования информационно-программных продуктов, направленных на поддержку деятельности лечебно-профилактических учреждений, необходимо предлагать и внедрять только комплексные типовые решения, которые дают возможность поддерживать функционирование всех технологических процессов, которые существуют в лечебно-профилактических учреждениях;
- рекомендовать МОЗ Украины разрабатывать и утверждать типовые требования к структуре и функциям медицинских информационных

систем разного назначения, а также систему классификаторов, кодификаторов и справочников, которые используются при разработке информационных систем.

В Киеве с июля 2001 г. проводится работа по формированию Музея медицинской и демографической статистики и библиотеки при нем. Основателем и собственником является наш Центр, имущество которого - коммунальная собственность города и который является юридическим лицом.

За 2001-2009 гг. проведена значительная работа по обеспечению собирательного этапа изучения санитарной, медицинской и демографической статистики доземского, земского, советского периодов и Украины как независимого государства.

По состоянию на 01.01.2010 г. благотворительно передали для формирования Музея издания свыше 100 частных лиц и 16 организаций. Поступило 13338 предметов, из них 9092 библиотечного фонда, в том числе 225 журналов и газет и 4958 предметов Музейного фонда.

Разделы экспозиции представлены тремя блоками (группами) музейного фонда:

1. Предметный: бюсты, мемориальные плиты, барельефы, скульптуры, портреты, фотопортреты ведущих ученых и практиков, фотографии.

2. Документальный: книги, брошюры, журналы, буклеты, газеты, газетные статьи, авторефераты диссертаций, методические рекомендации, документы-оригиналы, документы-копии, бланки Госкомстата и др.

3. Вещевой (личные вещи статистиков и видных деятелей медицины).

Документальный и вещевой блоки представлены на 22 витринах и 13 столах - витринах.

Были подготовлены и проведены 3 научно-практические конференции, четыре «Томилинских чтения» и конкурсы на лучшую работу на тему: «Мысли, идеи профессора Томила С.А. и их воплощение в XXI столетии» по направлениям:

2004 г. – демографическая, медицинская статистика;

2005 г. – социальная медицина;

2006 г. – история медицины;

2007 г. – фитотерапия.

Была подготовлена книга «Известные личности в медицинской и демографической статистике Украины». К., - 2005. – 427 с. В ней 57 творческих биографий ученых и практиков медицинской и демографической статистики, 7 творческих биографий ученых медицинской информатики и кибернетики.

Впервые в Украине по нашей инициативе подготовлен библиографический указатель «Медицинская и демографическая статистика Украины: Библиография литературы (1787-2008)». – К.: МВЦ Мединформ. – 128 с.

В 2007 г. переиздана книга избранных трудов Томилина С.А. «Демография и социальная гигиена», вышедшая в свет в 1973 г. в издательстве «Статистика» (Москва). Инициатором, составителем и научным редактором издания была зав. Отделом демографических исследований бывшего Института экономики НАН УССР В.С.Стещенко (теперь Институт демографии и социологических исследований имени М.В. Птухи НАН Украины). За этот период устанавливается традиция печатания материалов по профилю Музея в журналах: «Статистика Украины», «Вестник социальной гигиены и организации здравоохранения Украины», «Украина. Здоровье нации», «Демография и социальная экономия» в газете «Здоров'я киян».

ДОСВІД РОБОТИ БІБЛІОТЕКИ ВІННИЦЬКОГО НАЦІОНАЛЬНОГО МЕДИЧНОГО УНІВЕРСИТЕТУ В НАПРЯМКУ ДУХОВНО-МОРАЛЬНОГО ВИХОВАННЯ СУЧАСНОЇ МОЛОДІ

Л.І. Шпукал

Директор бібліотеки Вінницького національного
медичного університету ім. М.І.Пирогова

Наукова бібліотека Вінницького національного медичного університету ім. М.І. Пирогова є активним учасником навчально-виховного процесу, спрямованого на формування у студентів громадянської свідомості, сприяння становлення їх особистості, духовності та гуманізму.

Це стосується усіх напрямів роботи, в тому числі і гуманітарно-просвітницької діяльності, яка проводиться за планом бібліотеки та навчально-виховної роботи університету, до якого включені такі цикли:

Цикл: У звичаях, традиціях народу ти душу краю рідного пізнай
Дзвенить колядка у вікно (Різдвяні свята)

«Таїна Великоднього Свята» (Світле Христове Воскресіння)

«Світла радість Трійці» (День Святої Трійці)

Народне мистецтво - джерело народного відродження.

Цикл: Сходження до духовності

Тема «Медицина і релігія» :

«Біоетика в охороні здоров'я, проблеми та християнські засади».

Тема «Умозрение в красках»:

«Медицина в твореннях художників от античности до наших времён».

сайт університету - <http://vnmu.vn.ua/>

сайт бібліотеки - <http://library.vsmu.edu.ua>

Форми і теми є найрізноманітнішими: виставки, презентації, участь у загальноміських заходах, проведення круглих столів разом із священнослужителями.

Результатом такої співпраці минулого року стала **науково-практична конференція «Особливість, духовність та біоетичні аспекти сучасної медицини»**, приурочена до 132-ї річниці від дня народження Святителя Луки (В. Ф. Войно-Ясенецького) - видатного хірурга, вченого, мислителя, богослова, письменника.

Організаторами конференції були Вінницький національний медичний університет ім. М.І.Пирогова та Єпархіальне управління української православної церкви у Вінниці. На запрошення архієпископа Вінницького і Могилів-Подільського Симеона та ректора Вінницького національного медичного університету ім. М.І.Пирогова Мороза Василя Максимовича були запрошені священнослужителі з різних міст і приходів України, Росії, Білорусі, які свого часу навчались або закінчували наш університет, а потім прийшли до служіння Богу.

Один із гостей конференції Архієпископ Курганський і Шадринський Костянтин (бувний випускник Вінницького медінституту), професор, член шести академій і президент Міжвузівської асоціації "Покров", ректор Санкт - Петербурзької духовної академії, подарував бібліотеці цінаві видання.

Метою роботи конференції стало ознайомлення з історією впливу релігії на розвиток медицини та формування етичних аспектів лікарської справи; обговорення біоетичних аспектів сучасних методів діагностики та лікування; ознайомлення лікарів з православним світосприйняттям для кращого розуміння підходу до віруючих пацієнтів та розробки позитивних психотерапевтичних практик у лікуванні хворих.

Свою актуальною темою конференція привернула увагу студентів, професорсько-викладацького складу, співробітників університету. Крім того, в ній взяли участь колишні випускники нашого університету, які згодом обрали сан священнослужителів, вони поєднують християнство і медицину в своїй діяльності, об'єднані в Асоціацію православних лікарів Вінничини.

Перед відкриттям конференції була проведена екскурсія по університету, де гості змогли ознайомитися з кафедрами та факультетами, які діють на базі ВНМУ.

Робота конференції розпочалася зі співу тропаря «Христос Воскрес», після чого до присутніх звернувся з вітальними словами архієпископ Симеон, зачитавши вітальне слово Предстоятеля Української Православної Церкви, Блаженнішого Володимира, Митрополита Київського і всієї України.

Після владики Симеона перед учасниками та гостями наукового форуму виступив начальник управління охорони здоров'я та курортів Вінницької області державної адміністрації Жупанов О.Б.

Далі за програмою була проведена презентація виставки, присвячена святителю Луці (Войно-Ясенецькому).

Перша її частина розповідала про життя святителя, становлення його світогляду і професійного визначення. Друга частина виставки складалася із праць св. Луки: проповіді, богословські праці, біографічні спогади його роздумів про майбутнє. Літературу для цієї частини дав настоятель храму Св.Луки Кримського у Вінниці о. Володимир, випускник нашого університету. Частина цих книг подарована о. Володимиром бібліотеці і поповнила її фонд.

Третя частина виставки була унікальною. Вона представляла прижиттєві твори Войно-Ясенецького та зібрання рідкісного фонду нашої бібліотеки.

Після ознайомлення з експозицією розпочалося представлення доповідей. Першим виступив митрополит Хмельницький і Старокостянтинівський Антоній з доповіддю на тему: «Общности традиций нашей Церкви и медицины, как науки».

Також виступили доповідачі: архієпископ Курганський і Шадринський Костянтин на тему: «Медицина в Библии», Пилипчук В.Л. «Історико-етичні аспекти надання медичної допомоги»; протоієрей Володимир Тютенко: «Архієпископ Лука (Войно-Ясенецький) - святий приклад єднання духовних ідеалів та практичної медицини», протоієрей Геннадій Батенко - голова Синодального відділу УПЦ «Місія Церква й медицина» з доповіддю: «Взаимоотношение Церкви и государства в сфере здравоохранения на современном этапе», Мазорчук Б.Ф. «Етичні аспекти абортів, контрацепції та стерилізації», ієрей Олексій Шаповал «Право на життя з моменту зачаття»; Шевня Б.П. «Етичні аспекти клонування, клітинної терапії та новітніх репродуктивних технологій»; Римша СВ. «Психічне здоров'я нації-проблема держави та Церкви»; архімандрит Серафим (Поворознюк) на тему: «Віра - фактор психічної стабільності особистості»; Ткач А.А. «Хоспис та етичні аспекти еутаназії»; Григорчук Л.І. «Піст як традиційна форма здорового харчування»; ієрей Петро Чаплинський «Сотрудничество врача и священника в деле исцеления больного»; Гаврецький А.І. «Танатологія та сучасні релігійні погляди на смерть і суїцид».

Саме з ієреєм-лікарем Петром Чаплинським наша бібліотека впродовж трьох років проводить круглі столи «Медицина і релігія» для студентів ВНЗ міста, на яких розглядаються різноманітні питання, спільні для медиків, педагогів та священнослужителів - сила фізичного та внутрішнього духу і віри людини.

Досвід нашої діяльності неодноразово висвітлювався в ЗМІ, з однією із таких публікацій ви можете ознайомитись на сторінках журналу «Бібліотека».

Лифанова Т. «Знание веру множит: духовно-нравственное воспитание молодежи в современном вузе» // Библиотека. - 2009. - № 5. - С. 60-63.

ФУНКЦІОНУВАННЯ ДНІПРОПЕТРОВСЬКОЇ ОБЛАСНОЇ НАУКОВО- МЕДИЧНОЇ БІБЛІОТЕКИ ЯК ГОЛОВНОГО ІНФОРМАЦІЙНОГО ЦЕНТРУ МЕДИЧНОЇ НАУКИ І ОХОРОНИ ЗДОРОВ'Я ДНІПРОПЕТРОВЩИНИ

І.М. Цаберябова

Директор Дніпропетровської обласної наукової медичної бібліотеки

В останнє десятиріччя інформація набула особливого значення і стала визначатися як найважливіший стратегічний ресурс розвитку суспільства. Інформаційний світ змінюється настільки стрімко, що без створення принципово нових організаційних інформаційно-бібліотечних структур регіонального, національного, міжнародного рівнів, що функціонують на основі сучасних телекомунікаційних засобів, його вже неможливо собі уявити.

Бібліотеки перебувають перед цілком конкретним вибором і поступово перетворюються в інформаційно-бібліотечні центри, вдало поєднуючи функції бібліотечних і інформаційних установ. На базі бібліотек зі стійкими, розвиненими, чисто бібліотечними традиціями створюються ефективні інфраструктури, основний напрям діяльності яких - оперативне використання сучасних технологій і засобів комунікацій в інформаційному обслуговуванні користувачів.

Не є виключенням і Дніпропетровська обласна науково-медична бібліотека.

Сам час, незважаючи на фінансові катаклізми, налаштовує нас на те, щоб ми завойовували "місце під сонцем". Бібліотека, використовуючи багаторічні накопичені традиції вже із застосуванням сучасних технологій і засобів комунікацій, залишає за собою пріоритети лідера у зборі, зберіганні, обробці й передачі інформації. Останнім часом прослідковується тенденція до злиття інформаційних і бібліотечних

функцій у нашій діяльності. Саме тому представляємо модель інформаційної діяльності ДОНМБ.

Історія Дніпропетровської обласної науково-медичної бібліотеки бере свій початок у 30-х роках ХХ століття. 2010 рік – для нас ювілейний, відзначатимемо своє 80-річчя. Законодавчо створена Дніпропетровська окружна медична бібліотека стала першим осередком майбутньої бібліотечної мережі. Базою для її створення були книжкові фонди медичного інституту. Головним завданням медичної бібліотеки від початку було повне інформаційне задоволення потреб медичних працівників області.

Від часу заснування ДОНМБ є головною науковою установою області з питань бібліотечного та інформаційно-бібліографічного забезпечення спеціалістів в галузі медичної науки та охорони здоров'я, основним книгосховищем та депозитарієм медичної літератури регіону; організаційно-методичним та координаційним центром мережі медичних бібліотек області.

Впродовж 2009 р. медичні бібліотеки Дніпропетровщини надали свої послуги 49 989 користувачам, яким видано 1 336 189 документів. На 01.01.10 бібліотечний фонд нараховував 1 404 961 документ. Мережа складає 46 бібліотек, в яких працюють 105 бібліотекарів.

Спрямовуючи свою діяльність на відповідність часу, керівництво ДОНМБ з 01.01.10 внесло зміни до структури штатного розпису, що мало б забезпечити інноваційні підходи до інформаційної діяльності бібліотеки. Зокрема, враховуючи зростаючі обсяги роботи інформаційної спрямованості, відділ інформації та бібліографії було трансформовано у два окремих відділи – відділ наукової медичної інформації та відділ бібліографії та краєзнавства. Введено новий відділ комплектування та аналітики – синтетичної обробки літератури. Також до нового штатного розпису включено посаду заступника директора з інноваційної роботи та організації технологічних процесів. На відділ наукової медичної інформації покладено функції інформаційного центру бібліотеки та мережі. Саме в розвитку діяльності відділу нам вважаються перспективи для входження в інформаційний простір регіону, а відділ НМІ у майбутньому - це організаційна структура, яка поєднає в собі усі найсучасніші форми збору, зберігання й передачі інформації, здатна розбудовувати співробітництво на регіональному та всеукраїнському рівні.

Керуючись принципами вірогідності, адекватності, доступності, повноти й високої якості інформаційної продукції, що розробляється й поставляється на ринок послуг, в ДОНМБ розроблено програму розвитку й визначено основні напрями діяльності:

- Розробка і реалізація програми “Єдиний інформаційний простір медичних бібліотек Дніпропетровщини”.

- Створення зведеного електронного каталога фондів медичних бібліотек Дніпропетровщини.

- Програма підготовки й поширення інформації на електронних носіях.

- Програма проведення тренінг-семінарів і створення тренінг-центру для користувачів і співробітників ДОНМБ та інших медичних бібліотек.

- Програма вивчення інформаційних комунікацій і організації доступу до інформації. Розвиток локальної мережі та підключення її до міської мережі передачі інформації.

- Програма розробки і впровадження власних програмних продуктів.

- Створення банку повнотекстових документів та забезпечення зовнішнього доступу до них.

- **Програма поповнення і підтримки власного Web-Сайту.**

Для концентрації інформаційної діяльності з ключових напрямів у відділі наукової медичної інформації виділено два сектори :

- сектор інформаційного обслуговування користувачів;

- сектор експорту інформації та редакторсько-видавничої діяльності.

Цілеспрямована робота секторів відділу дозволяє готувати та випускати власні інформаційні продукти на рівні сучасних вимог.

Значну увагу інформаційним потребам користувачів приділяє і відділ комплектування та аналітико-синтетичної обробки літератури. Для задоволення інформаційних потреб користувачів відділом оперативно видаються покажчики нових надходжень. За перший квартал 2010 року підготовлено 4 випуски: «Інформаційні листи, що надійшли до фонду ДОНМБ за 1 квартал 2010 року», «Методичні рекомендації та автореферати дисертацій, що надійшли до фонду ДОНМБ за перший квартал 2010 року», «Книги, що надійшли до фонду ДОНМБ за 2009 рік», «Періодичні видання медичної тематики, передплачені бібліотеками м. Дніпропетровська на 2010 рік». Документи видаються в друкованому та електронному варіантах. Останнє дозволяє довести інформацію до практикуючих лікарів за вельмикороткий час, що, звичайно, забезпечує якнайшвидше отримання інформації.

Оперативність інформування та обслуговування водночас досягається наявністю електронного каталога. На сьогодні його обсяг налічує близько 64000 записів, з них книг - 3000, статей з періодичних видань та збірників – понад 60000. Джерела поповнення ЕК лишаються незмінними. Це записи занесені самостійно та оброблені корпорацією. Доступ до електронного каталога надається як у бібліотеці, так і за її межами на сайті бібліотеки .

Завдяки злагодженій діяльності відділу комплектування та відділу наукової медичної інформації забезпечується:

- Підтримка роботи локальної комп'ютерної мережі та ефективне використання інформаційних технологій.

- Створення зведеного електронного каталога періодики медичних видань

- Оновлення й підтримка Web – сторінки.

- Створення інформаційних ресурсів та їх адаптація для мережі INTERNET.

- Проведення тренінг-семінарів, створення тренінг-центрів для користувачів і співробітників ДОНМБ і медичних бібліотек мережі.

Новий рівень обслуговування читачів забезпечує також впровадження до бібліотечних процесів ІТ-технологій. На теперішній час у розпорядженні користувачів ДОНМБ :

1. Електронний каталог:

- книжковий фонд бібліотеки з 2006 р.;
- періодичні видання з аналітичним розписом ;
- збірники статей з аналітичним розписом.

2. Бібліографічна картотека (1980 – 2009 р.р.)

3. Електронна бібліотека авторефератів, дисертацій, захищених в Україні у 1998 –2008 р.р.

4. Електронна краєзнавча картотека з 2009 р.

5. Повнотекстові електронні тематичні добірки . З липня 2009 року цей продукт видається в електронному вигляді. За цей період видано 9 електронних тематичних добірок з таких розділів: “Медицина та охорона здоров’я - сучасні проблеми організації, управління та реформування “, “Сімейний лікар “, “Первинна медико-санітарна допомога населенню: організація роботи ФАПів”.

6. Пошукові системи мережі Інтернет . Безкоштовний доступ до цих систем забезпечений лікарям завдяки сучасному обладнанню читального залу бібліотеки. Бібліотечні працівники, в свою чергу, значно підняли рівень підготовки інформаційних продуктів завдяки доступу до мережі Інтернет впродовж всього робочого часу.

Активна діяльність поштового серверу ДОНМБ надає можливості швидкого надання найновішої інформації як індивідуальним , так і колективним користувачам.

Лише впродовж 1 кварталу 2010 року 12 абонентам системи ДЗК (провідні фахівці Дніпропетровського Головного управління охорони здоров’я) надано повнотекстової інформації в електронному вигляді за 150 джерелами та 43 темами, 46 абонентам системи ВРІ - за 259 джерелами та 52 темами.

Перед колективом бібліотеки поставлено завдання щодо зосередження зусиль на надання нашим користувачам систематизованої та аналітично обробленої інформації, тобто готової до професійного сприйняття фахівцями - медиками. Цей напрям розглядаємо як складову якісного та оперативного інформаційно - бібліографічного обслуговування. З січня 2010 року бібліотека почала обслуговувати

медичних працівників ЛПУ області та міста Дніпропетровська за договорами про інформаційне обслуговування. За 1 квартал 2010 року укладено 9 договорів (до кінця року планується укласти ще 3). Відповідно до цих угод, понад 1000 практикуючих лікарів отримали сигнальну інформацію про нові надходження до фонду ДОНМБ книг та методичних рекомендацій. Зрозуміло, що такий рівень обслуговування можливий лише за умови впровадження в бібліотечну справу сучасних технологій.

В творчих планах ДОНМБ не лише створення єдиного інформаційного простору медичних бібліотек Дніпропетровщини, а й участь бібліотеки в міжнародних проектах з метою розширення електронних інформаційних послуг для користувачів.

Розглядаючи інформаційне та довідково - бібліографічне обслуговування як стратегічний напрям розвитку бібліотеки, очікуємо на такі результати:

- підвищення якості та оперативності інформаційно - бібліографічного обслуговування медичної науки та охорони здоров'я Дніпропетровщини;
- заміну традиційного поняття "*документ*" на поняття "*ресурс*";
- забезпечення користувачам умов для роботи з цифровими документами;
- дистанційне забезпечення користувачів власними електронними ресурсами;-домінування електронних та комп'ютерних технологій у бібліотечній справі;
- відкритий доступ до інформації всім користувачам бібліотеки та бібліотек мережі.

Попри труднощі, з якими стикається сьогодні будь-яка бібліотека, прагнення рухатися вперед – єдиний можливий вихід з критичної ситуації, що склалася в бібліотечній справі. Бібліотека сьогодні, як ніколи, потрібна суспільству, отже, відчувати подих часу та рухатись паралельно з ним - наше основне завдання.

ПУБЛІЧНА БІБЛІОТЕКА ЯК СКЛАДОВА СИСТЕМИ НАУКОВО-ІНФОРМАЦІЙНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ МЕДИЧНОЇ ГАЛУЗІ УКРАЇНИ

О.Ф. Ботушанська,

Генеральний директор Одеської національної наукової бібліотеки
ім. М.Горького, заслужений працівник культури України

Основна роль у процесі бібліотечно-інформаційного забезпечення медичної галузі належить медичним бібліотекам. Сьогодні в державі діє очолювана Національною науковою медичною бібліотекою України

розгалужена мережа з 925 медичних бібліотек різного рівня, які щорічно обслуговують понад 1 млн. спеціалістів медичної науки і охорони здоров'я.

Разом з тим значну роль в системі науково - інформаційного забезпечення медичної галузі України відіграють публічні бібліотеки держави. Численні приклади практичної діяльності Одеської національної наукової бібліотеки ім. М.Горького засвідчують значну популярність публічної книгозбірні серед користувачів, що представляють медичну галузь. На нашу думку, це зумовлено збереженням динаміки поповнення фондів Бібліотеки природничо-науковою та медичною літературою, плідною роботою по забезпеченню повноти і актуальності задоволення інформаційних запитів користувачів бібліотеки, високою якістю бібліографічного обслуговування користувачів.

Історія ОННБ дбайливо зберігає пам'ять про своїх видатних читачів, що відзначилися значним внеском у розвиток медичної науки - І.І. Мечников, І.М. Сеченов, М.І. Пирогов, Д.К. Заболотний, М.Ф. Гамалія, В.П. Філатов, Ю.Л. Курако, С.А. Гешелін, Н.О. Пучковська та багато інших видатних вчених зверталися до фондів книгозбірні. Сьогодні ж серед користувачів Бібліотеки - вчені, практикуючі лікарі, студенти, фахівці інших галузей науки та промисловості, що працюють на розвиток охорони здоров'я населення України. В 2009 році в єдиній реєстраційній картотеці зареєстровано 117 медичних наукових працівників, 214 фахівців, 250 студентів та аспірантів. Персонал Бібліотеки приділяє велику увагу створенню комфортних умов роботи для користувачів, розширенню асортименту додаткових послуг, запровадженню інновацій в бібліотечну справу. Це дозволяє розширювати зону обслуговування, залучаючи нових користувачів, в т.ч. працівників медичної галузі, адже в м. Одесі працює низка потужних навчальних медичних закладів, а поруч з бібліотекою розташований Одеський національний медичний університет.

Найстаріша публічна книгозбірня країни, що забезпечує інформаційні потреби користувачів вже понад 180 років, ОННБ ім. М.Горького за цей час збрала унікальний універсальний за змістом п'ятимільйонний фонд. Перші відомості про наявність у фонді фахових медичних видань містяться в розділі "Медицина, хірургія" каталога, створеного після 1831р. першим керівником Бібліотеки А.Ф. Спада. В "Каталогі книг Одесской городской публичной библиотеки, принятым комиссией после смерти библиотекаря оной, надворного советника Спады", складеним в 1843 р. новим очільником бібліотеки М.Н. Мурзакевичем, розділ "Медицина" містить 167 видань, що складає 6% від загальної кількості 2789 одиниць зберігання».

Враховуючи зростаючі потреби користувачів, зумовлені активним розвитком медичної галузі в Одесі, поповнення відповідних розділів фонду було одним з важливих напрямів діяльності керівництва установи.

З 1964 року подальше формування фондів здійснювалося з урахуванням рішення колегії Міністерства культури УРСР, згідно з яким Бібліотека стала координаційним, науково-методичним та інформаційним центром для бібліотек України з питань пропаганди природничо-наукових та екологічних знань.

Незважаючи на багаторічну відсутність фінансування для придбання книжкової продукції, Бібліотека підтримує рівень інформативності фондів завдяки низці нормативно-правових актів органів державної влади, що забезпечують надходження обов'язкового безоплатного примірника. Так, завдяки розпорядженню Одеської міської Ради № 810 від 28.11.1994 р. Бібліотека комплектується безоплатним примірником усіх видань, що друкуються в Одесі; відповідно до постанови президії Вищої атестаційної комісії України від 22.05.1997 р. бібліотеку віднесено до установ, куди обов'язково надсилаються наукові видання з публікацією основних результатів дисертаційних праць; з 2002 р. Бібліотека одержує обов'язковий примірник документів згідно з постановою Кабінету Міністрів України від 10.05.2002 р.. Нижченаведені статистичні дані підтверджують збереження динаміки приросту книжкового фонду з природничих наук, охорони здоров'я та медицини на середньому рівні 20% від загальної кількості надходжень до фонду. Надходження документів з природничих наук,

охорони здоров'я та медицини
за 1986 - 1990 рр. і 2002 – 2009 рр.

Рік	Всього надійшло	Природничі науки, охорона здоров'я, медицина	% від загального надходження
1986	68084	14880	21,9
1987	62844	14565	23,2
1988	68232	14768	21,6
1989	69944	14133	20,2
1990	70354	15245	21,7
2002	28605	6067	21,2
2003	37111	6063	16,3
2004	38871	7811	20,1
2005	41368	9351	22,6
2006	34579	6950	20,1
2007	37390	8556	22,9
2008	42093	8726	20,7
2009	38117	6850	18,0

Активно використовується читачами поточна фахова періодика Росії ("Акушерство и гинекология", "Вопросы вирусологии", "Вопросы онкологии", "Здоровье", "Молекулярная генетика", "Микробиология и вирусология", "Морфология", "Терапевтический архив" та ін.), України ("Будьмо здорові", "Женский журнал", "Здоровье", "Журнал практичного лікаря", "Ліки України", "Международный медицинский журнал", "Онкология", "Педиатрія, акушерство і гінекологія", "Стоматолог", "Український радіологічний журнал", "Урологія", "Фармацевтичний журнал", "Лікарська справа" та ін.), Одеси ("Одеський медичний журнал", "Офтальмологічний журнал" та ін.).

Інтенсивно запроваджуються актуальні для інформаційного забезпечення науки сучасні інформаційні технології, що активно використовуються в довідково-інформаційному обслуговуванні, ретроспективному пошуку інформації, наданні бібліографічної допомоги, наданні доступу до світових інформаційних ресурсів. Це забезпечує максимальну доступність галузевої інформації для читача-медика, збільшує можливість задоволення запитів користувачів бібліотеки.

Плідна бібліографічна робота Бібліотеки також сприяє науковій, науково-технічній, культурній, професійній, виробничій діяльності та підвищенню загальноосвітнього та фахового рівня користувачів. Так, спільно з Одеським НДІ очних хвороб і тканинної терапії ім. В.П. Філатова підготовлено бібліографічний покажчик "Владимир Петрович Філатов", присвячений видатному радянському офтальмологу (1975 р.). Медичним і бібліотечним працівникам, історикам, краєзнавцям, журналістам, студентам адресовано бібліографічний покажчик "История медицины Одессы" (1995 р.), який став серйозною спробою узагальнити літературу за темою покажчика за два століття існування Одеси (1794-1994 рр.).

Значну зацікавленість медичних фахівців, істориків, краєзнавців, викладачів та студентів профільних вузів привертають біобібліографічні покажчики в заснованій 1957 року серії "Учені Одеси", присвячені:

- видатному радянському офтальмологу, академіку АМН СРСР, заслуженому діячу науки СРСР Н.О. Пучковській (вип. 15, 1986 р.);
- видатному радянському психіатру професору Є.О. Шевальову (вип. 13, 1985 р.);
- мікробіологу, доктору медицини, професору Новоросійського університету, заслуженому діячеві науки Я.Ю. Бардаху (вип. 34, 2004 р.);
- доктору медичних наук, фахівцю в галузі соціальної гігієни і організації охорони здоров'я, історика медицини в Одесі В.К. Васильєву (вип. 29, 2001);
- одному з піонерів ортопедії в Російській імперії та СРСР професору М.І. Кефери (вип. 39, 2008 р.);

- видатному інфекціоністу, мікробіологу й епідеміологу В.К. Стефанському (вип. 43, 2010 р.).

Також як загальнодоступний культурно-освітній, науково-інформаційний заклад Бібліотека планово проводить тематичні масові заходи, що сприяють підтримці державних програм з охорони здоров'я і популяризації здорового способу життя, збереження довколишнього середовища.

Таким чином, ОНБ ім. М.Горького, забезпечуючи реалізацію прав громадян на знання, освіту, користування культурними досягненнями та загальнодоступність інформаційних ресурсів, сприяє розвитку національної й світової науки та культури; бере участь у формуванні єдиного науково-інформаційного простору України; сприяє науковій, науково-технічній, культурній, професійній, виробничій діяльності та підвищенню загальноосвітнього та фахового рівня користувачів. Головним орієнтиром є розширення якісного і швидкого доступу до сучасної інформації та знань для задоволення інформаційних потреб читачів, в т.ч. медиків, що дає підстави вважати публічні книгозбірні країни гідним партнером медичних бібліотек та відкриває перспективи плідної корпоративної співпраці, яка дасть змогу значно скоротити витрати на традиційні бібліотечні процеси, а також сформувати новий тип міжбібліотечних відносин.

ВІД «КНИЖКОВОЇ ЛАВКИ» ДО ЕЛЕКТРОННОЇ БІБЛІОТЕКИ

І.Ш.Іванова

Директор наукової бібліотеки

Харківського національного медичного університету

2010 рік - ювілейний для Харківського національного медичного університету і його бібліотеки. Виповнюється 205-років від дня заснування медуніверситету спочатку як медичного факультету Харківського класичного університету (1805-1920), згодом це медична академія (1920), медичний інститут (1921-1994), державний медичний університет (1994-2007) і нарешті - Харківський національний медичний університет (з листопада 2007 року).

З початку свого створення і до реорганізації в академію (1920), а потім в інститут (1921) медичний факультет не мав своєї бібліотеки і, природно, всі викладачі і студенти-медики були читачами фундаментальної університетської бібліотеки. На кафедрах медичного факультету створювались кафедральні бібліотеки, фонд яких формувався з особистих зібрань і праць вчених кафедр, а також дарунків і пожертвувань. Викладання спочатку велося латинською мовою, більшість

професорів були іноземцями. Українською і російською мовами майже не було підручників, посібників, тому основними навчальними посібниками були конспекти лекцій, які переходили між студентами з покоління в покоління.

В 1861 році за ініціативи професора хірургії і офтальмології медичного факультету університету Грубе Вільгельма Федоровича утворилось Харківське наукове медичне товариство (ХНМТ). Першим президентом ХНМТ був Душан Федорович Лямбль, професор, вчений зі світовим ім'ям. Практично всі професори і лікарі клінік медичного факультету були членами цього товариства і читачами його бібліотеки, заснованої одночасно з ХНМТ.

При вивченні джерел з історії факультету виявляються цікаві факти про участь вчених, викладачів та студентів-медиків у становленні та розвитку бібліотеки університету. Так професори - медики Дрейсиг В.Ф., Ванноті Л.О., Корритарі Г.Г., Попов М.О., Протопопов М.А., Гордієнко Є.С., Блюменталь А.І., Грубе В.Ф., Щолков І.П. та інші в різні часи опікувались питаннями облаштування бібліотечних будівель, виконували обов'язки бібліотекарів та суб-бібліотекарів, робили значні внески в поповнення книжкових фондів кафедр і бібліотеки університету.

Навчальна база медичного факультету впродовж багатьох років залишалась надзвичайно злиденною, зовсім недостатньою для забезпечення навчального процесу. Серед студентів факультету набирала популярність система книгообміну. За їх ініціативи була організована так звана «Книжкова лавка», де збиралась медична література, конспекти лекцій і відбувався книгообмін. У 1919 році профком університету передав у «Книжкову лавку» кілька сотень примірників книг серії «Практична медицина». Таким чином, утворилася невелика бібліотека, роботу якої очолив призначений Профкомом студент 2 курсу медичного факультету Марко Левін. Створена на суспільних засадах ця бібліотека ніким не фінансувалася. Працювали в ній студенти-добровольці і, як заохочення, одержували пайок.

У 1920 році медичний факультет університету поєднується з Жіночим медичним інститутом і створюється Медична академія. В 1921 році Академія перейменовується в Медичний інститут. Кафедральні фонди, пройшовши всі етапи реорганізації факультету в інститут, стають базою створення Бібліотеки медичного інституту, до якої приєднується і профкомівська бібліотека (колишня «Книжкова лавка»). Бібліотека одержує свій штат (6 чоловік), асигнування з бюджету інституту на комплектування. До цього часу за більшістю дисциплін з'являються вітчизняні підручники, витісняючи перекладені.

І першим завідувачем бібліотеки Харківського медичного інституту (ХМІ) стає Левін Марко Миронович (1898-1968), очолює її з 1920 по 1931 рік, докладає багато сил у становлення і розвиток бібліотеки. Випускник

ХМІ, М.М. Левін згодом стає професором; з 1939 по 1968 рік - завідувачем кафедри хірургії.

Зі студентської «Книжкової лавки» бібліотека перетворилась в учбово- наукову з фондом понад 50 тисяч примірників. Купуються всі книги, що друкуються з медицини і суміжних наук, почалася передплата періодичних видань. З 1923 року до бібліотеки стала надходити й іноземна література.

Так у 1923-25 роках бібліотека одержала велику партію книг з Німеччини, відібраних академіком В.П. Воробйовим під час його відрядження в цю країну. Поступово збільшується штат бібліотеки. Відкрито просторий читальний зал на 70 місць; почалася робота з ведення каталогів, обліку літератури, складанню рекомендаційних списків літератури, організації бібліографічних оглядів. Бібліотеці істотно допомагав актив студентів.

У 1931 році М.М. Левін цілком зайнявся науковою і клінічною роботою і на завідування бібліотекою була призначена Ганна Іванівна Калита, лікар за фахом, у 1903 році вона закінчила медичний факультет Паризького університету, там же захистила дисертацію на звання доктора медицини.

У 1935 році Харківська вища медична школа відзначила свій 130-річний ювілей. На цей час Харківський медичний інститут перетворився з факультету Університету в багатофакультетний медичний вищий навчальний заклад, в якому навчалось 2359 студентів, було 58 кафедр з колективом понад 370 викладачів.

Фонд бібліотеки в 1935 році складав 53 981 примірник, у тому числі 7131 примірник - українською і 3 564 примірники - іноземними мовами. У 1937 році бібліотека була поділена на навчальну і наукову, обидві із самостійним бюджетом та завідувачами. Г.І. Калита перейшла на завідування навчальною бібліотекою; наукову бібліотеку очолила Френкель Марія Євнівна, фармаколог за фахом.

Напередодні Великої Вітчизняної війни наукова бібліотека інституту інтенсивно поповнювалася всією новою літературою, передплатувались усі вітчизняні медичні періодичні видання. Фонд бібліотеки нараховував 180 000 примірників літератури. В бібліотеці були добре розроблені на весь фонд каталоги: алфавітний, систематичний і предметний, зведений каталог кафедральних фондів.

Тимчасова окупація Харкова завдала величезної шкоди бібліотеці інституту. Тільки незначну частину фондів наукової і навчальної бібліотек вдалося зберегти завдяки самовідданості співробітників бібліотеки. Харків був звільнений 23 серпня 1943 року, і вже з кінця цього року відбулося часткове обслуговування читачів, в основному, студентів. Розбір фондів було закінчено до 1 травня 1946 року, відновлювались каталоги, продовжувалась бібліографічна робота.

У 1946 році штат бібліотеки складав 15 осіб. У цей період були знов об'єднані навчальна та наукова бібліотеки під керівництвом М.Є. Френкель.

У післявоєнні роки співробітниками бібліотеки разом із студентським активом здійснена велика робота з відновлення бібліотеки, її фондів, каталогів, організації всіх напрямів роботи.

Після звільнення з роботи у 1951 році М.Є. Френкель впродовж наступних двох років змінилось 4 завідувача бібліотеки, з 1953 по 1959 рік бібліотеку очолювала Марія Костянтинівна Федорова. Фонд бібліотеки у 1953 році налічував 160 684 примірники, в тому числі: 61 126 - навчальної та 95 558 примірників - наукової літератури. Працювало 4 читальних зали, 2 з яких у студентських гуртожитках. Почалась робота по створенню топографічного каталога, алфавітного, каталога журнальних статей.

Наприкінці 50-х років в читальних залах студентських гуртожитків бібліотека стала проводити диспути, огляди літератури, зустрічі з письменниками.

30 листопада 1959 року завідувачем бібліотеки було призначено Петра Петровича Склярова, ветерана війни з великим стажем партійної роботи, але далекого від бібліотечної справи. То були роки насичені ідеологічною пропагандою, велась пропагандистська робота і в бібліотеці. Було виготовлено багато стендів для виставок, які і досі використовуються за призначенням, тільки тепер - для організації наукових та інформаційних виставок. За час завідування П.П. Склярова продовжувалась робота по удосконаленню довідково-бібліографічної роботи, було виділено довідково-бібліографічний фонд, розпочато створення каталога художньої літератури.

З 1966 року завідувати бібліотекою стала Світлана Юхимівна Фоміна, бібліотекар з великим стажем і досвідом роботи. Фонд на той час налічував 343 847 примірників літератури, було завершено створення топографічного каталога, велика увага приділялась предметному каталогу, його наповненню та редагуванню. Активізувалась масова та інформаційна робота, стали організовуватись «Дні інформації», складались бюлетені нових надходжень, активізувалась робота в читальних залах гуртожитків.

Наступною проблемою, потребою великих зусиль колективу бібліотеки та її завідувача, був переїзд бібліотеки у 1978 році в новий корпус. Фонд бібліотеки на цей час нараховував 573 887 примірників. Окрім функціонуючих 3-х читальних залів у гуртожитках були організовані два нових.

Увесь фонд соціально-економічної літератури і каталог з 1984 року було переведено на ББК, продовжено редагування предметного каталога

та переміщення в нові каталожні шафи. Штат бібліотеки збільшився до 32 одиниць, змінилась структура бібліотеки, введено нові посади.

Світлана Юхимівна очолювала бібліотеку до 1985 року, багато зробила для її розвитку, удосконаленню усіх напрямів роботи, згуртування колективу; вона мала великий авторитет, як у співробітників бібліотеки, так і серед професорсько-викладацького складу інституту.

На кінець 1985 року фонд бібліотеки нараховував вже понад 600 000 примірників і щорічно інтенсивно поповнювався. Необхідно було терміново вирішувати питання, пов'язані з розміщенням і організацією фонду, створенням сприятливих умов для роботи користувачам і співробітникам бібліотеки. Було створено відділ книгозбереження наукової літератури, що раніше входив в структуру відділу обслуговування науковою літературою; організовано читальний зал з відкритим доступом до фонду, пізніше реорганізований у зал гуманітарної підготовки. У 1993 році у новому учбово-лабораторному корпусі було виділено 400 кв. м площі для розміщення фонду навчальної літератури (більше 400 000 примірників) і організації диференційного обслуговування студентів молодших і старших курсів на 2-х абонементах і у 2-х читальних залах. У 90-ті роки були створені: відділ іноземної літератури, абонемент художньої літератури, відкрито читальний зал медичних періодичних видань. Організація секторів: автоматизації та методичної роботи, періодичних видань, організації та ведення предметного каталога, інформаційного обслуговування, комплектування іноземної літератури, реставрації та збереження фонду, масової роботи сприяла більш якісному та оперативному інформаційно-бібліотечному обслуговуванню всіх категорій користувачів, збереженню фонду, поліпшенню ведення довідкового апарату, впровадженню новітніх технологій в практику роботи.

Особливою віхою став для бібліотеки процес комп'ютеризації, початий наприкінці 1991 року з одного ПК. За ці роки пройдено шлях від локального автоматизованого робочого місця до автоматизованої бібліотечно-інформаційної системи. З 1992 року розпочато процеси створення електронного каталога: автоматизації передплати та обліку періодичних видань, довідково-бібліографічного пошуку, статистичного обліку; пізніше процесу комплектування та обліку документів. В практику роботи впроваджувалось декілька програм - МАРК, УФД: Бібліотека, ИРБИС; з 1995 року використовується електронна пошта, з 1999 року - Internet. У 2002 році сектор автоматизації та методичної роботи реорганізується спочатку у сектор інформаційних технологій, а в 2006 році - у відділ інформаційних технологій та комп'ютерного забезпечення, у 2007 році відкрито 2 зали електронної інформації - для студентів і науковців. Сьогодні парк обчислювальної техніки бібліотеки налічує 34 ПК, 17 одиниць копіювально-розмножувальної техніки.

Введено в експлуатацію систему безпроводного доступу Wi-Fi до мережі Internet, відкрито доступ до електронного каталога на сайті університету і можливість доступу до повнотекстових документів через Web-ІРБИС. Бібліотека активно працює над створенням електронної бібліотеки, яка на цей час містить понад 1000 CD, DVD, серед яких більше 500 компакт-дисків - навчальні, понад 2 тисячі файлових документів тощо.

Важливою часткою роботи бібліотеки є формування взаємовигідних зв'язків для створення власних бібліографічних ресурсів та з обміну інформацією для повнішого і оперативного обслуговування користувачів. НБ ХНМУ є учасником корпорації на чолі з Національною науковою медичною бібліотекою України, мета якої — формування Зведеного каталога медичних бібліотек України на базі єдиного програмного забезпечення АБІС ІРБИС, використання міжнародного формату представлення бібліографічних даних і електронного тезаурусу предметних рубрик MESH.

Зараз здійснюється формування репозитарію - електронного архіву повнотекстових версій навчально-методичних посібників, лекційних матеріалів, монографій, авторефератів дисертацій, статей тощо, підготовлених вченими, викладачами, студентами і співробітниками ХНМУ. Вивчається питання організації віртуальної довідкової служби. Планується організація автоматизованого обслуговування користувачів на абонементах.

У 1994 році Харківський медичний інститут одержав статус університету, з 1998 року - член Міжнародної асоціації університетів світу, з листопада 2007 року - Національний медичний університет. ХНМУ сьогодні це: 7 факультетів, 65 кафедр, 6 навчально-науково-виробничих об'єднань, 2 НДІ, 2 спеціалізованих медичних центри, Центральна науково-дослідна лабораторія, Учбово-науковий центр, 5 спеціалізованих вчених рад із захисту докторських та кандидатських дисертацій. В університеті навчається більше 5 тисяч студентів, в тому числі 1800 іноземних з 61 країни світу.

За останні роки в університеті фактично формується нове освітньо-виховне середовище. Важливим кроком на шляху України до євроінтеграції є приєднання до Болонського процесу, перехід на кредитно-модульну систему навчального процесу та необхідність забезпечення навчального, педагогічного, наукового та виховного процесів якісними інформаційними ресурсами та створення сприятливих умов для самостійної роботи студентів.

Наукова бібліотека університету, використовуючи багатий мільйонний фонд на традиційних носіях, власні електронні ресурси, Internet- ресурси, проводить наполегливу роботу щодо перетворення її в сучасний бібліотечно-інформаційний центр, де надаються традиційні та

новітні види бібліотечних та інформаційних послуг. Зараз в структурі бібліотеки 8 відділів, 6 секторів. Диференційному обслуговуванню користувачів сприяє розгалужена мережа пунктів обслуговування: 4 абонементи - 2 навчальної, наукової і художньої літератури; 11 читальних залів, в тому числі: 2 - електронної інформації (для студентів і науковців), медичних періодичних видань, гуманітарної підготовки, навчальної і наукової літератури, 5 читальних залів у студентських гуртожитках; 10 бібліотечних пунктів на кафедрах. Щомісяця бібліотека проводить Дні інформації, в рамках яких організовуються перегляди нових надходжень, тематичні виставки, індивідуальні і групові консультації тощо. З 2006 року бібліотека започаткувала і провела вже 7 семінарів-презентацій для молодих вчених університету.

Важливою складовою інформаційного забезпечення є доступ до світових електронних ресурсів. Бібліотека багато років є членом Консорціуму за проектом «Електронна інформація для бібліотек», який забезпечує доступ до світових БД («EBSCO»): майже 5,5 тисяч періодичних видань медико-біологічного профілю, більша частина з яких - повнотекстові. Доступ до БД EBSCO, HINARI, Nature Publishing Group здійснюється через IP- адресу університету.

Безлімітний доступ до Internet в обох залах електронної інформації, надання доступу до електронного каталога - бібліотеки через Internet, впровадження безпроводного доступу до Internet за технологією Wi-Fi значно покращили сервіс, який надає користувачам бібліотека в останні роки.

Наукова бібліотека спільно з керівництвом університету вивчає питання реалізації проекту «Електронна бібліотека: Центр знань в університетах України», який передбачає створення університетського репозитарію. Це питання розглянуто на Вченій Раді і засіданні Бібліотечної Ради. Реалізація проекту надає можливість зняття інформаційної завіси для українських вчених, викладачів, студентів, підвищення конкурентноздатності університету шляхом обміну інформацією у світовій науковій громаді.

Освіта в університеті тісно пов'язана з вихованням, духовною і психологічною підтримкою молодого покоління, тому виховній і культурно-просвітницькій роботі бібліотека приділяє значну увагу, реалізуючи щорічний «План виховної і культурно-просвітницької роботи», який доповнює проведення навчально-виховної роботи університету в цілому. Основне завдання: формування особистості майбутнього лікаря - гідного представника української нації, громадянина, патріота.

В залі гуманітарної підготовки організовано Центри Європейської і Північноатлантичної інформації.

З метою удосконалення всіх напрямів діяльності бібліотеки проводяться наукові дослідження, працює Рада з науково-методичної роботи. Тільки за останні 5 років співробітники бібліотеки брали участь у понад 50 міжнародних, республіканських та регіональних конференціях, семінарах, тренінгах, на яких зроблено 30 доповідей; науково-дослідницькі здобутки та методичні розробки, досвід роботи викладено у 39 друкованих працях. Один співробітник виконує дисертаційну роботу «Документні ресурси медичних бібліотек Харківського регіону: проблеми інтеграції».

Бібліотечні працівники сьогодні - навігатори мережевих інформаційних ресурсів, адміністратори АБІС, педагоги й консультанти. Це потребує постійного оновлення професійних знань, вдосконалення традиційних і освоєння нових інформаційних технологій, вивчення і впровадження передового досвіду, оволодіння основами медичних знань і термінології, вдосконалення знання англійської мови тощо. На сьогодні 95% фахівців бібліотеки мають вищу освіту. Проведена атестація співробітників виявила високий рівень їхнього професіоналізму.

Різноманіття становлення і розвитку Наукової бібліотеки Харківського національного медичного університету впродовж 90 років складалося і складається з повсякденної праці колективу в цілому і кожного співробітника окремо. Не забуваючи свого минулого, зберігаючи кращі традиції, вдячність тим, хто стояв у джерел бібліотеки і працює зараз, ми прагнемо жити проблемами і завданнями свого університету, удосконалюючи всі напрями роботи.

Минають роки, події, люди, але кожний залишає свій слід, знання, вміння, досвід в історії бібліотеки ...

WEB - САЙТ БІБЛІОТЕКИ – ВІДДЗЕРКАЛЕННЯ ЇЇ ДІЯЛЬНОСТІ

О.М. Кірішева

Вчений секретар Національної наукової медичної бібліотеки України

Використання комп'ютерних технологій в усіх сферах нашого життя сприяє можливості швидкого обміну величезними масивами інформації. Останнє десятиріччя характеризується активним використанням новітніх комп'ютерних технологій у бібліотеках. Кожна з бібліотек ставить свої запитання щодо використання можливостей Internet. Бібліотеки завжди були і будуть потужними інформаційними центрами, що накопичують, зберігають, систематизують інформацію та надають користувачеві.

Потужний потенціал має Українська частина Інтернет (УАНЕТ). По-перше, це майже мільйонна аудиторія. По-друге, кількість WEB-сайтів близько 1000. Кожний з них потребує технічної підтримки, адміністрування, інформаційного наповнення, верстки, дизайну.

Інтернет є значним інформаційним засобом, що допомагає бібліотеці в її трансформації в сучасний інформаційний центр. Що ж потрібно для того, щоб бібліотека сприймалася як серйозна інформаційна установа? Необхідно, перш за все, вивчити інформаційні потреби користувачів. По-друге, слід придбати інформаційні ресурси згідно з запитами і потребами користувачів. Надавати широке коло бібліотечно-інформаційних послуг. І, врешті-решт, вести чітке адміністрування інформаційної діяльності.

Найбільше дискусій виникає навколо питання: яким повинен бути WEB-сайт бібліотеки? Над його створенням працюють не тільки технічні спеціалісти, але й бібліотечні працівники, адже саме їм відомі інтереси та запити користувачів інформації. Отож, розглянемо саме поняття - WEB-сайт.

WEB-сайт будь-якої установи – це її візитна картка в безмежному просторі Internet. Саме завдяки WEB-сайту інформацію про заклад можуть побачити тисячі, мільйони людей в усьому світі. На власному WEB-сайті можна розмістити інформацію щодо товарів та послуг, при цьому значно скоротивши витрати на рекламу. Як правило, WEB-сайт збагачено ілюстраціями, графічними зображеннями тощо.

Надання он-лайнного доступу до всесвітньої мережі Інтернет – це не тільки ще один з сучасних інформаційних джерел, але й важливий маркетинговий елемент сучасної бібліотеки взагалі. Безперечно, WEB-сайт є головною складовою сучасного бібліотечно-інформаційного обслуговування, адже він слугує для оперативного задоволення будь-яких запитів усіх категорій користувачів незалежно від їх місцезнаходження. WEB-сайт у будь-який час покликаний забезпечити користувачів інформації електронними ресурсами бібліотеки. Необхідно чітко визначити: яким чином користувачі шукають інформацію, що саме їх цікавить, як часто звертаються до WEB-сайту і т. ін.

Роботу з інформаційного наповнення та підтримки діючого WEB-сайту здійснюють всі структурні підрозділи бібліотеки, які використовують у своїй роботі сучасні комп'ютерні технології. Координує робочий процес та несе відповідальність за функціонування WEB-сайту бібліотеки відповідальна особа (в Національній науковій медичній бібліотеці України – це заступник генерального директора з науково-інформаційних технологій).

Відповідальність за подані на WEB-сайті інформаційні ресурси, якість та достовірність наведених даних, їх актуальність покладається на керівників структурних підрозділів бібліотеки.

Важливим є питання просування інформації про WEB-сайт. У цьому допоможуть буклет про бібліотеку, джерела масової інформації, реклама на телевізійних каналах, на візитних картках співробітників тощо.

Що ж саме робить WEB-сайт популярним? Перш за все, періодичність оновлення інформації; авторитетність джерел; зрозуміла система навігації; інтерактивне спілкування читачів із фахівцями бібліотеки; віртуальні виставки; візуальне сприйняття оформлення сторінок тощо. Необхідно щоб дизайн першої сторінки викликав бажання знову і знову відкривати її, гортати далі. Тут важливо все: і кольорове вирішення, і ненав'язлива реклама, і зручність користування. За свідченнями фахівців, найбільшу увагу привертає лівий верхній кут першої сторінки WEB-сайту. Тому важливо не переобтяжувати його, а подати найважливішу точну інформацію (назву бібліотеки, невелике графічне зображення і т.ін.).

Оформлення WEB-сторінок із загальною інформацією про бібліотеку, її структуру та новини не повинні випадати із загального дизайну WEB-сайту.

Повноцінний WEB-сайт відображає документи, фотографії, аудіо-, відео- матеріали, що забезпечують користувачів необхідною інформацією про діяльність та можливості бібліотеки.

Безперечно, окрім пошуку і реалізації інноваційних ідей щодо дизайну та наповненості WEB-сайту бібліотеки, надзвичайно важливою є шоденна робота з його адміністрування та технічної підтримки. Здійснюється регулярне оновлення, підключення нових модулів, архівне копіювання інформації та інші технічні процеси.

Сучасні технології у поєднанні з широкими можливостями автоматизованої бібліотечно-інформаційної системи сприяють розширенню спектру новітніх інформаційно-бібліографічних послуг.

Нещодавно в Національній науковій медичній бібліотеці України розпочато новий надзвичайно цікавий напрям роботи – віртуальні виставки. Працівники відділу пропаганди наукової літератури та МБА сканують обкладинки нових надходжень та складають анотації до видань, а відділ наукових інформаційних технологій розміщує подану інформацію на WEB-сайті бібліотеки.

Окрім того, вся інформація щодо наукових, культурних та освітніх заходів, які відбуваються у стінах ННМБУ, вчасно розміщується у розділі „Новини”. Цей розділ надзвичайно цікавий, інформаційно наповнений, збагачений фотографіями, виконаними під час проведення того чи іншого заходу.

Аналіз найбільш запитуваних сторінок WEB-сайту ННМБУ дозволяє визначити пріоритети у роботі щодо його інформаційного наповнення. Важливим завданням є наповнення електронного каталога бібліотеки. Розширення спектру послуг на основі електронного каталога дає

можливість замовляти документ та його копію. Постійно зростає інтерес користувачів до нових надходжень. Сучасному користувачеві дуже важливо мати оперативний доступ до найсвіжішої інформації.

Використання Інтернету взагалі робить доступною велику кількість інформаційних ресурсів, таких як: програмні продукти, електронні каталоги інших бібліотек, повні тексти книг та статей з періодичних видань, електронні публікації, що не мають друкованих аналогів, реферативна інформація, новини тощо.

Інтерес читачів до бібліотеки суттєво зростає завдяки активному використанню новітніх інформаційних технологій. Можливість он-лайнного пошуку, перегляд віртуальних виставок, своєчасна інформація про нові надходження, надання віртуальних довідок – все це безпосередньо впливає на збільшення показників віртуального обслуговування, що, в свою чергу, слугує покращенню позитивного іміджу бібліотеки в суспільстві.

Отже, можна стверджувати, що WEB-сайт бібліотеки є потужним знаряддям сучасного бібліотечно-інформаційного комплексу.

ІНФОРМАЦІЙНА ДІЯЛЬНІСТЬ МЕДИЧНОЇ БІБЛІОТЕКИ ЗАКАРПАТСЬКОГО ОБЛАСНОГО МЕДИЧНОГО ІНФОРМАЦІЙНО-АНАЛІТИЧНОГО ЦЕНТРУ

В. О. Юрченко

Завідувач медичної бібліотеки ОМІАЦ

Інформаційно-бібліотечним забезпеченням медичної науки і практики в Закарпатській області займаються 17 бібліотек: медична бібліотека ОМІАЦ, 11 бібліотек при центральних районних лікарнях, бібліотеки обласної дитячої лікарні, науково-практичного об'єднання «Реабілітація», 3-х медичних коледжів. У цих бібліотеках працюють 30 фахівців, 21 з яких мають вищу спеціальну освіту. Мережа бібліотек в області найменша в Україні.

Медична бібліотека ОМІАЦ, до 2000р. Обласна наукова медична бібліотека, продовжує виконувати її функції: здійснює науковий підхід до формування фонду документів, видає бібліографічні покажчики, поглиблено працює над темою медицини Закарпаття, координує і надає консультативну допомогу медичним бібліотекам області. За своїми показниками по оплаті праці (понад 5 тисяч користувачів і 100 тисяч видачі документів) віднесена до бібліотек другої категорії. Координує свою діяльність з бібліотеками Ужгородського національного університету та обласною універсальною бібліотекою. Зокрема видається зведений каталог періодичних видань, передплачених бібліотеками

області, використовуються загальні фонди для підготовки бібліографічних видань.

Рухові документів до користувачів сприяє роками напрацьована чітка система інформаційної діяльності: 1.Оперативне інформування користувачів про надходження нових документів; 2.Видавнича діяльність.

Нові документи після проходження наукової обробки, обов'язкового ознайомлення з ними всіх членів колективу (інформаційна година) експонуються на постійних виставках «Нові книги з медицини» : «Нові періодичні видання», «Нові інформаційні видання».Працівники відділу комплектування намагаються зробити максимально коротким шлях документа від надходження до користувача, це надзвичайно важливо, нові надходження завжди чекають. Відмічено активне використання нашими абонентами рекомендаційних анованих покажчиків вітчизняних і зарубіжних книг, підготовлених Національною науковою медичною бібліотекою України. Це велика допомога і бібліографам наших бібліотек.

Інформаційним завданням послуговується і система виставок документів. Основною тематикою їх було :поліпшення стану здоров'я усіх верств населення, оздоровлення довкілля, охорона материнства та дитинства, організація медико-санітарної допомоги на засадах сімейної медицини, страхова медицина, впровадження нових ефективних лікувально-діагностичних технологій. Не забували і про ювілеї видатних медиків Закарпаття, виставки їх доробку в стінах бібліотеки для них означає надзвичайно багато. Вже котрий рік про наші виставки розповідають журналісти редакції новин обласного радіо. Іноді і ми для них відкриваємо нових цікавих особистостей. Після таких передач до бібліотеки приходять і звичайні мешканці міста, ми, сповідуючи принцип загальнодоступності бібліотек, надаємо їм можливість користуватись читальною залом і, навіть, визначили коло популярних медичних книг.

У попередні роки надзвичайно дієвою формою популяризації медичних книг було їх експонування на засіданнях наукових медичних товариств, лікарень, нині таких замовлень може бути 3-4 на рік, очевидно і таких зібрань стало менше, і Інтернет виконує вагомий інформаційну функцію. Хоч задля справедливості слід зазначити, що напередодні конференцій керівники товариств ґрунтовно працюють в бібліотеці з нашими документами.

До арсеналу інформаційної діяльності бібліотеки можна сміливо віднести і спільний аналіз певних розділів нашого фонду з викладачами медичного і стоматологічного факультетів, фармацевтичного відділення на предмет бібліотечного забезпечення навчальних програм та додаткової літератури. Побажання науковців знаходять відображення в картотечі доукомплектування з наступним придбанням документів. В умовах обмеженого фінансування у наповненні фонду документів читальський попит стає важливою мотивацією.

Слід сказати і про традиційні для медичних бібліотек річні перегляди документів. Цього року ми проводили його в 35-те. Він поступово перетворився на двотижневі дні відкритих дверей. Що може бути для справжнього користувача краще, ніж побачити всі документи, одержані бібліотекою впродовж року? У 2009 р. бібліотечний фонд поповнився на 1244 прим. видань.

Другий блок інформаційної діяльності бібліотеки пов'язаний з видавничою діяльністю.

З 1946 року бібліотека видає анотований бібліографічний покажчик «Охорона здоров'я в Закарпатті.» Перший покажчик вийшов у видавництві «Карпати», решта - в електронному вигляді. З кожним роком покажчик містить все більше позицій, в останньому понад 700. Покажчики служать ґрунтовною базою для підготовки наступних видань з питань медицини, персоналій.

Щомісяця готується анотований інформаційний покажчик «Нові книги, які надійшли до фонду медичної бібліотеки» і друкується в обласній газеті «Медичний вісник», (на жаль, зміна редакторів завжди вносить корективи в цей процес). У цьому ж виданні ми щороку публікуємо список періодичних видань, передплатених бібліотекою на рік. Нові надходження за два останні роки введені до електронного каталога.

Намагаємося у різний спосіб видавати біобібліографічні покажчики, присвячені видатним медикам Закарпаття. Вийшли нариси з історії медицини Закарпаття, забезпечені об'ємним бібліографічним апаратом (спільно з Національним університетом) та «За покликом серця» до 90-річчя від дня народження Дмитра Снігурського, засновника неврологічної служби Закарпаття (спільно з науковим медичним товариством неврологів).

В наступному році наша бібліотека відзначає своє 65-річчя. В процесі роботи вималювався біобібліографічний нарис «З них починалася наша бібліотека» - про рік створення бібліотеки, перші книги, одержані з усього Радянського Союзу і перших її директорів.

Бібліотека бере участь у створенні зведеного краєзнавчого каталога на базі електронних ресурсів Закарпатської обласної універсальної наукової бібліотеки. Минулого року здубльовано і передано понад 600 позицій.

Інформаційне навантаження несе і вся система каталогів і картотек бібліотеки, електронних і карткових.

Як бібліотека інформаційного центру, ми підтримуємо зв'язки з інформаційно-аналітичними центрами лікарень, а вони, в свою чергу, підтримують бібліотеки лікарень.

Додатковим резервом покращення інформаційної діяльності медичних бібліотек України могло б бути об'єднання їх в єдину бібліотечно-інформаційну систему з сучасним комп'ютерним програмним забезпеченням, доступу до ресурсів одне одного, і, в першу чергу, до краєзнавчих.

РЕТРОКОНВЕРСИЯ КАТАЛОГОВ – ВЕЛЕНИЕ ВРЕМЕНИ!

Т.А. Дижур

Директор КУ Херсонского ОС «ОНМБ»

Современные условия жизни диктуют новые правила поведения, развития, совершенствования во всех областях деятельности.

Не исключением является и наша библиотечная сфера. Каждому из нас необходимо задуматься над вопросом: а что мы будем делать завтра, как обеспечить наших специалистов работой, а пользователей необходимой полной, оперативной информацией? Очень скоро Интернет действительно будет в каждом доме и потребность посещения библиотеки, к нашему огромному сожалению, ослабевает. Сегодня мы еще можем заинтересовать нашего пользователя, но что предложить ему такого, чтобы получить адекватный отзыв? Как ни странно, хорошую услугу нам обеспечила ретроконверсия предметных каталогов, которой мы занялись весной прошлого года.

Наши пользователи – практические врачи – всегда заинтересованы получить новейшую информацию. Это правильно, но...

Иногда мы по запрашиваемой теме в справку добавляем ретроинформацию. И очень часто специалисты нас за это благодарят. Медицина, конечно, развивается очень стремительно. Появляются новые технологии, новые препараты, но, несмотря на это, медицина остается очень консервативной наукой. Подчас «хорошо забытое» делает очень важный акцент в понимании современного подхода.

Исходя из сказанного, мы решили, что при выполнении любого запроса нужно вводить несколько ретро-источников. Наши пользователи привыкли к быстрому обслуживанию, т.к. с 1994 года справки выполняются с использованием электронной техники (с 1996 года мы полностью отказались от ведения карточного предметного каталога), а поиск с помощью карточного каталога требует большего времени и именно потому к нему все меньше обращений.

Объективная ситуация с финансированием и соответственно с комплектованием настолько была проблематичной, что нужно было думать, чем занять персонал, чтобы избежать сокращения и потери

рабочего места. Потому и решили, что самое время заняться ретроконверсией каталогов. Для этой цели был куплен карточный сканнер Fujitsu fi-5110C. Предметный каталог до 1996 года у нас состоял из свыше 680 тысяч записей.

Нельзя сказать, что это было очень удачное приобретение, но в тот момент ничего другого мы купить не могли. Отрабатывать механизм работы мы начали весной прошлого года. Это практически выглядело так: мы сканировали карточки предметного каталога, затем, согласно Договору о сотрудничестве, направляли подготовленный материал в ННМБУ, где Национальная научная медицинская библиотека Украины конвертировала его в АБИС ИРБИС и возвращала готовый материал нам. Нам оставалось только отредактировать плохо распознанные карточки. Но какой приятный результат! И как поднялся интерес пользователей к этой информации! Мы же очень рады, что скоро исчезнут из наших холлов каталожные шкафы, занимающие так много места и хранящие так много пыли, поиск будет быстрым и качественным и персонал будет плотно занят важным делом еще два-три года, что в период тотальных сокращений штатов, безденежья и безкнижья немаловажно. А свободное место мы будем использовать для выставок талантливых медиков-творцов, что снова привлечет в наши стены специалистов-медиков.

Необходимо указать, что сейчас появились сканеры более скоростные и надежные. Все это вполне доступно по цене. По времени рабочих процессов нужно заметить следующее: каждый пользователь может для себя установить скорость работы. Здесь учитывается много факторов. Это количество сканеров, закрепление за сканером кадров, оптимальное количество копий в день для данного вида сканера, скорость редактирования и количество участников этого процесса. У нас это выглядит следующим образом: ежедневно сканируется 2 ящика (норма для нашего сканера 1000 карточек), мы же в среднем выполняем 2000 копий. Следует помнить, что у нас нет специально выделенной единицы для этой работы. Скорость сканирования со всеми подготовительными и заключительными процессами (подготовить карточки, обеспылить, вложить в каретку, отсканировать, вернуть назад в ящик и т.д.) составляет 100 карточек за пять минут! Сами понимаете, что ввести 1200 карточек в час путем стандартного набора было бы абсолютной фантастикой. После возвращения имидж-каталога из Национальной научной медицинской библиотеки Украины необходимо провести редактирование распознанных записей. Этот процесс занимает больше времени и рабочих ресурсов, но зато имеет превосходный результат. Не секрет, что в любой базе данных имеется огромное количество ошибок и описок и редакция таких баз тоже очень желательна для получения качественного продукта. Мы у себя приняли решение, что редакцией имидж-каталога будут заниматься абсолютно все сотрудники. Каждый сотрудник может в

свободное время отредактировать один ящик (1000 карточек) за 1-1,5 недели и более загруженные редактируют из расчета 50 карточек в день. Вначале, конечно, было большое сопротивление, но сейчас все процессы отработаны и работа стала обычной и неустойчивой. Таким образом, на сегодняшний день отсканировано свыше 280 тыс. карточек, отредактировано свыше 60 тыс. и 11 тыс. находится работе.

Еще хочется отметить, что с большим трепетом мы берем в руки рукописные карточки библиотекарей середины прошлого века, в них энергия наших предшественников и мы обязательно сохраним некоторые карточки для следующего поколения. Но время требует скорости и нам нужно поспевать за ним.

ІННОВАЦІЙНИЙ РОЗВИТОК НАУКОВО-МЕТОДИЧНОЇ РОБОТИ МЕДИЧНИХ БІБЛІОТЕК УКРАЇНИ

О.О.Хміль

Завідувач відділу організаційної
та науково-методичної роботи ННМБ України

Дослідження стану науково-методичної роботи в медичних бібліотеках України засвідчило, що кожне покоління методистів вписували і продовжують вписувати свою сторінку в історію і розвиток науково-методичної роботи. Впродовж усіх років ця служба є важливим напрямом в діяльності ОНМБ і бібліотек медичних вузів, інноваційно розвивається і сьогодні є дійовим інструментом в організації роботи бібліотек, їх орієнтиром у визначенні основних завдань і напрямів в плануванні роботи, впровадженні інновацій, підвищенні кваліфікації бібліотечних працівників, порадином і помічником у вирішенні проблем, які виникають в процесі роботи і в наш час такої проблеми, як збереження мережі медичних бібліотек в регіонах.

Інноваційно-методична робота є творчою базою пошуків, добра і взаєморозуміння, що сприяє згуртуванню навколо головної бібліотеки всіх бібліотечних працівників. Методисти своєю оперативною і високопрофесійною діяльністю доводять значущість своєї роботи, життєздатність і необхідність в усі історичні часи.

На сучасному етапі науково-методична робота визначається зміною в характері взаємовідносин між медичними бібліотеками мережі, що обумовлено розширенням їх прав в регіоні, наданням більшої самостійності в нових економічних умовах, розвитком рівноправного співробітництва та ситуаціями, що складаються в бібліотеках. В наш час науково-методична робота розглядається як інноваційна та як та, що

пов'язана з виявленням і впровадженням в напрямі роботи бібліотек нововведень, які сприяють покращанню роботи бібліотек.

Головні методичні центри націлюють бібліотеки в регіоні на збереження документальних фондів, досягнення їх відповідності потребам і запитам користувачів різних категорій, на їх розкриття і активне використання, на реалізацію соціального призначення бібліотек та сприяння максимальному розвитку інформаційно-бібліотечного співробітництва.

В інноваційному розвитку науково-методичної роботи прослідковуються такі тенденції:

- реорганізація науково-методичної роботи в маркетингову;
- пошук удосконалення традиційних форм методичної роботи шляхом дослідницької діяльності;
- підвищення рівня інноваційної діяльності;
- впровадження елементів менеджменту;
- і, найголовніше, формування високопрофесійної консультативної служби з усіх актуальних питань бібліотечно-інформаційної справи.

Управлінське консультування допомагає керівникам аналізувати виконану роботу, визначати завдання і напрями роботи та впроваджувати інновації в бібліотечну практику і характеризуються такими принциповими рисами, як експертна допомога, яка надається виключно за запитами працівників бібліотек і носить не інструктивний, а рекомендаційний характер.

В наш час збільшилась кількість дистанційного консультування, що здійснюється по телефону.

Методисти виконують багатофункціональні послуги відповідно до запитів із бібліотек, що означає професіоналізм науково-методичної роботи, а її поглиблення служить іміджу головної бібліотеки.

Важливим сьогодні є навчальне консультування, яке зв'язане з теорією і практикою, а це надає методичній роботі педагогічних і інформаційних функцій.

Методисти – консультанти допомагають здійснити пошук у прийнятті і реалізації відповідних рішень, внести у свідомість консультуємого нові знання, проводять професійний тренінг, сприяють інтеграції аналізу і вирішенню проблем з навчанням.

Консультативна допомога сьогодні розглядається як самостійний вид науково-методичної роботи. Її перспективність продиктована ускладненнями, інноваційним характером, абсолютною нестандартністю проблем, які виникають у процесі управління сучасною бібліотекою, що в свою чергу потребує спеціалізації знань і функцій управлінської діяльності.

Поглибленню науково-методичних функцій сприяє координація і взаємодія методичних центрів в таких важливих питаннях, як взаємовикористання документальних фондів в бібліотечно-інформаційному обслуговуванні спеціалістів медичної галузі і підвищенні кваліфікації бібліотечних працівників.

По мірі висунутих завдань, які стоять перед методичними центрами у світі Закону «Про бібліотеки і бібліотечну справу» зі змінами і доповненнями все більшого значення набуває їх активна діяльність, яка в сучасних умовах вже стала закономірним і об'єктивним процесом.

З метою поглиблення науково - методичних функцій головні бібліотеки визначають принципи управління бібліотечно-інформаційними ресурсами, як уже було відмічено, що головними питаннями у цьому напрямі були : збереження мережі медичних бібліотек, кооперація у використанні документальних фондів, впровадження нових технологій в бібліотечно-інформаційному забезпеченні медичної науки, освіти і охорони здоров'я. Всі ОНМБ виконували функції зв'язуючих і посередницьких центрів, забезпечуючи взаємодію всіх підрозділів бібліотек на основі демократичних принципів і самостійне прийняття рішень учасниками комунікативного процесу.

В рамках фінансово-економічних аспектів діяльності медичних бібліотек методичні центри націлювали підвідомчі бібліотеки на розвиток бібліотечного маркетингу, додаткових платних послуг, дослідження виконання планів на основі єдиних критеріїв, виявлення інновацій і їх висвітлення на сторінках періодичної преси, у виступах на нарадах, семінарах, науково – практичних конференціях, аналітичних довідках.

У звітах вказано, що за рік опубліковано велику кількість публікацій на сторінках періодичної преси, які присвячені ювілеям вчених – медиків, знаменним і пам'ятним датам із життя нашої країни, масовим заходам, які проводили бібліотеки. За останні роки значно розвинувся обмін досвідом з бібліотеками зарубіжних країн, співробітництво з Асоціаціями бібліотек, видавництвами, редакціями, благодійними фондами, розробниками програми ІРБІС.

Співпраця з Асоціаціями бібліотек об'єднувала членів спільними інтересами та проблемами. Своєчасному вирішенню поточних питань в головних методичних центрах сприяли засідання Ради при дирекції, в яких брали участь всі завідувачі структурних підрозділів. Впровадження інноваційних процесів в значній мірі сприяли підвищенню іміджу бібліотеки, покращанню інформаційно-бібліотечного забезпечення медичної науки, освіти і охорони здоров'я, на службі яких функціонують всі медичні бібліотеки України. Для поглиблення науково-методичних функцій, як основи в підвищенні рівня інформаційно-бібліотечного забезпечення, бібліотеки впроваджували комп'ютеризацію і автоматизацію всіх бібліотечних процесів, здійснювали обмін досвідом з

метою вивчення інноваційних процесів і впровадження їх у практику роботи.

Науково-методична служба сприяла розвитку інноваційних процесів і почесне місце в цьому процесі бібліотечних Рад.

В цьому напрямі плідно працювали всі ОНМБ і бібліотеки медичних вузів. Значну увагу приділяють цьому процесу бібліотеки Вінницького національного медичного університету (директор Шпукал Л.І.). Бібліотека впродовж багатьох років виконує функції організаційного і координаційного центру бібліотек вузів м. Вінниці. У звітному році підготувала видання «Нові форми роботи бібліотек Вищих навчальних закладів м. Вінниці».

Бібліотека Харківського національного медичного університету (директор Іванова І.Ш.) є членом науково-методичної бібліотечної комісії Міністерства освіти і науки України, членом правління Асоціації сучасних інформаційних технологій, Асоціації «Інформатіо - Консорціум», членом Ради зонального методичного об'єднання вузівських бібліотек Північно-Східної України, членом постійно діючої координаційної Ради університетів, що впроваджують у вищу освіту засади Болонського процесу.

Харківська наукова медична бібліотека (директор Лохматов А.С.) тісно працює з Інститутом енциклопедичних досліджень НАН України по підготовці «Енциклопедії сучасної України». Здійснено пошук про вчених-медиків м. Харкова за всі часи. Все це сприяє підвищенню іміджу медичних бібліотек України.

Але такі інноваційні процеси в наш час потребують державної підтримки, так як науково-методична діяльність повинна бути дієвим інструментом в організації всіх процесів роботи в бібліотеках та орієнтиром у впровадженні інноваційних процесів і, найголовніше, допомагати медичним бібліотекам регіону в подоланні проблем, які виникають.

А інноваційні процеси в науково-методичній роботі дадуть бібліотечним працівникам теоретичні знання і практичні навички управління змінами, які відбуваються та допомагають адаптуватись до роботи в нових умовах.

Від вірної, продуманої, чіткої організації і злагодженості в роботі методичних центрів та інноваційних процесів багато в чому буде залежити якість роботи всіх медичних бібліотек, спрямованої на розвиток медичної науки, освіти і охорони здоров'я в Україні.

ЗАДОВОЛЕННЯ ІНФОРМАЦІЙНИХ ПОТРЕБ КОРИСТУВАЧІВ БІБЛІОТЕКИ АКАДЕМІЇ В УМОВАХ БОЛОНСЬКОГО ПРОЦЕСУ

О.Б.Боровик

Директор бібліотеки ВДНГ України
«Українська медична стоматологічна академія»

Болонський процес (БП) - це процес європейських реформ, що спрямований на створення спільної Зони європейської вищої освіти до 2010 року. Болонський процес офіційно розпочався у 1999 році з підписання Болонської декларації. Передумовою її створення стало підписання Великої Хартії європейських університетів. Тоді до цього акту долучилися 29 країн. До 2003 року країн-учасниць стало 40. Україна підписала декларацію 19 травня 2005 року. З цього часу почалося нове реформування вищої освіти, метою якого є перебудова національної системи вищої освіти на нових методологічних засадах за вимогами Болонської декларації. А проявом трансформування освітнього процесу є інноваційні технології навчання.

Було проведено порівняльний аналіз системи медичної та фармацевтичної освіти України з Європейською системою. На цій основі та на основі Галузевих стандартів вищої освіти України створений новий навчальний план підготовки фахівців. План побудовано за новою методологією організації навчального процесу – Європейською кредитно-модульною системою, яка включає:

- вивчення дисциплін структурованих на модулі, як логічно завершених частин навчання та практики, які закінчуються підсумковим модульним контролем;

- впровадження залікових кредитів, як одиниці виміру навчального навантаження студента (один навчальний рік – 60 кредитів, 1 кредит – 30 академічних годин);

- відсутність у графіку навчального процесу екзаменаційних сесій, так як контроль здійснюється після вивчення кожного модуля.

Якщо за традиційною схемою студент є *об'єктом* навчання і викладач повинен його навчати, то за новою педагогікою співтворчості студент виступає *суб'єктом*, а отже може діяти свідомо, цілеспрямовано, самостійно засвоювати знання, вміння і навички при наявності необхідних умов, які повинні створювати ВМНЗ. Зазнали змін форми навчання і програма, система і критерії оцінювання знань та стандарти, навчання доповнилося новими предметами, а деякі з них об'єдналися. В наш лексикон ввійшов новий термін «кредитно-модульна система».

Однією з умов реформування вітчизняної сфери вищої освіти є ефективна високопрофесійна діяльність вузівської бібліотеки. Для студента бібліотека була і залишається надійним помічником і

порадником у процесі засвоєння професійних знань та виховання загальнолюдських цінностей.

Основними напрямками перебудови роботи бібліотеки в зв'язку з реформуванням вищої освіти ми вважаємо:

- формування багатогалузевого книжкового фонду, який би задовольнив навчальні, наукові і культурні потреби користувачів;
- вивчення та диференціація запитів;
- аналіз книгозабезпеченості дисциплін;
- розвиток комп'ютерних технологій, створення власних інформаційних продуктів (БД);
- пропаганда можливостей бібліотеки, її потенціалу, видів послуг;
- створення і підтримка іміджу бібліотеки, як сучасного інформаційного центру науки і навчання.

Дуже хороші слова про бібліотеку свого часу сказав Микола Реріх, що «бібліотека - це місце роботи і «храм думки», науково-дослідницький центр і лабораторія, музей і вища школа; це місце високих радощів, світ розуму і очей.» Така думка є стимулом до професійного вдосконалення та творчих пошуків для працівників нашої бібліотеки. Саме творчий підхід до всіх без винятку форм і методів бібліотечної роботи сприяє формуванню позитивного іміджу бібліотеки у наших користувачів-студентів, викладачів та співробітників вузу.

На даний час вдалося сформувати унікальний за видовою структурою багатогалузевий бібліотечний фонд, який нараховує понад 370 тис. документів та дозволяє задовольнити навчальні та наукові потреби, культурні та творчі інтереси наших користувачів. Його всебічне використання, вивчення та поповнення дозволяють забезпечити нормальний процес перебігу навчання, сприяти підвищенню ефективності викладацької роботи, піднесенню наукового рівня праць студентів, аспірантів, пошукувачів.

Оскільки час, відведений навчальним планом для самостійної аудиторної роботи студентів, недостатній для всебічної їх підготовки з клінічних дисциплін, то самостійна позааудиторна робота студентів є однією з важливих форм навчального процесу. Саме вона є однією з особливостей навчання відповідно Болонському процесу. Тому, зрозуміло, запити користувачів бібліотеки спрямовані на задоволення інформаційних потреб, що виникають в процесі навчання. Бібліотечні працівники ретельно відстежують ці запити, враховуючи їх при поточному комплектуванні та доукомплектуванні фондів.

Орієнтація фондів на диференційовані групи користувачів та типові запити повністю себе виправдовує. Постійна увага адміністрації академії до питань фінансування бібліотеки сприяє більш якісному комплектуванню фондів, зокрема навчальною літературою, довідковими

виданнями, монографіями. Спочатку новими надходженнями комплектуються читальні зали бібліотеки, а з часом оновлюються і фонди абонементів.

Особлива увага приділяється вивченню використання фонду періодичних медичних видань, попиту на періодику. Передплата часописів кожного разу корегується з урахуванням інтересів користувачів. Впродовж багатьох років ведеться традиційна «Реєстраційна картотека періодичних видань», що їх одержує бібліотека, а з 2005 р. створена і поповнюється електронна БД «Періодичні видання». Нині ми здійснюємо ретро доповнення стоматологічних періодичних видань (зроблено з 2000 р.).

Змінюється суспільство, змінюється академія, додається роботи бібліотекарям. Що сьогодні цікавить нашого потенційного користувача-студента, интерна, викладача? Йому потрібна різного роду інформація. Зокрема, йому потрібна готова інформація; скажімо матеріали, пов'язані з навчальним процесом, - для рефератів, повідомлень, курсових робіт, написання історії хвороби, наукових праць тощо. В таких випадках бібліотекарі орієнтують користувачів на довідковий апарат бібліотеки, власні БД, мережу Інтернет, де є така інформація.

Впровадження в практику бібліотечної роботи нових технологій дозволило підняти якість роботи і престиж бібліографічної служби. Щороку збільшується кількість довідок, виданих в автоматизованому режимі. На сайті академії щоквартально подаємо списки нових надходжень та рекомендаційні тематичні списки літератури.

Поки що основними видами довідок є тематичні та уточнюючі. Кількість таких запитів зростає кожного дня.

Сьогодні, до речі, у бібліотеці створено і ефективно використовуються власні бази даних:

-БД «Книги»- це база даних, до якої входять всі нові надходження та каталогізується література, що зберігається в усіх відділах бібліотеки, поповнюється постійно;-БД «Періодичні видання» - це БД, в якій реєструються поточні періодичні видання;

-БД «Статті» - аналітичний опис статей з періодичних видань, в основному медичних часописів;

-БД «Автореферати»;

-БД «Дисертації»;

-БД «Книги іноземною мовою»;

-БД «Електронний ресурс» включає повнотекстові підручники, лекції, методичні розробки на CD-дисках та касетах;

-БД «Методичні рекомендації. Брошури»;

-БД «Офіційні документи».

Як засвідчує практика, найбільшим попитом користуються інформаційні бази даних, які дають можливість багатоаспектного пошуку

інформації, а саме за назвою книги, за прізвищем автора, за предметною рубрикою тощо. Саме за допомогою системи ІРБІС користувач в ЕК має можливість знайти у фонді бібліотеки всю потрібну інформацію за оптимально короткий час.

А саме:

- всі документи заданої тематики;
- всі видання потрібного автора.
- в якому структурному підрозділі бібліотеки можна взяти документи тощо.

У подальшому бібліотекою планується автоматизована видача книг, запровадження електронного читачького квитка та формуляра, створення режиму електронного замовлення літератури та контролю за заборгованістю.

У професійний лексикон сучасного вузівського бібліотекаря ввійшло нове словосполучення - соціокультурна діяльність.

Переважаю під цим видом діяльності маються на увазі підготовка та проведення літературних, тематичних вечорів та зустрічей, рекламування бібліотеки, презентації книг, зв'язки з громадськістю та засобами масової інформації. Для нас залишається пріоритетним напрямом у соціокультурній діяльності організація виставки роботи. Грамотно підібрані і яскраво оформлені співробітниками відділу обслуговування багаточисельні книжкові виставки, перегляди літератури та тематичні полиці до знаменних подій в житті країни та регіону, ювілеїв відомих медиків, письменників, художників сприяють всебічному розкриттю фондів бібліотеки.

В інтер'єр читальної зали органічно вписуються експозиції картин, виставки фоторобіт та творів декоративно-прикладного мистецтва студентів, викладачів вузу, співробітників бібліотеки. Студенти беруть участь у різноманітних культурно-просвітницьких заходах, що організовує бібліотека. Така широкомасштабна діяльність ведеться спільно зі студентським парламентом та студентським профкомом, з деканатами, кафедрами та кураторами груп. Участь студентів у масових заходах не тільки вносить у традиційні стандарти навчання елементи творчості та ініціативи, але й сприяє розвитку важливих навичок та вмінь. Так, готуючи літературно-мистецьку годину «Вслухаючись в Шевченкові рядки», студенти не тільки дізналися про невідомі сторінки життя геніального поета, але й взяли участь у пошуках матеріалів про Варвару Репніну, Ликеру Полусмакову, Ганну Закревську – жінок, доля яких перетиналася з життям Великого Кобзаря. Для збирання відомостей про ці постаті студенти використали як традиційну, так і новітню комунікаційні системи: каталоги, картотеки, Інтернет.

Створенню позитивного іміджу бібліотеки, її значимості сприяє також співробітництво із засобами масової інформації, періодичне

розміщення матеріалів про роботу вузівської книгозбірні в академічних виданнях - газеті «Трибуна лікаря» та «Зачётка». Сюжети про роботу бібліотеки виходили в програмах регіональних телеканалів «Лтава» та «Місто». Все це є ефективною рекламою діяльності бібліотеки.

Важливою умовою успішної роботи бібліотеки ми вважаємо також створення комфортних умов для відвідувачів, багато уваги приділяємо інтер'єру бібліотеки, зокрема квітковому дизайну. Адже це створює відчуття певної винятковості місцезнаходження для читача, бажання вдихнути запах століть, осягнути велич і глибину людського знання.

Таким чином використання різноманітних форм і методів бібліотечної роботи, застосування нових інформаційних технологій, без сумніву, дають успішний результат діяльності бібліотеки УМСА.

Але реальність сьогодення така, що самих зусиль колективу книгозбірні недостатньо для розв'язання проблем якісного надання інформативних послуг користувачам. Потрібні не малі кошти для придбання нових документів, для оновлення книжкового фонду та подальшу автоматизацію бібліотеки. Виникають проблеми з передплатою періодичних видань через їх постійне подорожчання. Нарешті бібліотека сьогодні потребує розширення площ, особливо навчального абонементу та читальної зали. Всі ці питання знаходяться на постійному контролі дирекції бібліотеки та адміністрації академії. Адже успішне їх вирішення можливе лише за умови взаєморозуміння та співпраці.

ДО ПИТАННЯ ПОПУЛЯРИЗАЦІЇ КНИГОЗБІРНИ НДІ

О. І. Немирович-Булгакова

Завідувач наукової медичної бібліотеки

ДУ «Інститут травматології та ортопедії АМН України», м. Київ

Люди перестають мислити,
коли перестають читати

(Дідро)

ДУ «Інститут травматології та ортопедії АМН України», один із провідних центрів у галузі травматології та ортопедії в Україні, відмітив своє 90-річчя з дня заснування (2009 р.).

Потреба в дослідженні розвитку охорони здоров'я, медичної науки і освіти спонукало до популяризації попиту на історієзнавчу діяльність наукової медичної бібліотеки, що забезпечує формування, зберігання та використання наукових джерел для майбутнього покоління.

Книги, як унікальний засіб збереження і пізнання історичного досвіду наукових здобутків засновників ортопедії та травматології, їх

творчого потенціалу, набули особливого значення і стали вирішальним чинником у вихованні високоосвіченого, духовно збагаченого користувача.

Об'єктивно оцінюючи пройдений шлях і досягнуті успіхи у цілеспрямованому збиранні культурного надбання, необхідно відмітити, що наукова медична бібліотека ДУ "ІТО АМН України" має один із найбільших спеціалізованих галузевих фондів – понад 54.100 примірників документів, у тому числі – 550 дисертацій, 5.600 авторефератів та методичних рекомендацій, 12.000 примірників іноземних видань, який різнобічно розкрито системою каталогів, картотек, бібліографічних покажчиків (понад 210 тис. бібліографічних описів).

Гордістю бібліотеки є рідкісні та раритетні публікації із загальних питань медицини, хірургії – М. І. Пирогова, І. І. Мечникова, І. П. Павлова, відомих рентгенологів – С. А. Рейнберга, Д. Г. Рохліна, В. С. Майкової-Строганової, травматологів-ортопедів – А. Шанца (1933), Р. Вредена (1925), В. В. Гориневської (1938), Т. С. Зацепіна (1928) та ін. Велику наукову цінність становлять енциклопедичні довідники, словники, атласи: "Енциклопедичний словник" Брокгауза і Єфрона у 82-х томах (1890), "Большая медицинская энциклопедия" (1928), "Толковый словарь" В. Даля, "Словник української мови" Б. Грінченка (1907), "Енциклопедія оперативної хірургії" (у 14-ти томах, Париж), "Campbell's operative orthopaedics" (у 5-ти томах, США).

Унікальними є прижиттєві видання фундаторів української ортопедії-травматології – М. І. Ситенка, К. Ф. Вегнера, М. П. Новаченка, О. О. Коржа (харківська школа); видатних засновників київської школи – І. О. Фруміна, Ф. Р. Богданова, О. Г. Єлецького, К. М. Клімова, Б. С. Куценка, Б. К. Бабича, А. Х. Озерова, Є. П. Меженіної, М. К. Панченка, В. І. Стецули та ін.

Почесне місце у фондах бібліотеки займають наукові праці та монографії сучасних відомих учених-клініцистів – Г. В. Гайка (понад 300 наук. праць, 9 монографій), С. І. Герасименка (275 наук. праць, 7 монографій), А. Т. Бруска (290 наук. праць, 5 монографій), С. С. Страфуна (250 наук. праць, 2 монографії), І. В. Рой (174 наук. праць, 3 монографії), В. Я. Фіщенко (500 наук. праць, 7 монографій), О. І. Рибачука (300 наук. праць, 4 монографії).

Вагомим поповненням книгозбірні є матеріали Всеукраїнських з'їздів ортопедів-травматологів (усього 14 з'їздів) та тези доповідей науково-практичних конференцій, симпозіумів, семінарів з початку заснування інституту по теперішній час.

Питому частину бібліотечно-інформаційних ресурсів складають періодичні вітчизняні та зарубіжні видання за профілем інституту (усього 50 назв), зокрема: "Ортопедия и травматология" (з 1927 р.), "Journal of Bone and Joint Surgery" (з 1926 р.), "Revue d'Orthopedie" (з 1903 р.), "Вестник травматологии и ортопедии им. Н. Н. Приорова (з 1996 р.),

“Гений ортопедии” (з 1997 р.), “Травма” (з 2000 р.), “Травматология и ортопедия России”, “Политравма”. З 1999 р. на базі нашої установи видається науково-практичний журнал “Вісник ортопедії, травматології та протезування”.

Послідовна і багатогранна праця бібліотекарів усі роки була спрямована на комплектування та збереження унікальних книжкових фондів, популяризації наукових здобутків інституту. Майже за 90-річну діяльність київської школи ортопедів-травматологів опубліковано 145 монографій, 104 збірника конференцій, з’їзді, 148 методичних рекомендацій, 6.600 статей і тез, захищено 86 докторських та 285 кандидатських дисертацій.

Необхідною складовою частиною у дослідженні культурного надбання медиків інституту служать ряд тематичних картотек: “Друковані праці співробітників інституту” (з 1919 р. за алфавітом та роками); “Монографії”, “Методичні рекомендації” (з 1939 р.), “Автореферати”, “Дисертації” (з 1939 р.), “Звіти про НДР”, “Картотека персоналій видатних ортопедів-травматологів” тощо. З нагоди ювілею інституту проведено копітку роботу по систематизації газетних публікацій (з 1978 р.), організовано виставки “Про нас пишуть”, “Наш інститут у періодичній пресі”. Поповнюється новими матеріалами “Картотека газетних статей, інтерв’ю” провідних учених.

Багаторічна творча співпраця поєднує бібліотекарів та вчених-меценатів (Г. В. Гайко, С. І. Герасименко, Є. Т. Складенко, М. В. Полулях, Л. П. Кукуруза, В. Я. Фіщенко), які активно залучаються до формування галузевого фонду, даруючи безкоштовно свої монографії, матеріали з’їздів, конференцій, симпозіумів. Наукову цінність у фондах бібліотеки представляють книжкові колекції (з питань хірургії, ортопедії, рентгенології, ЛФК, спортивної травматології, реабілітації, трансплантології) відомих українських ортопедів-травматологів: І. В. Шумади, В. Я. Фіщенко, О. І. Рибачука, В. О. Яралова-Яраланця, О. О. Путилової, Е. В. Біняшевського, які ретельно зберігаються і мають велике значення для національного культурного надбання.

Продовжує формуватись колекція публікацій вчених з дарчими написами, автографами (150 прим.). Розпочато збір літератури до розділу : “Художні твори співробітників інституту” (А. С. Голопатюк, Д. П. Радченко, Є. Т. Складенко, О. В. Войтенко, І. П. Вернигора).

Протягом десятиліть працівниками бібліотеки докладалось чимало зусиль, щоб фонди книгозбірні не втратили своєї наукової актуальності для подальшого розвитку медичної науки і практики. Рішенням Державної акредитаційної комісії України інституту видано ліцензію на право проведення освітньої діяльності за IV рівнем акредитації (2002). Підтримуються творчі зв’язки з професорсько-викладацьким складом профільних кафедр Національного медичного університету ім. О. О.

Богомольця (Є. Т. Скляренко, О. А. Бур'янов), НМАПО ім. П. Л. Шупика, Української військово-медичної академії, НУФВСУ та ін.

Важливою тенденцією у збереженні та популяризації зібрання наукових документів ми вважаємо публікації тематичних та біобібліографічних показників. Результатом багаторічної праці наукової медичної бібліотеки ДУ “ІТО АМН України” і відділу патентно-ліцензійної та науково-медичної інформації у галузі ретроспективної бібліографії став “Бібліографічний показник наукових праць співробітників УкрНДІТО” за період з 1919 по 1997 р.р. за редакцією проф. І. В. Шумади. 4 книги вміщують 5.645 джерел. Видано 5^а та 6^а томи за 1998-2007 р.р. – 2.000 джерел (науковий консультант – член-кор. АМН України, проф. Г. В. Гайко).

З основними етапами життя та творчості визначних ортопедів-травматологів допитливий читач може ознайомитись, переглянувши біобібліографічні показники “І. В. Шумада”, “К. С. Терновий”, “Сильвай К. К. История травматологии и ортопедии в СССР (1917-1982 г.г.)”; монографію – Шумада І. В., Гайко Г. В. Очерк истории развития УкрНИИ ТО. – К., 1994.

Провідним напрямом у збереженні та популяризації зібрання наукових документів ми вважаємо публікації тематичних та біобібліографічних показників. Так, у співпраці бібліотекарів та відділу інформації підготовлено Біобібліографічний показник : Георгій Васильович Гайко. – К. : Реферат, 2009. – 108 с., виданий до 90-річчя інституту. Біобібліографічний показник має вагоме значення для забезпечення інформаційних потреб різних категорій читачів, скеровуючи їх подальшу самостійну наукову роботу.

Наукова медична бібліотека інституту активно сприяла підготовці ювілейного видання : «ДУ «ІТО АМНУ» – 90 років: миттєвості життя, наукові та практичні звершення. – К.: Реферат, 2009. – 376 с.» Книга до ювілею інституту стала важливою складовою національної культури, істотно доповнила і розкрила внесок наших славетних співвітчизників у скарбницю світової медичної науки з подальшим формуванням історичної пам'яті і національної свідомості у молоді.

Наукова бібліотека ДУ «ІТО АМНУ» постійно прикладає чималі зусилля для створення позитивного іміджу, доводить свою значимість і необхідність, підвищує свій престиж шляхом популяризації бібліотечно-інформаційних послуг, забезпечення професійних потреб медиків, розкриваючи свої здобутки у наукових публікаціях.

Обравши своєю професією служіння людям, працівники наукової медичної бібліотеки ДУ “Інститут травматології та ортопедії АМН України” самовіддано продовжують досліджувати і пропагувати справжні вершини наукового надбання, спрямовуючи зусилля на вивчення і

збереження духовної спадщини ортопедів-травматологів для майбутнього.

**БІБЛІОТЕКА ІВАНО-ФРАНКІВСЬКОГО НАЦІОНАЛЬНОГО
МЕДИЧНОГО УНІВЕРСИТЕТУ - ІНФОРМАЦІЙНИЙ ЦЕНТР
СУПРОВОДЖЕННЯ НАВЧАЛЬНОЇ І
НАУКОВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ВУЗУ**

М.М. Татарин

Директор бібліотеки Івано-Франківського
національного медичного університету

Бібліотека Івано-Франківського національного медичного університету розпочала свою діяльність у 1945 році.

Покликана повною мірою виконувати свою соціальну місію, яка, зокрема, полягає в систематизації і ретельному збереженні всього інтелектуального, духовного і культурного потенціалу держави і народу, в гармонізації соціальних стосунків, у забезпеченні потреб освіти, науки й культури.

Наша бібліотека - інформаційна база науково-дослідницької роботи аспірантів, магістрів, викладачів, студентів.

Сучасний стан розвитку бібліотеки ІФНМУ характеризується зміною пріоритетів її діяльності. До традиційних завдань зі збереження та примноження фонду додається функція бібліотеки, як інформаційного центру. Відбувається зміна бібліотечних технологій.

Розвиток мережних технологій і більш широке використання електронних видань надають багато можливостей, що дозволяє в сучасних умовах забезпечити високий рівень інформаційного супроводження навчальної і наукової діяльності вузу.

Сучасний етап розвитку суспільства характеризується переходом до всеохоплюючої інформатизації всіх соціальних інституцій і процесів, пов'язаних із формуванням інформаційних ресурсів і передачею знання. Ця тенденція чітко проявляється в бібліотеці, яка в умовах інформатизації перетворюється зі «сховища книг» у соціальний інститут, що забезпечує кумуляцію, збереження і загальну доступність до документів, інформацію.

Сьогодні тенденції розвитку бібліотечно-інформаційних технологій та діяльність бібліотеки в цілому вже неможливо уявити без електронних інформаційних ресурсів, що, в свою чергу, призводить до формування електронних бібліотек. Адже головною перевагою останніх є доступ до віддалених ресурсів, який можливий при сучасних телекомунікаційних технологіях.

В бібліотеці ІФНМУ створений електронний каталог на базі ліцензійної бібліотечної програми УФД/Бібліотека. В каталозі відображаються нові надходження всіх документів до бібліотеки університету. Документи, які відображені в електронному каталозі, штрихкуються. Документальний фонд бібліотеки нараховує 393473 примірники. З них періодичних видань: назв журналів - 288, назв газет - 25.

Довідково-бібліографічний відділ є осередком інформації. Відділ зробив впевнені кроки у напрямі автоматизації та комп'ютеризації. Перехід до електронного каталогізування документів, розробка власних баз даних сприяє значному розширенню можливостей, збагаченню інформаційного ресурсу. Багато робиться для інформаційно-бібліографічного забезпечення навчального процесу безперервної освіти. Ця робота відбувається у тісній співпраці з викладачами та студентами.

Традиційний предметний каталог та картотеки доповнені електронним каталогом, який повністю відтворює всі види видань: книги, статті, періодичні видання, автореферати. Електронний каталог надає можливість багатоаспектного пошуку: за автором, назвою, УДК, видами документів. Впродовж 2009 року працівниками довідково - бібліографічного відділу в електронну базу даних внесено 7629 назв статей з періодичних видань різних галузей медицини.

Створено 9 баз даних:

- книг;
- дисертацій;
- авторефератів дисертацій;
- статей із періодичних видань;
- журналів;
- номерів журналів;
- газет;
- номерів газет;
- методичних рекомендацій

У мірі того, як зростають темпи бібліотечного життя, зростає потреба в безпосередньому обміні думками та досвідом роботи. Професійна майстерність підвищується на методичних об'єднаннях у вищих навчальних закладах нашої області, де наші працівники обмінюються досвідом з іншими спеціалістами своєї справи. В результаті обміну інформацією між бібліотеками складаються зведені електронні каталоги періодичних видань бібліотек м. Івано-Франківська. Потрібно приділяти особливу увагу поєднанню традиційних і технологічно нових підходів до обліку та наукової обробки видань, так як необхідно дуже чітко, з одного боку, дотримуватись традиційних бібліотечних вимог, так і, з другого боку, бачити і досконало знати всі можливості та взаємозв'язки Програми, за якою працює кожна бібліотека.

На даний час в бібліотеці 16 комп'ютерів, 2 принтери. З них 11 комп'ютерів для студентів в центральному читальному залі, а 5 комп'ютерів у відділах бібліотеки. Встановлена комп'ютерна мережа, яка має доступ до Internet.

В бібліотеці ведеться робота з комп'ютеризації бібліотечно-бібліографічних процесів. Її мета - створення єдиної автоматизованої інформаційної системи, яка б відповідала вимогам часу.

Бібліотека ІФНМУ володіє широким арсеналом бібліотечних ресурсів, упорядкованим фондом, довідково-пошуковим апаратом та впровадженням у щоденну бібліотечну працю комп'ютерних технологій. Бібліотекарі, опановуючи електронні мережі, стають ще необхіднішими, ніж раніше, для користувачів.

Бібліотека вищого навчального закладу відіграє важливу роль у навчально-освітньому і виховному процесах.

Такий комплекс рішень дозволяє створювати міцний фундамент для подальшого розвитку бібліотеки, формування її іміджу. Імідж - це її образ в очах користувачів. Він відображає не тільки обличчя бібліотеки як живого організму, а її душу, серце, зовнішній вигляд. Таким чином він включає як форму, так і зміст діяльності бібліотеки як соціальної частини університету.

РОЗВИТОК ІНФОРМАЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ НАУКОВОЇ БІБЛІОТЕКИ

В.Л. Смольницька

Завідувачка наукової бібліотеки Львівського науково-дослідного
інституту епідеміології і гігієни МОЗ України

Сучасний етап розвитку бібліотек можна охарактеризувати періодом зміни пріоритетів діяльності. Традиційні напрями роботи доповнюються новими формами та методами, зміною традиційних відношень між бібліотекою і читачем.

Наукова бібліотека Львівського науково-дослідного інституту епідеміології і гігієни МОЗ України заснована в 1945 році. За роки свого існування її бібліотечними фондами користувалось не одне покоління науковців. Сьогодні діяльність бібліотеки спрямована на впровадження інноваційних методів роботи, створення сучасного інформаційного середовища для підвищення рівня інформаційного забезпечення науковців та сприяння виконанню науково-дослідних робіт, здобуття ними вчених ступенів.

Інформаційна діяльність Наукової бібліотеки інституту зосереджена на двох основних напрямках. Перший - покращення інформаційно-

бібліотечного забезпечення наукових досліджень на основі застосування традиційних форм і видів, а також впровадження технологій, що забезпечать використання інформаційних ресурсів світових комп'ютерних мереж. Другий -сприяння поширенню результатів науково-дослідної діяльності інституту шляхом підготовки інформаційно-аналітичних матеріалів, формування БД з пріоритетних напрямів наукової роботи інституту.

В бібліотеці функціонує система інформаційного забезпечення наукових фахівців, яка включає:

- щомісячні перегляди нових надходжень;
- проведення тематичних виставок;
- диференційне обслуговування, яке передбачає вивчення потреб користувачів, виявлення і доведення інформації до них;
- вибіркове розповсюдження інформації для наукових фахівців на засадах доступності, достовірності і оперативності;
- проведення днів інформації;
- виконання тематичних довідок в режимі "запит - відповідь", з використанням власних фондів, можливостей доступу до інформаційних ресурсів інших бібліотек, інформаційних центрів, установ.

За 2009 рік було проведено 5 днів інформації, з них 2 тематичні. В режимі «запит-відповідь» було видано 552 довідки, в системі диференційного обслуговування обслужено 25 абонентів.

Впродовж року було підготовлено 420 усних бібліографічних довідок та 29 письмових з тематики наукової діяльності інституту.

Розвиток електронних комунікацій (Інтернет) частково полегшив вирішення проблеми, проте вимагав глибоких знань щодо змісту та особливостей використання окремих джерел електронної інформації. Застосування засобів менеджменту інформаційних ресурсів дозволило підвищити ефективність інформаційного пошуку за рахунок об'єднання різних за структурою та функціональною побудовою інформаційно-пошукових систем.

Згідно з інформаційними потребами науковців розпочато роботу по інформаційному пошуку та створенню «навігатора» загально медичних та спеціалізованих сайтів, повнотекстових баз даних, електронних бібліотек з проблем епідеміології, мікробіології та гігієни.

В інституті працює міжлабораторна інститутська комп'ютерна система (МЛІКС), яка дає можливість оперативного прямого зв'язку з користувачами та підвищення ефективності інформаційного забезпечення наукових досліджень.

У результаті технічної модернізації характер зв'язку між користувачем і документом кардинально змінився. Відтепер бібліотека має змогу надавати документ не в тимчасове, а в постійне користування (причому його можна вивести на монітор персонального комп'ютера,

роздрукувати на принтері, сканувати, "скинути" на дискету, флеш-картку, переслати електронною поштою).

З використанням ресурсів глобальної мережі та інформаційних ресурсів, за запитами користувачів інформації бібліотекою за 2009 рік отримано 150 електронних версій статей та 50 рефератів, надано 500 аркушів копій.

Новою формою інформаційних послуг в бібліотеці є створення вторинної інформації — реферативної та фактографічної.

В даний час бібліотека розпочала роботу з підготовки інформаційно-бібліографічних видань та їх електронних версій, готується бібліографічний покажчик до 100-річчя від дня народження видатного вченого Г. Мосінга, який працював в інституті.

Інформаційне забезпечення неможливе без системи каталогів і картотек, які постійно редагуються і модернізуються, згідно з тематичними напрямами наукових робіт інституту. З 2009 року розпочата робота по формуванню електронної картотеки праць співробітників інституту.

Наукова бібліотека є науковим підрозділом, що здійснює інформаційний супровід всіх НДР, кандидатських та докторських дисертацій, які виконуються в інституті.

Стратегію свого розвитку бібліотека вбачає в гармонізації традиційних і новітніх бібліотечно-інформаційних ресурсів, у реалізації нової моделі бібліотеки, яка працюватиме з інформацією на основі використання комп'ютерних технологій, що надасть можливість участі бібліотеки інституту в корпоративних проєктах бібліотек медичного напряму та медичних установ для створення інформаційних продуктів.

КОНЦЕПТУАЛЬНІ НАПРЯМКИ РОБОТИ МЕДИЧНИХ БІБЛІОТЕК ЧЕРНІГІВСЬКОЇ ОБЛАСТІ В УМОВАХ РЕФОРМУВАННЯ СИСТЕМИ ОХОРОНИ ЗДОРОВ'Я УКРАЇНИ.

Н.Д.Яременко

Директор Чернігівської обласної наукової медичної бібліотеки

Чернігівська обласна наукова медична бібліотека щорічно бере активну участь у розширеній колегії управління охорони здоров'я облдержадміністрації. Організуються книжкові виставки нових надходжень видань до книжкового фонду бібліотеки; книг, подарованих читачами, краєзнавчих матеріалів. В цьому році колегія проходила за участю заступника міністра МОЗ України Лазорішинця Василя Васильовича, який починав свій фаховий шлях у Чернівці,

пропрацювавши сім років в обласній лікарні. На колегії звітував перед загалом медичної спільноти начальник управління охорони здоров'я В.І.Ященко, доповідали ведучі спеціалісти області про стан галузі в закладах або регіонах. Заступник міністра охорони здоров'я В.В.Лазоришинець зупинився на позитивних змінах в системі галузі, але головною тезою доповіді було реформування системи охорони здоров'я. На превеликий жаль, ніде не висвітлювалось питання організації роботи бібліотек при лікарнях, про їх роль або подальшу долю під час реформування галузі. І це зрозуміло. Якщо обласні наукові медичні бібліотеки зуміли за короткий час переформовуватися, або трансформуватися в інформаційний медичний простір України : перейти від друкарських машинок до комп'ютеризації всіх робочих місць, введення автоматизованої програми бібліотечної системи, створення корпорацій , підключитися до світової системи ІНТЕРНЕТ, то мережа медичних бібліотек регіону залишається законсервованою, тобто у тому вигляді, в якому вона залишилась нам у спадок від радянського періоду. За 19 років незалежності України бібліотеки при центральних районних лікарнях (ЦРЛ) не покращили свої позиції, а навпаки - знизили.

Наша обласна мережа об'єднує 38 медичних бібліотек. В умовах постійного недофінансування майже 80 відсотків не комплектуються, більше половини бібліотекарів працюють на 0,25-0,5 ставки. Приміщення теж не відповідають вимогам часу.

МОЗ України ставить перед органами управління охорони здоров'я завдання переходити до більш дійових методів реформування галузі, а саме - до системи оптимального використання медичних закладів. Реформування медицини передбачає чітку структурну реорганізацію на всіх рівнях - первинному, вторинному, третинному. Вважаємо за необхідне запропонувати свої пропозиції щодо трансформування медичних бібліотек регіону. При реорганізації ЦРЛ(22 бібліотеки) у Центри первинної медичної санітарної допомоги (ЦПМСД), міських лікарень(3 бібліотеки) у госпітальні округи і обласних лікарень(4 бібліотеки) у високоспеціалізовані, високотехнологічні лікарні потрібно реорганізовувати і медичні бібліотеки, які були б ьоснащені сучасними бібліотечними ресурсами: комп'ютером (з підключенням до Інтернету), сучасним книжковим фондом з необхідною підбіркою періодичних видань. Бібліотекар такої бібліотеки повинен відповідати за кваліфікацією всім вимогам кваліфікаційних категорій: базова освіта, знання комп'ютера, особисті якості: комунікабельність, інтелект, культура. При формуванні бюджету цих закладів обов'язково повинно бути передбачено фінансування бібліотеки. Безумовно, при реорганізації ЦРЛ деякі бібліотеки можуть бути ліквідовані. І тут виживуть ті бібліотеки, які в складних умовах сьогодення довели свою необхідність. Якщо скорочення відбудеться, то це дасть поштовх «потовстішати»

іншим бібліотекам, стати більш якісними, оперативними, справжніми бібліотечно - інформаційними центрами медичної галузі. Реорганізація міських лікарень у госпітальні округи і реформування медицини на третинному рівні дасть змогу бібліотекам міських і обласних лікарень більш якісно, науково організувати роботу, трансформуватися відповідно до вимог і завдань цих установ.

Прискіплива увага до інституту сімейного лікаря в системі охорони здоров'я ставить перед бібліотеками регіону головне завдання всебічного, повноцінного бібліотечно-інформаційного забезпечення лікарів цього профілю.

І найголовніше. Використовуючи спеціалізований профіль бібліотек медичних установ будь - якого рівня надання медичної допомоги - головне завдання полягає в тому, щоб знання, отриманні медиками, а також і іншими громадянами через доступність інформації, сприяли формуванню у суспільстві таких відносин, коли кожен громадянин був би впевнений в якості надання медичної допомоги і компетентності лікаря, і в той же час кожен громадянин дбав і відповідально ставився до свого здоров'я. Над цим треба працювати і до цього треба прагнути.

СЕМІНАРИ МОЛОДИХ ВЧЕНИХ ЯК ЗАХІД З БІБЛІОТЕЧНО-ІНФОРМАЦІЙНОГО СУПРОВОДЖЕННЯ НАУКОВОЇ РОБОТИ

І.В. Киричок

Заступник директора наукової бібліотеки
Харківського національного медичного університету

Для всіх членів суспільства зростає необхідність постійного підвищення кваліфікації, оновлення знань, освоєння нового виду діяльності. У сучасному світі стають актуальними питання трансформації вищої освіти та її інформаційного забезпечення. Отже, змінюється роль і вузівських бібліотек в освітньому просторі. Діяльність університетських бібліотек пов'язана із залученням молодих людей до наукового знання, сучасного інформаційного потоку, традицій культури, світового духовного досвіду.

Підготовка лікаря відрізняється від іншої освіти - вона є складною та багатоетапною, що включає передвузівську, університетську та безперервну післядипломну. Все це повинно забезпечувати спадкоємність між етапами та формами освіти, адже «всі лікарі приречені на довічне навчання» (Декларація з медичної освіти, прийнята на 39-й Всесвітній Медичній Асамблеї (жовтень 1987 р., Мадрид). Проблема якості освіти тісно пов'язана з створенням внутрішньоуніверситетської системи забезпечення якості підготовки фахівців.

Харківський національний медичний університет (ХНМУ) є одним з провідних методичних центрів Міністерства охорони здоров'я, він готує інтелектуальну еліту держави у сфері медицини. У складі університету 65 кафедр, 7 факультетів (в т.ч. післядипломної освіти), є інтернатура, магістратура, клінічна ординатура, аспірантура, докторантура.

Університет займає активну позицію щодо перебудови змісту та форми навчальної роботи відповідно до принципів реалізації Болонської декларації в системі вищої медичної освіти України, що дозволить нинішньому та майбутнім поколінням молоді отримати вищу медичну освіту на рівні європейських стандартів.

Активно впроваджуючи засади кредитно-модульної системи в освітню діяльність, ХНМУ сприяє спадкоємності безперервності навчання, інтеграції медичної освіти з наукою і практикою, збільшенню значущості та якості підготовки педагогів, науковців і лікарів. В університеті втілюються інноваційні процеси, пов'язані з удосконаленням педагогічної, професійної та наукової кваліфікації професорсько-викладацького складу.

Значну роль в інформаційному супроводі цієї діяльності виконує Наукова бібліотека (НБ ХНМУ). Колектив бібліотеки завжди піклується про регулярне забезпечення користувачів інформацією про нові досягнення в області медицини, винаходах, наукових дослідженнях, пріоритетних напрямках у навчально-виховній роботі, інноваціях в освітньому процесі. Постійно працює над можливістю надання доступу до інформації в зручному для користувача форматі, використовуючи інноваційні технології інформаційно-бібліотечного обслуговування.

Швидке реагування на зміни в сфері освіти та нові інформаційні вимоги читачького контингенту навчального закладу призвели до активних змін форм і методів інформаційно-бібліотечного обслуговування та діяльності бібліотеки. З метою сприяння підвищенню якості підготовки науково-педагогічних кадрів та ознайомлення їх із можливостями пошуку наукової інформації НБ ХНМУ запровадила в практику роботи семінари молодих вчених як масовий захід з інформаційного супроводження науково-дослідної діяльності окремих категорій користувачів. л

Перший семінар відбувся 1 грудня 2006 року за технічної підтримки навчально-наукового центру університету. Тема семінару - «Можливості доступу до електронних ресурсів у бібліотеці Харківського державного медичного університету». З вступним словом до учасників звернулась директор бібліотеки, яка ознайомила з тематикою семінару, метою проведення такого заходу. Співробітники бібліотеки підготували доповіді з мультимедійним супроводом: про медичні електронні ресурси, які створює бібліотека університету, а також українські і російські медичні електронні ресурси; англomовні бази даних з медицини і можливості

доступу до них. У семінарі взяли участь проректор з наукової роботи, завідувачі кафедр, доценти, аспіранти та асистенти кафедр, магістранти, лікарі-інтерни (всього понад 50 учасників). Тематика семінару викликала живий інтерес у присутніх. Після обговорення учасники семінару мали можливість ознайомитися з новинками літератури, що надійшли до бібліотеки. Семінар пройшов цікаво, учасники висловили пропозицію проводити такі семінари в бібліотеці систематично.

Другий семінар присвячено питанням патентно-інформаційних досліджень, інтелектуальної власності і Кокранівським оглядам. На цей семінар ми запросили керівника Служби інтелектуальної власності університету, яка розповіла про технологію патентно-інформаційних досліджень. Фахівці бібліотеки презентували патентні ресурси НБ університету і технологію роботи з ними, Кокранівські огляди і доказову медицину, а також ознайомили учасників семінару з новою літературою по організації науково-дослідної роботи, зокрема, статистичному аналізу. Як постійний користувач бібліотеки асистент кафедри загальної хірургії продемонстрував можливості доступу до англomовних баз даних на прикладі БД«НІПАКІ» (під егідою ВООЗ).

ХНМУ постійно проводить підготовку лікарів для багатьох країн світу. За роки свого існування у стінах рідної alma mater отримали диплом лікаря понад 5000 іноземних студентів, їх навчання розпочалось з 1951 р., а з 1996 р. здійснюється підготовка іноземних студентів англійською мовою. Сьогодні в університеті навчається понад 1800 іноземних студентів, майже 800 з них - англійською мовою. Тому актуальною стала тема наступного 3-го семінару молодих вчених, які одночасно є викладачами, «Інформаційне забезпечення процесу навчання англomовних студентів».

На семінар було запрошено професора кафедри філософії, соціології та медичної соціології, яка у своєму повідомленні звернула увагу на особливості контингенту англomовних студентів університету, їх навчання та спілкування, взаємодії культур, толерантності у висвітленні релігійних питань та багато іншого. Співробітники бібліотеки презентували електронні англomовні ресурси та доступ до них. Учасники семінару, а їх було понад 40, навіть ті, хто вважав себе досвідченими знавцями Інтернет- технологій, отримали багато корисної інформації щодо каналів пошуку медичних наукових ресурсів та шляхів доступу до різноманітних наукових та навчальних баз даних. Також, проведено бібліографічний огляд англomовної навчальної та наукової літератури з фондів НБ, нові надходження іноземної літератури англійською мовою, а також зроблено ретельний аналіз книгозабезпеченості навчальних дисциплін. Після закінчення семінару його учасники змогли отримати практичні навички з інформаційного пошуку у залі електронної інформації для науковців НБ університету.

Тема четвертого семінару-презентації - «Надійні інформаційні ресурси для медичної науки». З привітанням учасників виступила директор Наукової бібліотеки, звернувши увагу на основні можливості, що надаються науковцям, зокрема, можливість безкоштовного доступу до платних світових інформаційних ресурсів. У вступному слові проректор ХНМУ з наукової роботи зупинився на питаннях організації наукового процесу у нашому університеті, навів статистичні дані щодо його продуктивності і підкреслив значну роль Наукової бібліотеки. На семінар запрошено професора, викладача Харківського національного економічного університету, доповідь якої була присвячена принципам інформаційного забезпечення наукового процесу. Мова йшла не просто про забезпечення набором даних, інформацією, а зроблено акцент на процесі трансформації знань у якісний ріст роботи науковця і підвищення його кваліфікації (практичну спрямованість). Зокрема, привернув увагу розроблений і захищений патентом універсальний «алгоритм моделювання проблеми», за допомогою якого можна суттєво оптимізувати свою діяльність. Автор радо запросила усіх зацікавлених до співпраці.

З 2001 року НБ ХНМУ є членом Асоціації «Інформаційно-Консорціум» і має доступ до БД EBSCO. На цей семінар ми запросили Генерального директора консорціуму, який презентував ; декілька доповідей: проект EBSCO «Електронна інформація для бібліотек», що відкриває організаціям постійний он-лайн доступ до широкого спектру наукових журналів з усього світу в електронному форматі; «Інтелектуальна власність. Авторське право. Індекс цитування». Частина доповіді була присвячена індексу цитування - прийнята у науковому світі міра значності праць вченого.

Корисною для науковців була інформація про електронну бібліотеку дисертацій Російської Державної Бібліотеки та доступу до неї у віртуальному читальному залі ЦНБ ХНУ ім. В.Н. Каразіна, надана у доповіді запрошеної на семінар зав. відділу цієї бібліотеки, яка розповіла про історію питання та про сучасний стан цього проекту.

Жива, гарно ілюстрована, інформативна презентація доповіді була зроблена зав. відділу бібліотеки, у якій вона розкрила роль бібліотеки не тільки як зберігача даних, а і як цілої системи надання знань з індивідуальним підходом до кожного читача; охарактеризувала багато он-лайнових ресурсів, що є джерелами достовірної наукової інформації. Як завжди, семінар супроводжувала виставка літератури з питань забезпечення науково-дослідної діяльності в медицині, виставкою нових надходжень до фонду бібліотеки.

Радою з науково-методичної роботи НБ ухвалено рішення проводити семінари для молодих вчених нашого університету двічі на рік (один спеціалізований – у 2-му кварталі, а другий - загальної тематики що о

ознайомлення і пропагування інформаційних ресурсів НБ ХНМУ - у 4-му кварталі) в рамках проведення Днів інформації та виставок нових надходжень. Фахівцями бібліотеки розроблено типовий сценарій проведення семінару-презентації. Такі заходи дають можливість дослідникові-медикові розширювати знання про світові наукові досягнення, електронні ресурси та інформаційні можливості Наукової бібліотеки нашого університету, а також сприяють активній співпраці бібліотеки і користувачів у забезпеченні останніх сучасною світовою науковою інформацією. Наступний семінар-презентацію Наукова бібліотека провела для молодих вчених-стоматологів - «Стоматологія: інформаційні ресурси», організований за підтримки деканату стоматологічного факультету. Серед учасників семінару були завідувачі стоматологічних кафедр, професори, доценти, викладачі, асистенти, аспіранти та інші.

Відкриваючи семінар-презентацію, директор НБ зазначила, що за останні роки спостерігається швидкий розвиток стоматологічної науки, і важлива роль у пошуку та ознайомленні з новітніми світовими досягненнями стоматологічної науки і практики належить бібліотеці. Її підтримав у вступному слові зав. кафедри хірургічної стоматології та щелепно-лицевої хірургії, а також він зупинився на задачах та напругах стоматологічної науки в університеті.

У програмі семінару були представлені доповіді-презентації «Вітчизняні та російські інформаційні ресурси для стоматологів у НБ ХНМУ», «Світові інформаційні ресурси з стоматології у науковій та викладацькій практиці», «Можливості патентного пошуку у НБ ХНМУ», «Журнали по стоматології он-лайн». Проведено огляд медичних періодичних видань з стоматології, які надходять до фонду НБ. Керівник Служби інтелектуальної власності у своєму виступі зупинилась на співпраці та можливостях бібліотеки у проведенні патентного пошуку. Зав. кафедри терапевтичної стоматології поділився досвідом науковця - користувача бібліотеки університету щодо використання інформаційних ресурсів.

У рамках семінару учасники ознайомились з тематичними виставками «Гіперчутливість зубів», «На допомогу науковцю», виставкою нових надходжень з стоматології, а також надходжень літератури за останній місяць. Для учасників семінару співробітниками НБ ХНМУ були підготовлені електронні ресурси: бібліографічний список дисертаційних робіт з стоматології, захищених в Україні за останні 10 років; архів інформаційних тематичних пошуків з стоматології, виконаних співробітниками Наукової бібліотеки, та інші файлові документи з стоматології.

Слід зазначити, що в роботі семінару, проведеного у рамках Плану підвищення кваліфікації працівників бібліотек ВНЗ Харківського

зонального методичного об'єднання, вперше брали участь співробітники вузівських бібліотек Харкова з метою обміну досвідом організації масових заходів з інформаційного супроводження науково-дослідної діяльності окремих категорій користувачів. Проведення семінару викликало інтерес та жвавий відгук у бібліотечних фахівців, адже заходи такого формату не проводить жодна бібліотека.

Наприкінці року університет проводить набір молодих науковців до аспірантури. Отже, для цієї категорії користувачів у грудні 2009 року НБ ХНМУ провела черговий 6-й семінар-презентацію «Інформаційно-бібліотечний супровід наукових досліджень» для молодих науковців університету. За традицією відкрила семінар директор бібліотеки і з вступним словом до присутніх звернувся проректор з наукової роботи університету. Керівник Служби інтелектуальної власності та співробітники бібліотеки представили до уваги учасників інформаційні ресурси бібліотеки університету, можливості доступу до англomовних баз даних, патентних ресурсів, додаткові послуги. Запрошений на семінар завідувач кафедри соціальної медицини, організації та економіки охорони здоров'я, як співавтор, презентував новий підручник «Біостатистика», написаний відповідно до кредитно-модульної системи навчання.

Отже, організація і проведення таких заходів із залученням до участі провідних науковців нашого університету, інших вузів Харкова, а також фахівців бібліотечної справи та інформаційних систем робить семінари змістовними, різнобічними та авторитетними. Є очевидним: участь молодих науковців у подібних заходах розширює кругозір, надає нові інструменти та ідеї для подальшої роботи.

Таким чином, семінари молодих вчених проводяться бібліотекою відповідно до Плану підвищення кваліфікації працівників бібліотек ВНЗ Харківського зонального методичного об'єднання та в рамках роботи секції НМБК МОН України з бібліографічного та інформаційного забезпечення читацького попиту.

Слід зазначити, що фахівці НБ ХНМУ постійно працюють у напрямках створення необхідних інформаційно-бібліотечних умов для якнайповнішого розвитку наукового потенціалу ХНМУ; забезпечення інформаційного супроводу безперервності процесу формування висококваліфікованих наукових фахівців; проведення навчання навикам патентно-інформаційного пошуку студентів - членів СНТ і аспірантів на всіх етапах наукових досліджень; вдосконалення інформаційної підтримки розвитку наукових шкіл, що базуються на кафедрах нашого університету.

БІБЛІОТЕЧНА СКЛАДОВА У ФОРМУВАННІ ЄДИНОГО ІНФОРМАЦІЙНОГО ПОЛЯ ГАЛУЗІ

Н.Б. Гавриш

Директор бібліотеки

Національного фармацевтичного університету, м. Харків

Серед усіх галузей знань фармацевтична наука і освіта завжди буде одною із актуальних. Це пов'язано з тим, що від рівня розвитку фармації разом із медициною залежить рівень здоров'я і якості життя нації. Серед пріоритетних завдань розвитку що стоять перед фармацевтичною галуззю, втілених в «Концепції розвитку фармацевтичного сектора галузі охорони здоров'я України» (НАКАЗ МОЗ України № 838 18.12.2007), є введення загальноєвропейської системи гарантії якості освіти шляхом створення сучасної системи підготовки фармацевтичних кадрів; створення умов для реалізації тези: "навчання протягом усього життя", а також створення єдиного інформаційного простору.

Ці програмні завдання Концепції стають одночасно й завданнями для бібліотек, діяльність яких спрямована на потужну інформаційно-бібліотечну підтримку галузевої освіти та науки через інноваційні засоби роботи та формування єдиного інформаційного простору. Адже ефективність підготовки кадрів залежить від якості та надійності інформаційного забезпечення, яке не можливе без формування цілісної системи створення, пошуку, збирання, аналітико-синтетичної обробки, зберігання, розповсюдження, організації доступу користувачів до регіональних, національних і світових галузевих ресурсів.

Враховуючи це, всі зусилля бібліотеки Національного фармацевтичного університету спрямовані на виконання наступних актуальних завдань. А саме:

- Формування комплексу власних електронних наукових та навчальних ресурсів у вигляді електронної бібліотеки, інституційного репозитарію, створення тематичних і проблемно-орієнтованих баз даних медичної та фармацевтичної науки (бібліографічних, реферативних та повнотекстових баз даних) тощо;

- Забезпечення легітимного та якісного доступу користувачам бібліотеки до традиційних документів фонду і до інформації, що існує виключно в електронній формі,

- Здійснення і вдосконалення інформаційної підтримки фармацевтичної освіти, фундаментальних наукових досліджень і практичної діяльності в галузі за рахунок надання своїм користувачам об'єднаних науково-освітніх електронних інформаційних ресурсів, в тому числі і світових, та засобів пошуку в них;

- Вдосконалення та інформаційне наповнення веб-сайту бібліотеки і застосування його як інтерактивного каналу реалізації інформаційного потенціалу університету та бібліотеки;

- Створення проблемно-орієнтованого порталу "Internet та інформаційні ресурси фармації" як форми інформаційно-бібліотечного забезпечення.

Вагомою інформаційною складовою бібліотеки університету стали електронні ресурси, які сприяли не тільки оперативному одержанню інформації, але й змінили методологію навчання. Істотно покращено бібліотечно-бібліографічне обслуговування студентів за рахунок забезпечення користувачів електронними виданнями на оптичних дисках. Підвищеним попитом у студентів користується «Електронна бібліотека навчальних видань НФаУ» у 2-х частинах на CD. Видавництвом університету в 2006 році в достатній кількості було передано ці електронні видання (4000 примірників CD) до фонду бібліотеки, що суттєво підвищило показник книгозабезпеченості студентів до 100 відсотків. «Електронна бібліотека навчальних видань НФаУ» - це видання у двох частинах: до першої увійшла навчально-методична література з 25 гуманітарних та фундаментальних дисциплін, до другої частини увійшла література з 17 професійно-орієнтованих дисциплін (на кожному із CD розміщено близько 200 електронних документів). Трирічний досвід використання цих видань надали користувачеві багато можливостей, які дозволи в сучасних умовах забезпечити високий рівень інформаційного супроводження навчального процесу вузу.

Концепція «Доступ інформації в любий час і в будь-якому місці» передбачає високі вимоги до надання доступу до електронних ресурсів, оскільки користувач чекає на вичерпну та своєчасну інформацію, потребує трансформації документально-комунікаційних комплексів в єдине інтегроване електронне середовище. Одним із популярних та перспективних напрямів організації електронних інформаційних ресурсів для бібліотеки НФаУ є формування фонду Електронної бібліотеки університету, основою якої є інституційний (університетський) репозитарій. В основу технологічної схеми формування електронної бібліотеки покладено принцип повнотекстового розширення електронного каталога, сутність якого полягає в доповненні бібліографічних записів каталога електронними адресами комп'ютерних версій першоджерел, місцезнаходження яких - електронний депозитарій на файловому сервері книгозбірні.

Це електронний архів, в якому накопичуються документи наукового, освітнього та методичного призначення, що створенні працівниками НФаУ. На сьогоднішній день електронний архів налічує близько 700 назв кафедральних навчально-методичних видань.

Бібліотека виконує великий обсяг робіт для забезпечення середовища, яке дозволяє легко розмішувати результати наукових досліджень працівників університету в електронній формі в надійний та добре організований архів. Сьогодні це 900 назв авторефератів дисертацій та дисертацій науковців, захищених в НФаУ за останні 15 років та понад 5000 електронних публікацій вчених університету.

На значущості цієї роботи наголошує ЮНЕСКО, зазначаючи що "архівування в цифровому форматі електронних публікацій необхідно для того, аби унікальні наукові результати не були загублені для наступних поколінь".

Перспективним напрямом розвитку університету і бібліотеки НФаУ є підтримка ініціативи Open Access "відкритого доступу", що набуває все більшого поширення. Підтримати стратегію "зеленого шляху" - "самоархівування" в межах "відкритого доступу", яка створює нову модель наукової комунікації. Тобто застосовувати технологію, що включає ідеї самоархівування автором своїх робіт, основною метою яких є розширення доступу до наукових матеріалів та результатів досліджень через Інтернет.

Важливою частиною інформаційного блоку бібліотеки є зовнішні інформаційні ресурси. Розвиток світових інформаційних комунікацій і інтеграція національних інформаційних ресурсів в єдиний глобальний інформаційний простір на основі Internet покладає на бібліотеку додаткові завдання з навігації по національних і світових інформаційних ресурсах фармацевтичної тематики. Реалізація цього завдання здійснюється шляхом впровадження інноваційних підходів в організації доступу до світової реферативної інформації.

На основі передплатених бібліотекою НФаУ електронних реферативних журналів ВІНІТІ, що відповідають профілю підготовки спеціалістів і напрямам наукових робіт університету ("Хімія", "Фармакологія. Токсикологія", "Лікарські рослини", "Ботаніка") сформовано базу даних електронних РЖ ВШІТІ (БД ЕлРЖ ВІНІТІ).

Зона містить не лише бібліографічні описи, а й реферати, анотації, складені на фахові наукові документи, статті із періодичних видань, книги, матеріали конференцій, дисертаційні роботи, патентні та нормативні документи, депоновані наукові роботи. Хронологічне охоплення - останні 5 років (2004-2009).

Інформаційна система забезпечує дуже зручні засоби розміщення та ідентифікації масиву номерів електронних реферативних журналів на комп'ютері, а також засобів навігації при роботі з ними.

БД ЕлРЖ ВШІТІ суттєво змінила характер роботи користувачів з реферативною інформацією, надаючи велику кількість додаткових сервісних функцій:

- Посторінковий перегляд рефератів;

- Перегляд рефератів окремих розділів за змістом;
- Пошук рефератів за автором, назвою джерела, ключовими словами;
- Автоматизований пошук інформації одночасно по всіх номерах журналів;
- Створення власних бібліографічних покажчиків;
- Можливість вивести бібліографічний опис та текст рефератів на друк.

Тепер читачі мають змогу економити час, позбавляються необхідності безпосереднього перегляду масивів документів під час пошуку необхідних матеріалів, отримують сучасну і найбільш релевантну запити інформацію.

Реалізація вимог оперативного та якісного інформаційно-бібліографічного обслуговування користувачів здійснюється також із використанням світових повнотекстових галузевих видань в першу чергу; наукових журналів, до яких бібліотека забезпечує віддалений доступ. Щороку збільшується попит користувачів бібліотеки Національного фармацевтичного університету на ресурси потужної ліцензованої інтерактивної системи EBSCO Publishing, в якій представлені бази даних Academic Search Premier; Medline; Health Source: Nursing/Academic Edition; Health Source-Consumer Edition; ERIC; Business Source Premier; MasterFILE Premier; GreenFILE; Newspaper Source; Regional Business News; Library, Information Science & Technology Abstracts', доступної через Інтернет студентам та науковцям НФаУ. Використовується цей інформаційний електронний ресурс в якості фактичного матеріалу для викладання, науково-дослідних робіт, курсових, дипломних проєктів, магістерських робіт.

Порівняльний аналіз статистичних показників використання електронних ресурсів БД «EBSCO Publishing» дає змогу зробити висновок, що з кожним роком зацікавленість цією науковою інформацією зростає. Цьому сприяють вдосконалення організації доступу, реклами, інформаційні заходи.

Аналізуючи використання окремих баз даних користувачами НФаУ, помітно, що найбільшим попитом користуються мультидисциплінарна база даних Academic Search Premier, Medline, спеціалізовані бази за профілем вузу. Статистика отримання користувачами інформаційних ресурсів по БД в 2010 р. показує, що максимальна кількість результативних пошуків була по БД Academic Search Premier - 72% та Medline - 17%. Решта результатів розташувалась таким чином: Health Source: Nursing/Academic Edition -2%, Health Source - Consumer Edition - 0,1%, інші БД - 8,9%.

Ці ресурси якісно змінили інформаційну підтримку навчального та наукового процесу.

Саме тому, що компанія EBSCO пропонує широкі можливості пошуку інформації в своїх колекціях, в її ресурсах орієнтуються користувачі з різним рівнем досвіду у пошуку інформації. У користувача є можливість обирати відповідну до його завдань стратегію інформаційного пошуку від простої („Basic Search“), яка реалізується за допомогою одного, двох ключових слів у комбінації із елементарними обмежувачами (дата видання, форма документа, тощо), до складної стратегії („Advanced Search“), реалізація якої пов'язана з використанням комбінацій ключових слів, які локалізуються у обраних інформаційних полях, що складають логічну структуру опису документу - назва статті, автор, джерело, мова тощо та поєднуються логічними операторами (AND, OR, NOT).

Електронна колекція журналів «EBSCO Publishing» із статтями, представленими у повному тексті, за декілька десятиків років є серйозним доповненням колекції періодичних видань бібліотеки. Серед наукових електронних ресурсів, що активно використовуються бібліотекою для задоволення інформаційних потреб науковців, необхідно відмітити сайт журналів відкритого доступу Directory of Open Access Journals (<http://www.doaj.org>), що нараховує понад 3 тис. наукових журналів (170 тис. статей); проєкт J-Gate - перший у світі портал, електронний шлюз до журналів відкритого доступу (Індія, 2001), що забезпечує повний он-лайнний доступ до 17 млн. статей понад 5 тис. видавців і яким проіндексовано понад 15 тис. журналів на одній пошуковій платформі з повним текстом; PubMed (<http://www.ncbi.nlm.nih.gov/g/bMeQy>) - безкоштовну пошукову систему, що забезпечує доступ до бібліографічної інформації з медичної та фармацевтичної тематики.

Покращення інформаційної підтримки фармацевтичної освіти, фундаментальних наукових досліджень і практичної діяльності в галузі здійснюється також шляхом систематичного оновлення галузевої інформації та наповнення веб-сайту бібліотеки НФаУ (<http://www.ukrfa.kharkov.ua>). Він застосовується як інтерактивний канал реалізації інформаційного потенціалу університету та бібліотеки.

Постійне вдосконалення та розвиток бібліотечного web-сайту в перспективі дасть можливість інтегрувати його ресурси в проблемно-орієнтований портал "Internet та інформаційні ресурси фармації" - (<http://www.pharm.in.ua>), основним завданням якого є в єдиному загальнодоступному інформаційному просторі довести до користувачів досягнення медичної та фармацевтичної науки та виробництва, що кардинально підвищить статус і роль бібліотеки в суспільстві.

НАЙБАГАТША СКАРБНИЦЯ НА БУКОВИНІ

Т.М. Мурашевч

Заступник директора з наукової роботи
Наукової бібліотеки національного університету ім. Федьковича

Н.М. Загородна

Завідувач методичного відділу
Наукової бібліотеки національного університету ім. Федьковича

На сьогоднішній день бібліотека – це один із найдоступніших закладів культури, що залучає людину до знань, надбань світової культури.

У одному з висловів англійського філософа XIX століття Томаса Карлейля говориться, що університет – це зібрання розумних людей навколо гарної бібліотеки. Адже бібліотека, як храм духовності, відкриває себе тисячам душ, сприяє фаховому зростанню, задовольняє наукові та інформаційні потреби.

За станом бібліотек можна судити про країну в цілому, про регіони, доступність (або недоступність) нових ідей, знань та інформації.

Наукова бібліотека Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича, як в австрійський, румунський, радянський та на теперішній час є культурним та інформаційним центром не тільки університету, але й Буковинського краю. Особливий історичний шлях пройшла ця книгозбірня від Крайової бібліотеки Буковини до Наукової бібліотеки Чернівецького університету, який наклав свій відбиток на специфіку та оригінальність її фондів. Безумовно, все це безпосередньо пов'язано також і з особливостями історичної долі Буковини.

29 вересня 1852 р. у невеличкому приміщенні на Панській вулиці, 41 (нині – вул. О. Кобилянської) розмістилася Крайова бібліотека. Читальний зал вперше відкрився 10 листопада 1852 р. На той час в бібліотеці було зібрано 471 прим. книг. А вже станом на 1 січня 1853 р. нараховувалося 543 прим. та 20 підшивок періодичних видань. У бібліотеці, зважаючи на історичні умови, майже не було книг українською мовою, за винятком 30 примірників, які подарував професор Львівського університету, письменник Яків Головацький.

4 жовтня 1875 р. бібліотека пережила своє друге народження. Віднині її двері відчинилися перед читачами уже в ранзі університетської. Все майно Крайової публічної бібліотеки було передано університету. За інвентарним обліком фонд нараховував 15 544 прим. Бібліотека переїхала в теперішнє приміщення першого корпусу університету по вулиці Університетській.

Включення Буковини до складу Румунії у 1918 р. привело до зміни у багатьох галузях суспільного життя краю. На фоні змін, що відбувалися,

системним явищем було проведення румунізації освіти краю. У галузі вищої освіти румунізація торкнулася Чернівецького університету, про що було прийнято декрет-закон 12 вересня 1919 р., а 24 вересня в Синодальній залі резиденції митрополита відбулося урочисте відкриття румунізованого університету.

Певну вагу в румунізованому університеті займала його бібліотека, яку 11 серпня 1919 р. очолив доктор теології та філософії Нектарій Котлярчук (1875-1933), людина, яка мала вже 18-річний стаж бібліотечної роботи, майбутній митрополит Буковини Нектарій. Бібліотека знаходилась в I корпусі університету (площа 886,57м²).

24 жовтня 1938 р. у присутності полковників Г. Косма та Ш. Давієску, примара міста Д. Мармелюка, префекта Чернівецького повіту Г. Винту, викладачів університету, архітекторів Л. Сіліона та А. Долінера було освячено та закладено перший камінь у фундамент будівлі та складено пам'ятний лист до майбутніх відвідувачів бібліотеки. Це послання було вкладено в урну та замуровано у фундамент.

Постановою Раднаркому УРСР від 13 серпня 1940 року, після встановлення Радянської влади на Буковині, Румунський університет перейменовано на Чернівецький державний університет з українською мовою навчання. Радянський уряд виділяв великі кошти на придбання літератури. Вже на кінець 1940 року бібліотека була одна з найбільших бібліотек в колишньому СРСР. По унікумах вона займала друге місце після Московської публічної бібліотеки ім. В.І. Леніна.

У 1954 році закінчено будівництво університетської бібліотеки, що було розпочато за часів Румунії. У кінці грудня 1954 розпочато часткове переміщення фонду з I корпусу університету (вул. Університетська, 28) в нове приміщення бібліотеки (вул. Лесі Українки, 23). Остаточне переселення бібліотеки – з червня по листопад 1956 року.

Бібліотека є навчальним, науковим та інформаційним підрозділом Чернівецького національного університету ім. Юрія Федьковича, центром розповсюдження знань, духовного та інтелектуального спілкування. На основі широкого доступу до своїх інформаційних ресурсів бібліотека забезпечує творами друку, іншими інформаційними матеріалами навчально-науковий та виховний процеси в університеті.

Нині бібліотека нараховує більше 2,6 млн. документів. Наукової – 1 221 849 пр., навчальної – 196 242 пр., художньої – 97 070 пр., зарубіжної – 426 692 пр., журналів – 649 911 пр., газет (комплекти) – 1 820 пр. При визначенні політики комплектування бібліотека працює в контакті з факультетами, кафедрами.

Фонди Наукової бібліотеки ЧНУ містять чималу інформацію медичної літератури – це наукова, науково-популярна література, підручники, монографії, щорічники, збірники, матеріали конференцій, автореферати дисертацій та інші.

Довідково-бібліографічний апарат НБ ЧНУ відображає медичні науки в генеральному каталозі, каталозі авторефератів та дисертацій, також в іноземному каталозі. Досить об'ємно висвітлено медичні та біологічні науки в генеральній довідковій картотеці, що містить аналітичний опис статей журналів за наступною тематикою: медицина та охорона здоров'я, біологія, біотехнологія, фізична культура, екологія, охорона праці, охорона здоров'я, історія медицини та ін. Великою полярністю серед користувачів є довідкові видання: медична енциклопедія, різні видання з фітотерапії та інші. Полярністю серед наукових працівників бібліотеки є видання державної бібліографії: літопис книг, літопис журнальних статей та український реферативний журнал "Медицина. Медичні науки" і російський реферативний журнал "Біологія". Не залишається поза увагою користувача і "краєзнавча картотека" де висвітлені питання медицини, які стосуються буковинського краю.

Нові надходження періодичних видань з медицини представлені в каталозі періодичних видань. Бібліотека щорічно передплатує такі журнали з медичних наук: "Дерматологія та венерологія", "Медицинская радиология и радиационная безопасность", "Онкология", "Основи здоров'я та фізична культура", "Проблеми ендокринної патології", Український ревматологічний журнал", "Український стоматологічний альманах", "Університетська клініка", "Фітотерапія", а також газети: "Валеологія", "Ваше здоров'я", "Новости медицины и фармации" та ін.

Бібліотечне обслуговування в Науковій бібліотеці ЧНУ здійснюється у відділі абонементів: абонемент № 2 (обслуговування гуманітарних факультетів – історії, політології та міжнародних відносин; філологічного, філософсько-теологічного та факультету іноземних мов), абонемент № 3 (обслуговування економічного, юридичного факультетів та факультету педагогіки, психології та соціальної роботи), абонемент № 5 (художньої літератури); відділі читальних залів: читальний зал наукової літератури (обслуговування науковців, аспірантів та працівників університету), читальний зал навчальної літератури та читальний зал періодичних видань; інформаційно-бібліографічному відділі; відділі наукової обробки літератури (зал каталогів); „Австрійській бібліотеці ” (при відділі читальних залів); відділі рідкісних та цінних книг. Щорічно обслуговує бібліотека всіма структурними підрозділами більше 40 000 користувачів, відвідування складає 320 000 користувачів, книговидача становить 633 000 примірників документів.

Крім студентів та викладачів університету, Наукова бібліотека ЧНУ обслуговує і сторонніх користувачів. Серед них науковці та студенти Буковинського державного фінансово-економічного інституту, Буковинського університету, Буковинської державної фінансової академії, Чернівецького державного медичного університету, торгово-економічного

інституту, Буковинського інституту агропромислового виробництва, інституту термоелектрики, Чернівецького індустріального коледжу, кооперативного економіко-правового коледжу, медичного коледжу, Сторожинецького лісного коледжу, училища міліції, службовці обласної держадміністрації, служби безпеки, працівники обласного архіву, обласного краєзнавчого музею, художнього музею, літературно-меморіального музею О. Кобилянської, музею народної архітектури та побуту, Чернівецького обласного українського музично-драматичного театру ім. О.Ю. Кобилянської, апеляційного суду, Української науково-дослідної станції карантину рослин, управління національного банку України в Чернівецькій області, вчителі шкіл міста та області.

Серед користувачів – науковці з Молдови (Академія наук, Кишинівський інститут), Румунії (Бухарестський університет, університет м. Клуш-Напока), Німеччини (Історико-юридичний університет м. Берлін), Франції (Інститут політології м. Бордо), Генеральне консульство Румунії в м. Чернівці, вищих навчальних закладів України: Інститут світової економіки і міжнародних відносин, Київський університет ім. Т.Г. Шевченка, Волинський університет, Кам'янець-Подільський державний університет, Львівський національний університет, Львівський інститут народознавства, Прикарпатський національний університет, Одеська національна юридична академія, Тернопільський національний педагогічний університет.

Автоматизація бібліотечно-інформаційних процесів Наукової бібліотеки ЧНУ формується на основі програмного забезпечення ІРБІС (розробка ДПНТБ Росії, українізація Кіровоградської ОУНБ), в складі автоматизованих робочих місць „Комплектатор”, „Каталогізатор”, „Книговидач”, „Читач”, „Адміністратор”. Оновлено програмне забезпечення ІРБІС 64, версія 8.1. Працюють АРМи "Комплектатор", "Каталогізатор" та "Адміністратор". Електронні ресурси бібліотеки складаються з електронних каталогів і повнотекстових баз даних – власних або придбаних.

3 лютого 2003 року формуються електронний каталог та бази даних: генеральний каталог – 30 336 од. ; автореферати – 28 743 од.; рідкісна книга – 14 198 од.; систематична картотека статей – 100 384 од.; краєзнавча картотека – 30 643 од.; „Австрійська бібліотека ” – 8 947 од.; конференції і вісники ЧНУ – 5 871 од.; повнотекстові документи – 220 од. На 01.01. 2010 р. загальна кількість записів в ЕК становить 219 122 од. Електронні бази даних також відображають інформацію про медичні науки.

Крім того формуються повнотекстові електронної копії документів з фонду рідкісних та цінних книг. Зроблено копії різних видань: газета “Діло” за 1929 рік (7 номерів), “Український цвіт ” № 1, додаток до газ. “Час” 1929 р., “Золоті ворота ” В. Пачовського, “Три галицькі граматики ”

О. Маковей, "Науки надгробні" І. Воробкевича, книги директора університетської бібліотеки в 1875 – 1903 рр. К. Райфенкугеля про університетську та крайову бібліотеки, альбом О. Ласке "Bucovina" та ін.

Створена веб-сторінка бібліотеки, де подано інформацію про історію бібліотеки, статут бібліотеки, правила користування бібліотекою та ін. Детальніше можна переглянути на сторінці бібліотеки <http://library.chnu.edu.ua/>. Спільними зусиллями фотографа, завідувача відділу рідкісних та цінних видань та співробітниками відділу інформаційних технологій було виставлено цифрові копії газети "Буковина" за 1885-1889 роки.

Також надається доступ до передплачених ресурсів з обов'язковим доведенням до відома факультетів, кафедр та окремих науковців університету. Доступ надається лише в локальній мережі ЧНУ. А саме: EBSCO host Research Databases – доступ до більше ніж 6 000 повнотекстових електронних журналів, газет, бюлетенів новин, біля 1500 довідників.

Ресурси у вільному доступі

arXiv.org – 400 тисяч загальнодоступних публікацій з фізики, математики, комп'ютерних наук, біології.

CiteSeer – Відкритий архів з комп'ютерних наук.

Cogprints – Відкритий архів з когнітивних наук.

Directory of Open Access Journals – Довідник журналів відкритого доступу - Безкоштовний доступ до повнотекстових рецензованих наукових журналів з усіх галузей знань та різними мовами.

The Elektronische Zeitschriftenbibliothek EZB (Electronic Journals Library) – доступ до повних текстів статей з 10576 журналів, що позначені зеленим.

E-LIS – The open archive for Library and Information Science – Відкритий архів з бібліотечних та інформаційних наук (понад 3, 5 тис. текстів).

HighWire Press – доступ до репозитарію HighWire Press – підрозділу бібліотеки Стенфордського університету. 957 журналів, 1,375,613 повнотекстових рецензованих статей у вільному інтернет доступі.

LISTA - Library, Information Science & Technology Abstracts - професійна база даних для бібліотечних та інформаційних працівників. База даних включає більше 600 повнотекстових журналів, книг, дослідницьких звітів, матеріалів конференцій з усіх проблем бібліотечної справи та інформаційних технологій. (ретроспектива з 1960-х років). Open J-Gate – Портал електронних журналів - понад 3000 назв журналів, 50% - рецензовані академічні журнали.

PubMed – цифровий архів статей з біомедичних наук Національної Медичної Бібліотеки США.

RePEc – Відкритий архів з економіки.

Theses Canada Portal – Загальнодоступні канадські дисертації за період 1998-2002 рр.

United States Patent and Trademark Office – Американські патенти за період 1790-1975 pp. Пошук за номерами патентів і Current US Classification.

Бібліотека є членом українського консорціуму „Інформатіо” – доступ до баз даних компанії EBSCO (повнотекстові бази даних наукових періодичних видань світу).

З 2009 р. бібліотека бере участь в проєкті “Електронна бібліотека України: створення Центрів знань в університетах України”. Мета проєкту – інтеграція української академічної спільноти до світової науки, подолання відірваності від світового наукового контексту. Учасники проєкту – Києво-Могилянська академія та Києво-Могилянська Фундація Америки, Всеукраїнська асоціація "Інформатіо-Консорціум", Харківський національний університет ім. В. Каразіна, Чернівецький національний університет ім. Ю. Федьковича та Нортвестерн Університет (США).

Завдяки проєкту викладачі та студенти університету отримали доступ до інформаційних ресурсів:

- колекція IOPscience Journals – близько 60 журналів з науки, техніки, медицини на базі онлайнової системи IOPscience Publishing;
- ресурси Emerald – одного з найвідоміших видавництв, що публікує дослідження з бізнесу, менеджменту, маркетингу - 95 основних журналів видавництва;
- EBSCO host Research Databases – доступ до більше ніж 9 000 повнотекстових електронних журналів, газет, бюлетенів новин, біля 1500 довідників;
- "Наука Онлайн" від East View – 36 найавторитетніших російських видань по суспільно-політичним та гуманітарним наукам (архів з 2000 року).
- "Passport GMID: Глобальна інформаційна база даних ринкової інформації" від компанії Euromonitor International та ін.

У рамках проєкту проводяться інформаційно-консультативні заняття для викладачів та студентів на всіх факультетах університету з тем "Електронні ресурси: доступ та використання", "Доступ до інформаційних ресурсів в рамках реалізації проєкту ELibUkr".

Всіма структурними підрозділами бібліотеки організовується приблизно до 200 книжково-ілюстративних виставок на рік, на яких експонується біля 3000 прим. літератури, а саме: нові надходження, тематичні, календарні. Проводяться бібліографічні огляди, авторські виставки, презентації книг, конференції. Так організовано цикл виставок, присвячених 600 річниці заснування м. Чернівці: “Моє місто. Чернівцям 600!”, “Чернівці. Прогулянки містом”, “Обійми мене, моє місто...” (присвячується художниці Наталі Ярмольчук (1965-1999)), “Чернівці для небайдужих”, “Чернівецька Австрія (прогулянки містом)”(до вернісажу "Bridge: ing. Чернівецька Австрія, політичні символи та нові ідентичності в Європі", який проходив у Мармуровій залі ЧНУ імені Юрія

Федьковича), "Literaturstadt Czernowitz" (презентація однойменної книги Петра Рихла та Олега Любківського), "Літературні Чернівці" – до відкриття авторської виставки Петра Рихла та Олега Любківського (портрети чернівецьких письменників), "Видатні діячі Буковини й університетська бібліотека", "Дивак із Ріккенбаха". Краєзнавець, бібліограф Еріх Бек (нар. 1929 р.) Йоганн Полек – професор філології, краєзнавець, директор університетської бібліотеки у 1903-1913 рр. Доктор Еуджен Пеунел – директор бібліотеки у 1930-1940 рр. Оновлюються постійнодіючі виставки: "Наукові праці викладачів Чернівецького університету", "Освіта України і Болонський процес".

Інформаційне обслуговування читачів проводиться традиційними методами: бібліографічні довідки, виставки нових надходжень, бібліографічні огляди, бібліографічні списки літератури.

В рамках міжрегіонального проекту „Центральний український корпоративний каталог ” ведеться обмін аналітичних описів періодичних видань між 9-ма бібліотеками України. Кожна бібліотека учасниця описує 8 журналів. Працівники інформаційно-бібліографічного відділу НБ ЧНУ розписують наступні журнали: "Біологія і хімія в школі", "Вісник національної академії наук України", "Дзвін", "Економіка АПК", "Регіональна економіка", "Слово і час", "Сучасність", "Філософська думка".

Згідно з угодою про спільний проект "Краєзнавча картотека" між обласною універсальною науковою бібліотекою ім. М. Івасюка та науковою бібліотекою ЧНУ ведеться обмін аналітичними описами статей краєзнавчого характеру. Інформаційно-бібліографічний відділ розписує 6 назв періодичних видань: "Крайова освіта", "Буковинський журнал", "Вісник Чернівецького філософського товариства", "Університетський вісник", "Буковинський вісник державної служби та місцевого самоврядування", "Дорожній вісник" та матеріалів конференцій, наукових вісників, які видаються в ЧНУ. Також ведеться опис періодичних видань румунською мовою "Zorile Bucovinei", "Luceaftrul", "Concordia".

У своїй роботі інформаційно-бібліографічний відділ бібліотеки спирається на великий довідково-бібліографічний апарат, який складається з інформаційно-бібліографічних видань, системи каталогів та картотек.

Щомісячно бібліотека інформує читачів про нові надходження через "Бюлетень нових надходжень" з яким можна ознайомитися на дошці оголошень. Крім традиційного інформування в бібліотечі, "Бюлетень нових надходжень" передається на факультети за допомогою E-mail. Також для читачів представлено список періодичних видань, які отримує НБ ЧНУ.

В 2002 році „Фонд рукописів, стародруків, рідкісних видань ” та фонд „Буковінензія” Наукової бібліотеки Чернівецького національного

університету імені Юрія Федьковича визнано науковим об'єктом, що становить національне надбання (Розпорядження Кабінету Міністрів України № 472-р від 19.09.2002) . Розроблено перелік заходів зі збереження національного надбання на період 2003-2006 рр. В рамках проекту „Відкрита бібліотека ” (книги з фондів Наукової бібліотеки Чернівецького національного університету ім. Юрія Федьковича за підтримки Посольства ФРН в Україні та Фонду Роберта Боша (Штутгарт)), проводяться презентації цінних та рідкісних видань.

Згідно з наказом Міністерства освіти і науки України "Про внесення змін до складу НМБК" від 21. 08. 2008 р. №758 на Наукову бібліотеку Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича покладено виконання обов'язків обласного методичного центру. За регіональною ознакою об'єднання віднесене до Львівської зони. Чернівецьке обласне методичне об'єднання вищих навчальних закладів створене для удосконалення методичного керівництва бібліотеками вищих закладів III-IV рівнів акредитації. Із створенням обласного методичного об'єднання діяльність бібліотек стала більш відкритою, прозорою, а для бібліотеки ЧНУ виділилось в окремий напрямок надання допомоги іншим бібліотекам об'єднання.

Структура методичного об'єднання представлена 3 бібліотеками: Наукова бібліотека Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича, бібліотека Буковинського державного медичного університету, бібліотека Буковинської державної фінансової академії. Також налагоджена співпраця з недержавними вищими навчальними закладами, навчальними закладами II рівня акредитації та бібліотеками інших систем та відомств. Робота обласного методичного об'єднання спрямована на допомогу бібліотекам вищих навчальних закладів; сприянню розвитку та вдосконаленню основних методів і форм бібліотечної та бібліографічно-інформаційної діяльності бібліотек; виявленню, вивченню, узагальненню та популяризації передового досвіду роботи; координації роботи бібліотек ВНЗ та їх взаємодії з бібліотеками інших систем і відомств; організації підвищення кваліфікації бібліотечних працівників.

Працівники Наукової бібліотеки постійно беруть участь у загальноуніверситетських, міжнародних та Всеукраїнських, фахових наукових конференціях, семінарах.

Наукова бібліотека проводить видавничу діяльність. Зокрема, за останні роки видано:

1. Чернівецький університет (1875-2000): бібліогр. покажч. / Укл. Г.К. Погодіна, Н.Є. Белявська, Г.І. Чебан, Н.М. Загородна; вступ. ст. В.М. Ботушанського. – Чернівці: Рута, 2000. – 170 с. Наукова бібліотека Чернівецького національного університету (До 150-річчя заснування):

2. бібліогр. покажч. / Укл. Н.М. Загородна, Т.А. Кисельова, Г.І. Чебан; вступ. ст. А.Я. Волощука. – Чернівці, 2002. – 40 с. – Комп'ют. набір.
3. Пам'ятаймо! Знаменні та пам'ятні дати Буковини в 2003 р.: бібліогр. покажч. / Чернів. обл. універс. наук. б-ка ім. М. Івасюка, Наук. б-ка Чернівець. нац. ун-ту ім. Ю. Федьковича. – Чернівці, 2002. – 132 с.
4. Пам'ятаймо! Знаменні та пам'ятні дати Буковини в 2004 р.: бібліогр. покажч. / Чернів. обл. універс. наук. б-ка ім. М. Івасюка, Наук. б-ка Чернівець. нац. ун-ту ім. Ю. Федьковича. – Чернівці, 2003. – 168 с.
5. Міста Європи: довідник / Укл. Г.І. Чебан. – Чернівці: Рута, 2005. – 24 с.

Готується до друку:

6. Василь Сімович: біобібліографічний покажчик. / Укл.: Н.М. Загородна, Т.А. Кисельова, Н.Д. Бусигіна, Г.І. Чебан. – Чернівці.
7. Бібліотека Чернівецького національного університету: бібліогр. покажч. / Укл.: Н.М. Загородна, Т.А. Кисельова, Г.І. Чебан. – Чернівці.

З 2006 року щорічно видається «Хроніка. Події, заходи, факти, коментарі», де висвітлюються основні події, що відбулися в інформаційній, науковій, культурно-просвітницькій та інших сферах діяльності Наукової бібліотеки.

Сьогодні бібліотека підтримує міжнародні зв'язки з питань книгообміну з Росією (Москва, ІНИОН РАН; РІБ; С.-Петербург – РНБ), Білорусією (бібліотека БГУ), Молдовою (бібліотека університету м.Кишинєва). Проводиться книгообмін з бібліотеками вузів та національними бібліотеками України.

Змінюється життя університету, змінюється зовні й наша бібліотека, але незмінними залишається її скарбниця знань, і залишається вона однією з найбагатших на Буковині. Наукова бібліотека завжди прагне досягти кращого рівня задля задоволення інформаційно-бібліотечну забезпечення користувачів. Маючи кваліфікований кадровий склад у кількості 82 бібліотечних працівники, які всі свої уміння, знання і досвід віддають бібліотеці, не зупиняються на досягнутому, прагнуть, щоб Наукова бібліотека Чернівецького національного університету стала сучасним науково-інформаційним бібліотечним центром університету. Сьогодні бібліотека – справжній інформаційний та просвітницький центр навчального закладу, активний учасник науково-освітнього процесу одного з провідних університетів Буковини, утверджує гуманістичні традиції і прагне зробити все, щоб бути не просто сховищем друкованої продукції, а базою духовного та наукового зростання.

З М І С Т

1	М. Томенко Привітання	3
2	З.М. Митник Привітання	4
3	В.М. Запорожан Вступне слово	6
4	Р.І. Павленко Національна наукова медична бібліотека України: 80 років на ниві охорони здоров'я	7
5	Г.І. Хандрикова Использование компьютерных технологий для создания единого информационного пространства	10
6	В.М. Сороко Современные технологии в обеспечении информацией специалистов здравоохранения и медицины Беларуси.	13
7	Т.А. Остапенко, Н.С. Харченко Фонд „Медична Україніка” як складова історико - культурних фондів національної наукової медичної бібліотеки України	20
8	Н.В. Гарина Электронная библиотека как современный информационный центр оптимизации медицинского образования	27
9	С.В. Дригайло Бібліотечно – інформаційне обслуговування в універсальній науковій бібліотеці в період інформатизації суспільства: особливості, організація, принципи	31
10	В.В. Недельчева, В.Т. Нековаль, А.И. Олейникова, Л.В. Петравчук Комплексная служба информации в здравоохранении г. Киева – состояние и перспективы развития	37
11	Л.І. Шпукал Досвід роботи бібліотеки Вінницького Національного медичного університету в напрямку духовно-морального виховання сучасної молоді	46
12	І.М. Цаберябова Функціонування Дніпропетровської обласної науково - медичної бібліотеки як головного інформаційного центру медичної науки і охорони здоров'я Дніпропетровщини	49
13	О.Ф. Ботушанська Публічна бібліотека як складова системи науково-інформаційного забезпечення медичної галузі України	53
14	І.Ш. Іванова Від «Книжкової лавки» до електронної бібліотеки	57
15	О.М. Кірішева Web - сайт бібліотеки – віддзеркалення її діяльності	65
16	Юрченко В. О. Інформаційна діяльність медичної бібліотеки Закарпатського обласного медичного інформаційно-аналітичного центру	67
17	Т.А. Дижур Ретроконверсія каталогів – велення часу!	70
18	О.О. Хміль Інноваційний розвиток науково - методичної роботи медичних бібліотек України	72
19	О.Б. Боровик Задоволення інформаційних потреб користувачів бібліотеки академії в умовах Болонського процесу.	76
20	О. І. Немирович-Булгакова До питання популяризації книгозбірні науково-дослідного інституту	80
21	М.М. Татарин Бібліотека Івано-Франківського національного медичного університету - інформаційний центр супроводження навчальної і наукової діяльності вузу	84
22	В.Л. Смольницька Розвиток інформаційної діяльності наукової бібліотеки	86
23	Н.Д. Яременко Концептуальні напрямки роботи медичних бібліотек Чернігівської області в умовах реформування системи охорони здоров'я України.	88
24	І.В. Киричок Семінари молодих вчених як захід з бібліотечно-інформаційного супроводження наукової роботи	90
25	Н.Б. Гавриш Бібліотечна складова у формуванні єдиного інформаційного поля галузі	96
26	Т.М. Мурашєвич, Н.М. Загородна Найбагатша скарбниця на Буковині	101

**НАЦІОНАЛЬНА НАУКОВА МЕДИЧНА БІБЛІОТЕКА УКРАЇНИ
Асоціація бібліотек України**

**Стан та перспективи розвитку
системи науково-інформаційного забезпечення
медичної галузі України**

**Матеріали науково-практичної конференції
Одеса, 19-20 травня 2010р.**

Редакційна колегія: Р.І. Павленко (відп. редактор)
Т.А. Остапенко (заст. відп. редактора)
О.М. Кірішева
Д.І. Костенко
О.С. Згурська
О.О. Хміль
Комп'ютерний набір: О.В. Орлик

Підписано до друку 17 березня 2011р.

Формат 60х80^{1/16}

Папір офсетний

Умовн. друк. арк. – 6,2

Обл.-вид. арк. – 4,5

Тираж - 60 прим. Замовл. № 562

01033 Київ-33, вул. Толстого, 7

Національна наукова медична бібліотека України

т/ф. 044 234-51-97

надруковано на обладнанні ННМБУ

202

100

Б 91.0716